

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Науково-навчальний центр прикладної інформатики

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

ІНТЕГРАЦІЯ СВІТОВИХ НАУКОВИХ ПРОЦЕСІВ ЯК ОСНОВА СУСПІЛЬНОГО ПРОГРЕСУ

МАТЕРІАЛИ

VI Міжнародної науково-практичної конференції

*25–26 листопада 2022 р.
м. Київ*

Київ – Запоріжжя
Інститут інноваційної освіти
2022

УДК 001(063):378.4 (Укр)
I73

До збірника увійшли матеріали наукових робіт (тези доповідей, статті), надані згідно з вимогами, що були заявлені на конференцію.

*Роботи друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу.
Автори беруть на себе всю відповідальність за зміст поданих матеріалів.
Претензії до організаторів не приймаються.
При передруку матеріалів посилання обов'язкове.*

ISBN 978-966-488-253-5

I73 **Інтеграція світових наукових процесів як основа суспільного прогресу :**
Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 25–26 листопада 2022 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. – 2-е вид., випр. і доп. – Запоріжжя : АА Тандем, 2022. – 150 с.

Матеріали конференції рекомендуються освітянам, науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, аспірантам, докторантам, студентам вищих навчальних закладів тощо¹.

Відповідальний редактор: С.К. Бурма
Коректор: П.А. Немкова

Матеріали видано в авторській редакції.

УДК 001(063):378.4 (Укр)

ISBN 978-966-488-253-5

© Усі права авторів застережені, 2022
© Інститут інноваційної освіти, 2022
© АА Тандем, 2022

¹ Відповідає п. 8 Порядку присудження (позбавлення) наукових ступенів Затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. №1197; п. 28 Постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. №1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності»; п. 13 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 липня 2004 р. №882 «Про питання стипендіального забезпечення»

ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

Бєбія М.О.,

кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри прикладної математики
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ПРОГРАМУВАННЯ ТА ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

Необхідність впровадження дистанційної освіти постала з новою силою після того, як світ поринув у пандемію COVID-19. Це створило як нові виклики, так і можливості для створення більш ефективних підходів до підготовки майбутніх спеціалістів. Традиційні підходи очної освіти [1], що добре зарекомендували себе при вивченні класичних дисциплін, вже давно не задовольняли потреби майбутніх спеціалістів у більш нових сферах. Зокрема, підготовка фахівців для ІТ-сфери вже певний час вимагала нових підходів [2].

Якщо взяти розробників програмного забезпечення, то навик програмування є основним навиком, що відноситься до так званих *hard skills* (*hard skills* – професійні, функціонально-технічні навички). Традиційно, фокус викладання програмування у ВНЗ був направлений на інженерні розрахунки та наукові обчислення і зовсім не враховує реалії бізнес-моделі сучасної ІТ-сфери. Ці реалії вимагають від програміста соціально-комунікативних надпрофесійних навичок – *soft skills* (так звані м'які або гнучкі навички), що дозволяють фахівцю ефективно працювати в команді та знаходити спільну мову з замовником. Цей аргумент наводить на думку про необхідність давати студентам певну кількість колективних задач, розподіливши відповідним чином ролі та відповідальність між студентами. Що вимагає від викладача особливої обережності та виваженого підходу.

В сучасному світі все менше працівників ходить на роботу в офіс або якусь офіційну установу. Все більше робітників працюють віддалено, що дозволяє скоротити витрати на оренду та комунальні послуги, зробивши бізнес-модель більш прибутковою. В таких умовах дистанційна освіта дає змогу сформувати у студентів необхідні навички самостійної роботи та віддаленої комунікації зі своїми колегами та викладачами. Ці навички стануть важливою частиною успіху майбутнього ІТ-спеціаліста.

Класичній освіті стає важче конкурувати з освітніми онлайн платформами, такими як Coursera, Skillshare та Udemu через їх гнучкість та сучасність. Дистанційна освіта у свою чергу надає класичній освіті цю недостаючу гнучкість. Студенти та викладачі можуть використовувати різні технічні засоби: користуватися улюбленим редактором коду, використовувати інші версії програмного забезпечення, прив'язуючи себе до результату, а не до процесу. Крім того, знімається багато географічних обмежень щодо місця знаходження студентів та викладачів, що дозволяє збільшити аудиторію слухачів університетських курсів. При цьому, класична університетська освіта залишається більш структурованою та ґрунтовною.

Слід розуміти, що здатність до самостійного навчання є необхідним інструментом сучасного спеціаліста. Технології розвиваються настільки швидко, що проста передача знань від викладача до студента багато в чому втрачає сенс. Викладач має навчити студента добувати знання самотужки та перетворювати його на реальні практичні навички. Дистанційне навчання слід розглядати як можливість розвинути навички самостійного освоєння матеріалу. Самодисципліна, цілеспрямованість та вмотивованість на результат є необхідними для студента якостями, що добре перевіряються під час дистанційного навчання.

Важко переоцінити важливість використання актуальних засобів та практик розробки програмного забезпечення. Наприклад, не слід нехтувати загально прийнятими інструментами для контролю версій, такими як Git. Корисно також використовувати віддалене сховище для git-репозиторіїв. Прикладом такого сховища слугує загальновідомий сервіс GitHub, який дозволяє організувати взаємодію із іншими розробниками для роботи над спільними проектами. Сервіс GitHub є своєрідною соціальною мережею для розробників програмного забезпечення та надає доступ до величезної бібліотеки програмного коду.

Студент має зрозуміти, що він самостійно може знаходити відповіді на більшу частину своїх питань. Важливо заохочувати здобувачів освіти до використання сайтів по типу Stack Overflow для дослідження проблемних питань. Станом на 2021 рік цей сайт мав більше 14 мільйонів зареєстрованих користувачів та відповіді більш ніж на 21 мільйон професійних запитань.

В цілому слід заохочувати студентів до використання загально прийнятих методів розробки програмного забезпечення. Потрібно розуміти, що програмування вже давно вийшло за рамки суто наукового використання і не є просто академічною дисципліною. Програмування стало інструментом вирішення бізнес задач на рівні із науковими. Цей інструмент використовується у швидкозмінному середовищі і потребує не лише професійних навичок (hard skills), а і соціально-комунікативних навичок (soft skills) для його ефективного використання. Здатність до плідної співпраці із членами своєї команди на рівні зі здатністю швидко оволодівати

новими технологіями та ефективно їх використовувати є життєво важливою для фахівця в ІТ-сфері. Тому студентів необхідно навчити використовувати загально доступні джерела інформації з мережі Internet для навчання та вирішення проблем. Дистанційне навчання покликане розвивати всі ці навички. Загалом модель взаємодії викладача та студентів має певним чином відображати модель взаємодії розробників програмного забезпечення в реальних умовах.

Список використаних джерел

1. Костюченко А.О. Методичні підходи до викладання програмування в педагогічних ВНЗ, як один з початкових кроків до створення вільно розповсюджуваних програмних засобів навчального призначення / А.О.Костюченко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – 2012. – Вип. 104. – Т. 1. – С. 159–163.
2. Морзе Н. та ін. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника. // Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. – 2019. – Спецвипуск. – С. 1–53.

УДК 378.147

Божко Н.В.,

викладач вищої категорії, викладач-методист ВСП «Фаховий коледж
Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського»

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ДИСТАНЦІЙНИХ ІНТЕРНЕТ ТЕХНОЛОГІЙ (ВЕБ-КВЕСТУ)

Впровадження сучасних новітніх педагогічних технологій у освітній процес є одним із найбільш перспективних шляхів щодо удосконалення підготовки студентів, озброєння їх необхідними компетенціями, які допомагають викладачу мотивувати студентів до навчання та ефективно опанувати обрану професію.

Сьогодення вимагає навчатись за допомогою дистанційного навчання, а воно в свою чергу, повністю базується на самостійній роботі студентів і цілеспрямованому керівництві викладачем цієї роботи. Самостійна робота є обов'язковою, організація її повинна носити системний характер протягом всього навчання студента. Важливим аспектом самостійної роботи студентів є те, що вона розв'язує не тільки навчальні завдання, а й вирішує проблему саморозвитку та самовдосконалення студента. У сучасному навчальному процесі студент виступає непростим споживачем інформації, а творчим здобувачем знань. При цьому завдання викладача полягає не тільки у передачі інформації в готовому вигляді, а й у заохоченні студента до самостійної пізнавальної діяльності, у формуванні в нього навичок

самостійності при здобутті знань. Найбільш ефективними в плані актуалізації пізнавальної активності є інтерактивні технології навчання.

Мета дослідження: обґрунтування ефективності використання інтерактивних елементів у вигляді Веб-квесту для організації самостійної роботи студентів.

Завдання дослідження: розглянути основні можливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес коледжу на основі використання інтерактивних елементів у вигляді Веб-квесту для організації самостійної та індивідуальної роботи студентів.

Об'єкт дослідження: організація самостійної роботи студентів.

Веб-квест – сучасна технологія навчання, за допомогою якої педагог отримує дієвий спосіб формування мотивації навчання, творчого осмислення матеріалу, ретельного закріплення знань. Власне поняття «квест» позначає гру, що вимагає від гравця рішення розумових завдань для просування сюжету.

Ідея розроблення веб-квестів належить американським дослідникам, які визначають веб-квест як дослідницьку довідково-орієнтовану діяльність, в результаті якої студенти здійснюють пошук інформації, використовуючи Інтернет-ресурси.

Можливості застосування веб-квестів у освітньому процесі активно вивчають зарубіжні та вітчизняні науковці, але їх погляди щодо визначення та розкриття сутності веб-квестів різняться: процес пошуку інформації, гру, проблемне завдання, вид дослідницької діяльності, освітній сайт, технологію навчання, форму організації навчальної діяльності, засіб навчання тощо.

Враховуючи той факт, що у закладах освіти неабияке місце займає дослідницька робота, заслуговує на увагу інтеграція проектної технології з використанням Інтернет і рольових ігор. Такий вид проектів називають веб-квестом, який поєднує в собі ідеї проектного методу та ігрових технологій засобами Веб-технологій.

Сьогодні все більшої популярності набувають освітні квести. Веб-квест – це освітня технологія, в рамках якої педагог формує інтерактивну пошукову діяльність студентів, задає параметри цієї діяльності, контролює її і визначає тимчасові межі. Така технологія розвиває комунікативність, лідерські якості кожного студента, підвищує не тільки мотивацію до процесу отримання знань, а й відповідальність за результати власної діяльності. Технологія веб-квест дозволяє реалізувати наочність, мультимедійність та інтерактивність навчання.

Створення веб-квесту має наступні етапи: спочатку визначається педагогічна проблема; потім сформулюються завдання; далі знаходяться в Інтернеті ресурси необхідні з теми знання; визначаються критерії оцінювання результатів роботи; розробляється сценарій, обирається платформа для розміщення.

Підсумком веб-квесту може бути презентація, web-сторінка чи сайт.

Такий вид самостійної роботи викликає інтерес, якщо завданням властива новизна, коли пропонується дослідження з використанням нових методів дослідження або вимірювання, вона передбачає активну розумову або практичну діяльність, пов'язану з пошуком найбільш раціональних способів виконання запропонованих завдань, аналізом результатів роботи та оформленням звіту.

Застосування Веб-квестів сприяє розвитку і удосконаленню предметної, цифрової, соціальної та інших компетентностей суб'єктів освітнього процесу.

Використовуючи сучасні дистанційні інтернет-технології можемо розширювати потенційно можливі межі реалізації освітнього процесу, а також це сприяє створенню змішаного освітнього середовища, де студенти є активними учасниками навчального процесу, а викладачі діють як експерти й консультанти, допомагаючи аналізувати та вирішувати проблеми, які виникають у студентів.

Список використаних джерел

1. Цодікова Н. Веб-квест як форма організації самостійної роботи студентів: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/17_AVSN_2012/Pedagogica/2_112539.doc.htm.
2. Зубехіна Т. Використання технології веб-квест в електронному навчанні /Т. В. Зубехіна// Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / Запоріжжя: КПУ, 2019. Вип. 66. 184 с. Т. 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pedagogyjournal.kpu.zp.ua/archive/2019/66/part_1/36.pdf

Гринечко Т.В.,

здобувачка вищої освіти ступеня магістра

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

науковий керівник: **Невмержицька О.В.,**

доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ СПІВПРАЦІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМЕЙ ВИХОВАНЦІВ

Серйозні зміни, що відбуваються у нашому суспільстві, висувають нові завдання виховання різнобічно обдарованої особистості, здатної швидко адаптуватися та пристосовуватися до змін і активно впливати на суспільно-культурні процеси. У сучасних умовах вихователі мають не лише дати дитині необхідні знання, але й виховати самостійну, творчо розвинену особистість.

У цьому контексті важливим завданням дошкільного виховання є розвиток дитячих здібностей. С. Гончаренко вважає, що здібності є стійкими, індивідуальними психічними властивостями людини, що є необхідною внутрішньою детермінантою її успішної діяльності. Здібності поділяють на загальні, що виявляються у будь-якій діяльності, і спеціальні, що є характерними для різних дів діяльності (технічні, математичні, образотворчі тощо) [1, с. 135].

Передумовами розвитку здібностей є задатки, процес розвитку яких є соціально зумовленим, пов'язаним із умовами виховання та особливостями розвитку суспільства. Перш ніж стати здібностями, задатки проходять тривалий шлях розвитку. Відтак до шестирічного віку в дітей яскраво проявляються пізнавальні, образотворчі, літературні та інші здібності.

Розвитку дитячих здібностей ефективно сприяє творча діяльність, в процесі якої відбувається творення нового, здійснюється відкриття нових знань, віднаходяться нові можливості у собі самому. Творчість у різнобічному розвитку відіграє важливу роль. Творчі здібності дають можливість дитині успішно виконувати різноманітні види діяльності, в процесі яких продукується оригінальний продукт. Відтак від дорослих залежить рівень сформованості креативності у дітей дошкільного віку.

Для розвитку дитячих творчих здібностей важливим є дотримання низки умов.

По-перше, надзвичайно важливо, щоб у цей процес були задіяні не лише вихователі закладу дошкільної освіти, але й батьки вихованців. Їхня злагоджена діяльність у напрямі розвитку креативності дітей забезпечуватиме високий та якісний результат.

По-друге, важливо, щоб у закладі дошкільної освіти та домашньому оточенні була створене предметно-розвивальне середовище, яке сприяло б активізації творчої діяльності. Для цього доступними для дітей мають бути розвивальні іграшки, кубики, азбука тощо.

По-третє, розвиток дитини, у т.ч. й її творчих здібностей, може відбуватися лише за умови максимального напруження сил, роботи на межі дитячих можливостей.

По-четверте, важливою умовою розвитку творчих здібностей дітей є залучення їх до вільної творчої діяльності, яку вони можуть обирати самостійно, визначати послідовність дій, тривалість занять тощо. У такий спосіб відбувається реалізація прагнень і бажань кожної дитини.

По-п'яте, вільна дитяча діяльність має передбачати доброзичливу та ненав'язливу допомогу дорослого. Дорослий має скеровувати діяльність вихованців, спонукати їх до творчості, терпляче ставитися до незвичайних та оригінальних ідей.

Отже, без делікатної та кваліфікованої допомоги дорослих розвиток творчих здібностей дошкільників може гальмуватися. А це означає, що в

цьому процесі мають гармонійно поєднуватися зусилля усіх дорослих: і вихователів, і батьків.

Взаємодія дорослих у процесі розвитку творчих здібностей дошкільнят має ґрунтуватися на низці важливих положень.

По-перше, батьки і вихователі мають стати партнерами у вихованні та навчанні дітей. Мета їхньої діяльності має полягати у різнобічному розвитку дошкільнят тими засобами, які є притаманні кожній з названих інституцій.

По-друге, процес розвитку творчих здібностей дошкільнят має бути суб'єкт-суб'єктним. З боку дорослих дитина має отримувати допомогу, довіру і повагу а також свободу діяльності. Сама ж дитина має стати активним творцем, який виявляє самостійність та ініціативу в процесі творення.

Отже, сім'я і заклад дошкільної освіти є важливими інститутами виховання дитини. Для різнобічного розвитку дошкільнят надзвичайно важливою є їхня співпраця та взаємодія. І вихователі, і батьки мають реалізувати завдання розвитку творчих здібностей дітей, при цьому інструментарій, яким користуватимуться, може бути різним. Однак виховати творчу особистість може лише творча особистість. З огляду на це дорослі, які беруть участь у вихованні дитини, мають постійно самовдосконалюватися та розвивати власну креативність.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ Ж «Либідь», 1997. 374 с.

Ємчук Т.В.,

кандидат географічних наук, асистент кафедри економічної географії та екологічного менеджменту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Тощук І.О.,

здобувач освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ФОРМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ-ГЕОГРАФІВ В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Дослідниці у галузі соціальної педагогіки Т. Журавель, Т. Лях та О. Нікітіна, вказують на комплексному, систематичному підході, який вимагає використання різних форм роботи для розвитку лідерського потенціалу [2]. Такий різнобічний підхід попередить небажані типи поведінки та формування в учасників правильних причинно-наслідкових зв'язків, а також максимально врахує потреби цільової аудиторії [4].

З метою розробки та впровадження форм роботи з розвитку лідерського потенціалу студентів-географів нами було виокремлено найбільш ефективні у напрямку розвитку лідерського потенціалу організаційні форми соціально-педагогічної роботи.

Для формування практичних навичок, як оптимальна форма роботи з метою економії часу вважаємо **тренінг**, який виконує перетворювальну, коригувальну, профілактичну та адаптивну функції.

Тренінг є нетрадиційною формою і досить складною технологічною структурою, реалізація якої створює умови для багаторівневої комунікації між усіма учасниками [6]. Тренінг – це одночасно цікавий процес пізнання себе та інших, можливість комунікації, форма опанування знань, інструмент для формування умінь та навичок, можливість розширити досвід. При чому, знання не подаються в готовому вигляді, а стають продуктом активної діяльності самих учасників [3].

Іншою формою роботи спрямованою на спілкування, обмін думками, вдосконалення і розвиток знань студентів у наукових сферах діяльності, становленню особистості є **студентський науковий гурток**. У основі функціонування гуртків лежить зацікавленість студентів, їх захоплення, покликання, закладений у них творчий потенціал.

Ще однією цікавою організаційною формою, яка сприяє згуртуванню команди та виокремленню лідерів є **квест**. Квест – аматорське спортивно-інтелектуальне змагання, основою якого є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими гравцями. Під час проходження квесту команди вирішують логічні завдання, здійснюють пошук на місцевості, будують оптимальні маршрути переміщення, шукають оригінальні рішення і підказки. Після завершення чергового завдання команди переходять до виконання наступного. Перемагає команда, що виконала всі завдання швидше за інших. А також, квест сприяє виробленню у студентів навичок планування, командної роботи, розвиває креативність, винахідливість, та виховує відповідальність за себе і групу.

Наступною формою соціально-педагогічної роботи, яка допомагає потенційним лідерам розвивати вміння приймати та відстоювати рішення є **дебати**. Дебати – обговорення будь-якого питання, обмін думками, полеміка, суперечка, дискусія. Вони є різновидом командної, рольової інтелектуальної гри, суть якої полягає в тому, що обрані команди аргументовано доводять тезу, запропоновану до обговорення, а інші – опонують їм. Мета дебатів – переконати іншу сторону у достовірності викладеного. Під час дебатів відбувається дослідження певної теми, формується вміння переконувати і викладати свої погляди аудиторії, розвиваються ораторські уміння, пізнавальна активність, підвищується самооцінка.

Також задля розвитку лідерського потенціалу студентів доцільно використовувати: **круглий стіл**, як форму публічного обговорення чи

висвітлення якихось питань, коли учасники висловлюються у визначеному порядку, маючи рівні права. Це свого роду брифінгу, який спрямований на розширення знань, виявлення вмінь презентувати власні досягнення, вести дискусію, висловлювати і відстоювати власну точку зору, формулювати запитання і відповіді на них, робити висновки й узагальнення, проводити інтерв'ювання, вислуховувати точку зору різних груп суб'єктів та інші форми.

Наступним шляхом реалізації другої соціально-педагогічної умови є **індивідуальна робота** з розвитку лідерського студентського потенціалу.

До суттєвих переваг методу індивідуальної роботи належить те, що окремо взятому учаснику приділяється уваги більше, ніж в умовах роботи групи. Основними формами індивідуальної роботи в практиці соціально-педагогічної роботи Р. Вайнола визначає: зустріч, інтерв'ювання, консультацію, співбесіду, переадресацію, доручення [1.]. Р. Сопівник доповнює перелік задушевною розмовою, формуванням списку спеціальної літератури для персонального читання, колекціонуванням, обміном думками, спільним пошуком вирішення проблеми, завдання [5].

Індивідуальні форми підбираються з урахуванням психологічних особливостей кожного члена студентського активу. Здобувач отримує завдання, що виконується незалежно від інших, тому індивідуальна форма організації навчально-виховної роботи передбачає високий рівень активності і самостійності студентів-географів.

Також варто наголосити, що в індивідуальній роботі можна розкрити ті властивості особистості здобувача освіти, що перешкоджають його утвердженню в ролі лідера (наприклад, пасивність, побоювання публічних виступів, відсутність риторичних здібностей, невпевненість у собі, невміння будувати дружні міжособистісні стосунки). Розмова, індивідуальна бесіда, обмін думками дозволяють поринути у внутрішній світ студента, допомогти йому вирішити цілий ряд особистих морально-психологічних проблем, подолати комплекси, скоригувати у бік адекватності його самооцінку, додати впевненості, сприяти самовираженню і самореалізації його творчого потенціалу.

Ефективними ми вважаємо метод консультування, у ході яких консультант передає спеціальні знання і відповідну інформацію тому кого консультує [8]. Консультування виконує різні функції: надання порад та рекомендацій; підтримки щодо прийняття рішення та розв'язання проблеми; інформації, необхідної для прийняття рішення.

Не менш цікава роль в індивідуальній роботі **портфоліо** як способу фіксування, накопичення, оцінки та самооцінки особистих досягнень за певний проміжок часу.

Основними функціями портфоліо є: діагностична – фіксує зміни за певний проміжок часу; змістовна – розкриває спектр виконуваних робіт; розвиваюча – забезпечує безперервний процес освіти і самоосвіти;

мотиваційна – відзначає результати діяльності; рейтингова – дозволяє виявити кількісні і якісні індивідуальні досягнення.

Портфоліо може містити елементи щоденника як ефективного способу самоаналізу, боротьби з депресією, підвищення самооцінки. Щоденникові записи вчать увазі до себе й до інших, розвивають навички самоаналізу, виховують щирість, спостережливість, вміння контролювати себе.

Ще однією формою індивідуальною роботи є написання **есе**. Есе є жанром художньо-публіцистичної, науково-популяризаторської творчості, характерним вільним, не обов'язково вичерпним, але виразно індивідуалізованим трактуванням теми. Визначальними рисами есе є незначний обсяг, конкретна тема, дана в підкреслено вільному, суб'єктивному її тлумаченні, вільна композиція [7].

Обираючи форми розвитку лідерського потенціалу студентів важливо, також, сприяти успішному виконанню студентами-географами суспільно корисної функції, що передбачає позитивний вплив активної студентської молоді на інших студентів та визначає прагнення приносити користь.

Список використаних джерел

1. Вайнола Р.Х. Курс лекцій із дисципліни «Технології соціальнопедагогічної роботи» для студентів спеціальності 6.010105 «Соціальна педагогіка» денної та заочної форми навчання. Київ : КМПУ імені Б.Д. Гринченка, 2008. 159 с.
2. Використання інтерактивних методів та мультфільмів у профілактиці ризикованої поведінки: метод. посіб. для спец., які працюють з бездоглядними та безпритульними дітьми та підлітками / [Журавель Т. В., Лях Т. Л., Нікітіна О. М.] ; за заг. ред. Журавель Т. В. Київ : AFEW, 2010. 168 с
3. Главник О. П., Бевз Г. М. Технологія тренінгу / За заг. Ред. С. Максименка. Київ : Главник, 2005. 112 с.
4. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я підлітків та молоді: метод. матеріали до тренінгу / авт.-упорядник Н. В. Зимівець; за заг. ред. Г. М. Лактіонової. Київ : Наук. світ, 2004. 205 с.
5. Сопівник Р. В. Виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів : [монографія]. 2-ге вид., доп. Київ : ЦП «Компринт», 2014. 533 с.
6. Соціальна педагогіка: теорія і технології: Підручник / За ред. І. Д. Зверевої. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 316 с.
7. Томащук Л. І. Есе як вид роботи з розвитку критичного мислення та творчих здібностей учнів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/30205/.
8. Шевців З. М. Основи соціально-педагогічної діяльності. Навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 248 с.

Кривобок А.С.,

лаборант кафедра педагогіки, психології та менеджменту
Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти
м. Біла Церква, вулиця Леваневського 52/4,
loneliness891@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1715-1596

науковий керівник: **Сейко Н.А.,**

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальних технологій
Житомирського державного університету імені Івана Франка

СОЦІАЛЬНО-СПРЯМОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ РЕЛІГІЙНИХ КОНФЕСІЙ В УКРАЇНІ

Актуальність статті зумовлена тим, що соціальне служіння є одним із ключових різновидів функціональної активності релігійних організацій. В Україні діючи на її теренах конфесії інтенсифікували свою суспільно значущу роботу після відновлення державної незалежності у 1991 році.

Мета статті: розглянути соціально-спрямовану діяльність релігійних конфесій в Україні.

Постановка проблеми. Функціональний простір релігійних організацій не обмежується рамками віроповчальної активності та культової практики. У діяльності конфесійних спільнот вагоме місце завжди відводилося місії соціального служіння. Церкви і деномінації з давніх часів долучалися до облаштування внутрішнього устрою тих суспільств, у структуру яких були інтегровані, – надавали сакрального статусу владним інституціям, на підставі божественних приписів санкціонували принципи суспільних взаємовідносин, опікувалися системами виховання і освіти тощо. Необхідність займатися корисною для соціуму діяльністю зафіксована у священних текстах різних релігій [1].

Стан дослідження. Теоретизуванням щодо особливостей сучасного стану релігії в модерних суспільствах з погляду відродження суспільної значущості релігії та обґрунтуванням якісно нового стану як цих суспільств, так і релігії як соціального інституту, займалися Дж. Бекфорд, П. Бергер, Ш. Ейзенштадт, В. Єленський, Х. Казанова, М. Мchedлова, М. Різебродт, Р. Робертсон, М. Розаті, О. Руткевич, Ч. Тейлор, Б. Тернер, Б. Трейнор, Д. Узланер, Ю. Хабермас.

Виклад основного матеріалу. Релігійні організації засвідчили свою причетність до вирішення проблем соціально незахищених верств населення (облаштування пунктів безкоштовного харчування та обігріву для нужденних, організація літнього відпочинку для дітей з бідних сімей, дітей-сиріт та дітей-інвалідів, надання гуманітарної допомоги будинкам-інтернатам, створення при храмах і монастирях шкіл-сиротинців тощо); соціально-психологічної реабілітації нарко- та алкоголезалежних осіб,

хворих на СНІД; духовної опіки громадян, котрі перебувають у виправних закладах [2].

За чверть століття церквами і деномінаціями в контексті здійснюваної ними соціальної роботи напрацьовані змістовні програми та проекти. Так, із середини 90-х років успішно функціонує Адвентистська медична асоціація України, створена Українською Уніонною конференцією церкви адвентистів сьомого дня. За сприяння Української лютеранської церкви понад 20 років діє «Медична клініка на колесах». Християнські релігійні організації динамічно розгортають волонтерський рух. Суть його полягає у створенні невеликих груп віруючих, які надають адресну соціальну, медичну та патронажну допомогу інвалідам, хворим, громадянам похилого віку, дітям-сиротам, опікуються засудженими в місцях позбавлення волі [2].

Програма соціального служіння для більшості саме протестантських церков, діючих в Україні, — це підтвердження актуальності Лютерового вчення про “добрі діла”. Віруючі його розглядають як свідчення осмисленості свого земного існування, пошуків найефективніших засобів практичної реалізації християнських заповідей. Центральне місце у програмі соціального служіння посідає філантропія — чи не найтрадиційніша ланка позакультової практики у протестантизмі [2].

Головний об’єкт філантропії — люди, котрі потребують невідкладної допомоги. Оскільки жебрацтво у протестантизмі, зокрема кальвінізмі та зв’язаних з ним пізніх течіях, засуджується як вияв лінивства, небажання виконувати Божі заповіді й дотримуватись основних обов’язків перед суспільством, то йдеться передусім про допомогу моральну. Безперечно, протестанти не уникають і матеріальної філантропії, наприклад, жертвують інвалідам, пенсіонерам, малозабезпеченим, тим, хто постраждав внаслідок стихійного лиха тощо [1].

Крім свідків Єгови, які за віросповідними стереотипами не визнають доцільності соціальної практики, філантропія глибоко увійшла в життя усіх протестантських осередків України. Йдеться, насамперед, про опікування дитячими будинками, лікарнями, будинками для літніх людей. У п’ятидесятницьких церквах, наприклад, цю ділянку очолює створена при Союзі християн віри євангельської Місія милосердя і благодійництва. Члени Місії на добровільних засадах працюють у пологових і дитячих будинках Києва і Львова, куди передають також безкоштовно медичне обладнання, ліки, одноразові шприци. Члени баптистської громади з Черкас працюють санітарами і прибиральницями у місцевому тубдиспансері [1].

Окрему ділянку становить робота серед злочинців, наркоманів, асоціальних елементів. У більшості колоній України працюють групи протестантських проповідників, наставників, членів товариств милосердя. У деяких місцевостях створено постійні пункти морально-виховної роботи серед в’язнів, наприклад, у дитячій виправній колонії у Прилуках

Чернігівської, або в колонії посиленого режиму в Сокалі Львівської області. Велику увагу при цьому приділяють евангелізації, тобто релігійному впливові на особу, прагненню ввести її до системи общинних відносин. Така конфесійна спрямованість, безперечно, не знижує суспільної та етичної значущості програми соціального служіння [1].

Прямим свідченням значущості соціальної діяльності конфесій виступають високі рейтинги довіри до них з боку громадян. За результатами соціологічного опитування, проведеного Центром Разумкова у березні 2017 року, церкві довіряє 63 % респондентів [3].

Висновки. Отже, соціальне служіння є одним із ключових різновидів функціональної активності релігійних організацій. Соціально корисна діяльність церков і деномінацій вирізняється багатовекторністю. Її зміст і спрямованість обумовлюються суспільними запитами та відповідно актуальною на поточний момент суспільною проблематикою.

Список використаних джерел

1. Любащенко В. Історія протестантизму в Україні. Київ: «Поліс», 1996. 350 с.
2. Україна релігійна: колективна монографія. Кн. перша: Стан релігійного життя України. К., 2008. С. 51.
3. Релігійний портрет України. URL: https://lb.ua/society/2022/02/02/504398_yak_zminyuvalas_religiynist.html (дата звернення: 01.12.2022).

Прядко А.М.,

викладач другої категорії

Черкаського фахового коледжу харчових технологій та бізнесу

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ФАХОВИХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ

Вступ України на шлях інноваційного розвитку економіки зумовив модернізацію всіх галузей, в тому числі і освітньої сфери. Бізнес-структури, котрі впроваджують в свою діяльність інноваційні розробки, активно використовують досягнення науки, що є рушійною силою для просування інноваційного розвитку та необхідних сутнісних перетворень в системі професійної освіти.

Мета будь-якої освітньої системи – навчання, виховання і розвиток особистості, а її показником є позитивний результат, який сьогодні в професійній освіті розглядається через якісну підготовку фахівця. Система фахової передвищої освіти не є винятком, а інновації є невід'ємною її частиною.

Інноваційна діяльність у сфері фахової передвищої освіти – це діяльність закладу фахової передвищої освіти, спрямована на створення або вдосконалення конкурентоздатних технологій, у тому числі й інформаційних, продукції або послуг; трансформація наукових досліджень і розробок у практичну діяльність, новий підхід до надання освітніх послуг, їх адаптація до потреб ринку праці та суспільства; застосування рішень організаційно-технічного, виробничого, адміністративного або іншого характеру, що істотно поліпшують якість виробництва та/або якість соціальної сфери [1].

Поняття «інноваційна діяльність» стосовно освітньої системи – це розробка нового змісту і нових методів навчання. Інноваційна діяльність в Україні передбачена Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», Державною програмою прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку. Інновації в освіті є закономірним явищем, динамічним за характером і розвивальним за результатами, їх запровадження дозволяє вирішити суперечності між традиційною системою і потребою в якісно новій освіті [4]. Інновацію в освіті розглядають як реалізоване нововведення у змісті, методах, прийомах і формах навчальної діяльності та виховання особистості (як методики, технології), у змісті і формах організації управління освітньою системою, а також в організаційній структурі закладів освіти, у засобах навчання та виховання і в підходах до соціальних послуг в освіті. Це суттєво підвищує якість, ефективність та результативність навчально-виховного процесу [2]. Тому педагогічна інноватика відповідно до особливостей інноваційних процесів в освіті повинна охоплювати такі теоретичні блоки понять і принципів: створення нового в системі освіти та педагогічної науки, сприйняття нового соціально-педагогічним співтовариством, застосування педагогічних новацій, система рекомендацій для теоретиків і практиків щодо пізнання інноваційних освітніх процесів в освіті та керування ними. Активні методи навчання спонукають студентів до практичної і розумової діяльності, без яких немає руху вперед в оволодінні сучасними знаннями.

Система фахової передвищої освіти повинна сьогодні сприяти реалізації основних задач соціально-економічного та культурного розвитку суспільства, готувати людину до активної діяльності в різних сферах економічного, культурного, політичного життя. Інноваційні підходи потребують постійної діагностики досягнень та пошуку ефективних методів і форм діяльності майбутнього фахівця. Для досягнення високого професійного рівня і якості випускників коледжів і технікумів інновації мають активно впроваджуватися на різних етапах підготовки фахівців, зокрема і в змісті освіти, технологіях, організації та системі управління.

Сьогодні в системі української освіти в рамках розробок, впроваджень та реалізації інноваційних процедур існує низка проблем, які пов'язані з

певними умовами системи професійної освіти та які своєчасно необхідно вирішувати для підвищення якості освітніх послуг і якості навчання в цілому. Так, для вирішення зазначених проблем нами пропонуються деякі рекомендації, які, можливо, стануть допоміжним засобом для підвищення інноваційного потенціалу вітчизняної освіти під час реалізації програм підготовки майбутніх спеціалістів будівельної, аграрної та машинобудівної галузей.

Отже, можна дійти висновку, що інноваційна освіта на сучасному етапі – це утворення, здатне до саморозвитку, що призводить до вдосконалення всієї системи освіти, що розвинута та розвивається. За таких обставин до інноваційних методів організації навчання в системі фахової передвищої освіти можна віднести такі:

- метод проєктів. Цей метод дозволить студентам розвивати і зміцнювати свої теоретичні знання під час практичних розробок, напрацьовувати досвід;

- метод співпраці і кооперування. Цей метод дозволяє напрацьовувати і зміцнювати дослідний, пошуковий спосіб розвитку, застосовувати мозкову атаку, проводити збір і обробку даних, аналіз джерел, експеримент тощо, дозволяє підвищувати рівень теоретичних і практичних знань дослідним шляхом, що сприяє накопиченню досвіду.

Для підвищення ефективності навчання і зацікавленості студентів в отриманні професійних знань в системі фахової передвищої освіти пропонується введення таких компонентів протягом усього періоду навчання. З першого курсу студентам пропонується вести щоденник досягнень, так зване портфоліо досягнень. Цей спосіб дозволяє аналізувати діяльність студента протягом всього періоду навчання. Звісно, базовим є традиційне навчання, однак застосовуються комп'ютерні технології (тестування, різні тренажери тощо), що дозволяють моделювати різні практичні аспекти професійної діяльності. Природно, що наприкінці навчання відбувається комплексна демонстрація студентом отриманих умінь і навичок на робочому місці.

Також необхідно відзначити такий інноваційний метод навчання, як метод Case-study. Метод Casestudy може бути названий методом аналізу і вирішення конкретних ситуацій. Суть методу дуже проста: учням пропонується опис конкретної ситуації, яку вони повинні осмислити. Такий опис відображає певну теоретичну і практичну проблему й акумулює певний комплекс отриманих студентами знань під час навчання [3]. Відзначимо, що сама проблема не має однозначних рішень, це змушує студентів шукати більш витончені шляхи вирішення завдання, застосовуючи всі свої набуті знання і вміння. Тому під час вирішення Case-study кілька правильних варіантів виходу з проблемної ситуації можуть позмагатися один з одним.

Ще одним важливим методом інновації, необхідний для впровадження програми підготовки студентів фахової передвищої освіти є інформатизація навчального закладу. Цей метод дозволяє не тільки модернізувати інформаційне середовище системи коледжів і технікумів, а й тримати студентів в курсі останніх інформаційних розробок в галузі досліджуваної професії. Застосування в процесі навчання основних інтерактивних методів навчання сприяє розвитку потенціалу учнів, розширенню їх кругозору як в загальнокультурній, так і в професійній сфері.

Впровадження інновацій в освітній процес під час реалізації програми підготовки фахівців передвищої освіти досі ще не має системного характеру. Існує низка факторів, що перешкоджають активізації інноваційних процесів у вітчизняній освіті. Ними є такі: – відсутність або дуже мала частка кваліфікованих фахівців у галузі розробки навчально-методичного забезпечення системи фахової передвищої освіти, у галузі розробок інновацій для впровадження в освітній процес; – відсутність єдиної інформаційної бази, а також механізму поширення розробок у галузі освітніх інновацій на всіх рівнях (слабка система підготовки керівників органів освіти, здатних кваліфіковано впроваджувати інноваційні процедури в освітній процес).

Отже, застосування інноваційних методів навчання в системі фахової передвищої освіти є сьогодні актуальним і перспективним напрямом, особливо в умовах постійного вдосконалення і розвитку системи української освіти.

Список використаних джерел

1. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06.06.2019 р. № 2745-VIII. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19).
2. Вакуленко В.М. Види інновацій в освіті та їх класифікація. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2010. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadsps_2010_4_4.
3. Ваніна Н.М., Пашенко Т.М. Упровадження інноваційних методів навчання під час підготовки фахівців передвищої освіти. Теорія і методика професійної освіти. Вип. 16. Т. 1. 2019, С. 39–43. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/717897/1/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0.pdf>
4. Дубасенюк О.А. Інновації в сучасній освіті. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики : збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28.

Сень В.В.,
здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Навчально-наукового Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНТЕГРАЦІЯ СВІТОВИХ ІННОВАЦІЙ В СИСТЕМУ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Коронавірус поставив українську освіту в складне становище, адже тоді дистанційний формат був чимось незвичним, але після двох років карантину МОН давало освітянам великі надії, але вони так і не стали реальністю через агресію російської федерації від 24 лютого 2022 р.

Тобто дану тему потрібно аналізувати вже не з точки зору карантину, а з безпекової, психологічної та енергетичної (станом на 25.11.2022 р. після масованих обстрілів навіть критичні об'єкти залишилися без електропостачання) точок зору. І вже зараз так само як і про відбудову, нам потрібно розмірковувати про адаптацію освітнього процесу після нашої перемоги, адже освіта — це основа ефективного спротиву агресорові.

Наша ДІЯ та досить розвинена банківська система викликають ностальгію в українців, які змушені були покинути Батьківщину. Тож діджиталізація освітніх процесів може стати шансом для мільйонів українських школярів продовжити отримувати знання в українській школі, а значить продовжувати бути ментально пов'язаними зі своєю батьківщиною.

26 тис. викладачів виїхали за кордон [1]. Не будемо вводити адаптовані методи, в Україні почнеться процес "brain drain". Як наслідок, ми втратимо цінний інтелектуальний контингент для відбудови нашої держави. Визнання здобутків наших школярів за кордоном працює за словами чинного міністра освіти і науки, а в державах G7 і G20 працює викладання мови країни перебування для наших дітей. У межах України діє програма «Прихисток» (школи на безпечних територіях готові прийняти учнів, 70 % з будівель забезпечені бомбосховищем) [2].

Які інноваційні ідеї можна почати втілювати вже зараз:

Автономія фінансування, яка надасть можливість ВНЗ ухвалювати рішення про реформування якості навчання, досліджень, викладання. Крім того, розширення прав університетів дозволить їм капіталізувати свої академічні здобутки.

Професіоналізм вчителів не в тому, щоб розповісти те, що учень і так може прочитати в Google чи подивитися на YouTube, а в тому, щоб мотивувати до самоосвіти, повернути бажання вчитися навіть у таких складних умовах. Для цього вчителям слід проходити спеціальні тренінги по психології. У рамках ініціативи Першої леді України О. Зеленської МОН реалізує проекти щодо інформування викладачів у сфері психологічної

допомоги, наприклад курс «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час та після завершення воєнних дій» [3, с. 13]. Та і загалом нам потрібно перейняти британську практику надання учням статусу digital leaders, які відповідають за цифрові ресурси. У березні минулого року науковці Вікторія Кейн із Північно-Східного університету та Адам Лаатс із Бінгемтонського університету опублікували в The Washington Post [4] дослідження з «цифровізації» шкіл за останні 200 років. Починаючи з 1807 року чиновники хотіли використовувати найновіші технологічні досягнення, щоб замінити вчителів, але в силу людської природи, нам потрібна жива комунікація.

Штучний інтелект може оперувати великою кількістю даних та адаптувати свої методи навчання з урахуванням індивідуальності. Потрібно щоб уряд запровадив систему грантів для наших програмістів, які, по-перше, матимуть мотивацію залишитися тут і використовувати свої вміння, і, по-друге, зможуть втілити щось інноваційне для швидкої та неупередженої перевірки знань українських учнів, без нудних форматів та дистанційних іспитів зі звичайним копіюванням інформації з вікіпедії.

Стандартне навчання у форматі «викладач щось розповідає, а діти сприймають інформацію на слух». У цьому разі залучений лише один канал сприйняття інформації — аудіальний, а залишилися ще візуали та кінестетики. Вихід у виділенні фінансування на закупку смарт дошок, планшетів, електронних книг чи абсолютно інноваційних 3D-окулярів та шоломів віртуальної реальності. Наразі в Штатах діє the Intelligent Tutoring System, що дає учням фідбек індивідуально. Нам також потрібно долучатися до світових проєктів [1]. Доцільно впроваджувати в Україні Вальдорфську педагогіку, яка поєднує інтелектуальний, практичний та художній розвиток учнів [3, с. 11].

“Нова українська школа” є школою навчання та розвитку компетентностей. Часи змінюються, і освітній процес слід адаптувати до потреб здобувачів освіти.

Потрібно спрямувати систему оцінювання отримувачів освіти на отримання знань, а не балів. Не може залежати увесь результат більшою мірою від одного дня іспиту, коли людина могла перенервувати або погано почуватися. Особливо, враховуючи те, яким ударами зараз піддається наша енергетична інфраструктура, просто не мати можливості вийти в онлайн. Потрібно впроваджувати асинхронний формат з можливістю здати всі види робіт з достатньою к-тю часу на виконання. Взагалі викладачам потрібно впродовж семестру оцінювати роботу учнів.

Інформаційні технології. Згадаймо проєкт «Національного технопарку» (впровадження в освітній простір компетентнісної освіти, зокрема функціонування оффлайн- та онлайн-ресурсів ціннісних орієнтирів освіти, кардинальне оновлення системи підготовки та супроводу компетентного

вчителя для Нової української школи). Задля реалізації амбітної мети МОН пропонує об'єднатися в технопарк топ-менеджерам освіти, науковцям, ректорам університетів, директорам педагогічних коледжів, шкіл, позашкільних закладів освіти, батькам здобувачів освіти, бізнесу [3, с. 23].

Світ повністю пов'язаний з цією сферою освіти. Так, у грудні минулого року в Києві відкрили перший приватний ІТ-університет SET University (Science, Entrepreneurship, Technology), студенти якого зможуть працювати з реальними кейсами ІТ-компаній, реалізовувати ідеї та запускати власні стартапи, які зможуть презентувати інвесторам [5]. А 2022 року в Києві було відкрито американський університет «Американ Юніверсіті Київ» (АЮК) у партнерстві з державним Університетом штату Аризона (ASU) [6], який посідає перше місце з інновацій серед університетів США [7]. Про це урочисто повідомив Микола Федоров [8]. Цей заклад освіти пов'язаний з президентом Cintana Education Ріком Шангроу та Куртом Волкером [9].

STEAM-освіта. Школа вчить розв'язувати завдання з логарифмами, але фінансова грамотність залишається поза увагою.

Передовим світовим рушієм є STEAM-освіта, що готує до реального життя, знаходити теоретичним знанням застосунок. Тобто не просто синус і косинус, а завдання запрограмувати дрон, де ще й фізика знадобиться, тобто це такий собі процес синергії (мотивація учнів у баченні застосунок отриманих знань). Даний підхід уже почали реалізовувати к-ка київських шкіл. STEAM — це про міждисциплінарні знання (біотехнології, робототехніка).

Звісно війна, соціально-економічні, міжкультурні й екологічних проблеми впливають на освітній процес. Ці та інші теми педагогічних досліджень окреслюють нові пріоритети в галузі освіти, що передбачають розробку українського загальнонаціонального проекту майбутнього.

Список використаних джерел

1. Навчатись завжди: як зміниться українська освіта після війни. Інтерв'ю співзасновниці мережі приватних шкіл КМДШ Лілії Білас. 17 червня 2022. URL: <https://mind.ua/openmind/20242872-navchatis-zavzhdi-yak-zminitsya-ukrayinska-osvita-pislya-vijni> (дата звернення: 25.11.2022).
2. Міністр освіти і науки України: «Жодних обмежень щодо визнання результатів навчання дитини за кордоном на сьогодні не існує». Міністерство освіти і науки України. Головна. Новини. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/ministr-osviti-i-nauki-zhodnih-obmezhen-shodo-viznannya-rezultativ-navchannya-ditini-za-kordonom-na-sogodni-ne-isnuje> (дата звернення: 25.11.2022).
3. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: Науково-методичний збірник / за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.
4. It's tempting to replace teachers with technology, but it would be a mistake. URL: <https://www.washingtonpost.com/outlook/2021/03/24/its-tempting-replace-teachers-with-technology-it-would-be-mistake/> (дата звернення: 27.11.2022).
5. Урок інновацій: на які тренди в освіті варто очікувати у 2022 році. URL: <https://mind.ua/openmind/amp/20234614-urok-innovacij-na-yaki-trendi-v-osviti-varto-ochikuvati-u-2022-roci> (дата звернення: 23.11.2022).
6. American University Kyiv: офіційний сайт. URL: <https://auk.edu.ua/> (дата звернення: 20.11.2022).
7. Будівлю Річкового вокзалу здали в оренду американському університету на 10 років. Економічна правда. 5 лютого 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/09/9/677641/> (дата звернення: 20.11.2022).
8. Особистий телеграм канал Міністра цифрової трансформації України М.А. Федорова. URL: <https://t.me/zedigital/911> (дата звернення: 8.12.2021).
9. Який вигляд матиме American University з бюджетом \$33 млн і чому він не лише для багатих? Інтерв'ю з його засновником Куртом Волкером. URL: <https://web.archive.org/web/20220205152735/https://forbes.ua/news/universitet-na-rechnom-vokzale-za-26-mln-v-god-american-university-14122021-2972> (дата звернення: 20.11.2022).

Сич А.Ю.,

здобувачка вищої освіти ступеня магістра

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського

науковий керівник: **Лук'янченко І.О.,**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри германської філології та МВІМ

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

ДО ПИТАННЯ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ГОВОРІННЯ НА МАТЕРІАЛІ ТЕМИ *MASS MEDIA*

Питання навчання говоріння у вивченні іноземних мов все ще є нагальним у практиці викладання. Серед проблем, що це зумовлюють – недостатня кількість навчальних годин, велика наповнюваність груп, брак усної мовленнєвої практики в розрахунку на кожного здобувача освіти, «нецікавість» запропонованих здобувачам завдань.

З урахуванням вищезазначеного нашу наукову розвідку було спрямовано на розробку завдань для навчання англomовного говоріння в межах вивчення теми *Mass Media*, яка є частиною змістового наповнення програм з англійської мови у підготовці здобувачів освіти факультетів іноземних мов, з метою розширення пулу завдань за темою.

На базі аналізу літературних джерел з проблематики навчання іноземномовного говоріння (Т. Єременко, І. Зимня, І. Каменська, О. Леонтєв, І. Лук'янченко, Ж. Малиновська, В. Мельниченко, О. Меркулова, С. Ніколаєва, Пасов, В. Скалкін, О. Тарнопольський, А. Турчинова, J. Richards та ін.) було виокремлено такі ефективні прийоми роботи, як-от дискусія (*discussion*), рольова гра (*role play*), драматизація (*dramatization*). Наведемо та опишемо декілька прикладів завдань, що було розроблено для навчання англomовного говоріння під час опрацювання теми *Mass Media*.

Дискусія – це обговорення нагальної проблеми, щодо вирішення якої існує декілька точок зору, спрямоване на пошук шляхів її розв'язання. Дискусія передбачає аргументацію позицій учасників, логічність та чіткість формулювання висловів і тверджень [1]. Вслід за В. Скалкіним та Г. Рубінштейном, вважаємо, що «саме організована на занятті дискусія відтворює умови реальної мовленнєвої комунікації та є одним з ефективних засобів розвитку умінь групової інтеракції» [2, с. 8].

Здобувачам було запропоновано дискусію у форматі «австралійських дебатів» на тему «Пропаганда сучасних ЗМІ/*Propaganda of Modern Mass Media*». Цей формат є зручним для невеликих груп. Ми поділили здобувачів на дві підгрупи по 3 студенти в кожній. За стандартами австралійських дебатів, учасникам пропонується формат виступу, що вони мають розподілити між собою. Так, учасникам кожної з груп мали обрати одну із вказаних ліній:

- Перший оратор: захисник (захисник ЗМІ) або опонент (противник пропаганди в медіа просторі).
- Другий доповідач: контраргумент.
- Третій оратор: капітан або радник.

Ця дискусія проходила експромтом, тому учасники мали буквально декілька хвилин щоб підготувати свої аргументи. Під час своїх виступів, здобувачі мали змогу розвивати вміння ведення дискусії знаходження аргументів та контраргументів, активізувати у мовленні лексичний матеріал теми, що вивчається.

Рольова гра – це особливий вид навчання за допомогою кейсів, що полягає у моделюванні конкретної ситуації, у якій кожен з учасників виконує певну роль, спонтанно поводячись чи висловлюючись таким чином, як, на їхню думку, у цій ситуації повелася би «дійова особа», яку вони «грають» [3].

Так, наприклад, для розвитку вмінь говоріння під час опрацювання теми *Mass Media*, здобувачам було запропоновано у парах розіграти ситуацію за запропонованою темою (приклад див. рис. 1). При цьому їм пропонувалися лексичні одиниці, що вони мали використати.

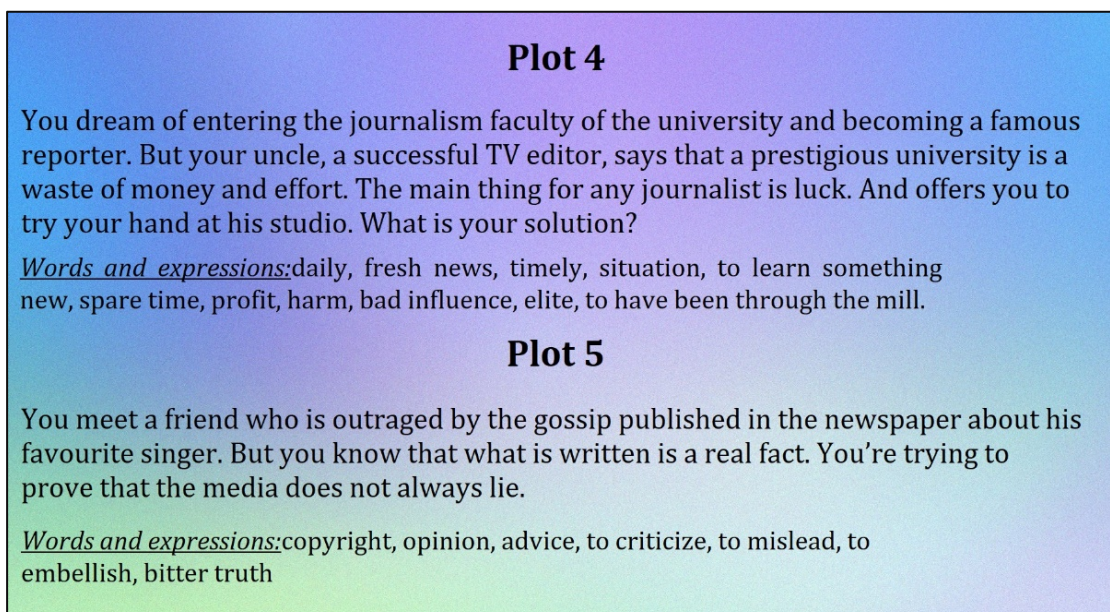

Рис. 1. Приклад картки

Зазначимо, що особливістю такої форми роботи було не підготувати повністю діалог та розіграти його, а бути готовим прийняти участь у бесіді-експромті, тобто завдання було спрямоване на розвиток вмінь непідготовленого мовлення здобувачів.

Також ми пропонували здобувачам рольову гру «The Case is Heard: Gutter Press vs Quality Press». Учасникам було запропоновано відстояти право на існування своєї сторони, довести свою правоту. Вони мали змогу витягнути картку, на якій вказувалась роль та завдання до неї. Це були індивідуальні

картки з ролями судді (веде судовий розгляд, ставить запитання, вивчає докази), представника звинувачення (викладає справу, задає запитання представникам сторін), команди представників кожної зі сторін (представляють аргументи на свою користь, відповідають на запитання), а також членів журі (після прослуховування сторін обговорюють аргументи сторін, виносять рішення, обґрунтовують його). Після завершення гри, здобувачам також пропонувалося обговорити результати та висловити свої враження від процесу.

Зазначимо, що під час проведення такої рольової гри, кожен з учасників є невід'ємною частиною обговорення, де кожен має право на слово. Крім того, таке «занурення» в свого персонажа дає змогу мозку працювати трішки інакше, шукати відповіді на питання з точки зору свого героя. Саме така ситуація допомагає зрозуміти, де краще та як використовувати вивчені слова, сприяє формуванню комунікативних навичок та розвитку вмінь. Як ще один позитивний факт відзначимо, що така рольова гра давала змогу «освіжити» у пам'яті матеріал теми *Order and Punishment*, які здобувачі вивчали до цього.

Драматизація (або театралізація) – це розігрування якоїсь сцени (полілогу, діалогу, сцени спектаклю тощо) по вже сформованому зразку, конкретному сценарію, який написаний літератором, викладачем або автором підручника [4].

Отже, як одне із завдань ми пропонували здобувачам підготувати та представити один із підготовлених ними заздалегідь сценаріїв, як-от:

- Репортаж з міста подій.
- Інтерв'ю відомої персоналії/персоналій.
- Фрагмент ток-шоу.

Такі завдання виконувалися за бажанням здобувачів в парах або у групах з 3 учасників. Відзначимо, що їх виконання, крім активізації у мовленні лексичних одиниць за темою *Mass Media*, сприяло «розвитку слухо-вимовних і ритміко-інтонаційних навичок студентів, збагаченню лексичного запасу, міцнішому засвоєнню та реалізації граматичних явищ у процесі мовлення, вдосконаленню усно-мовленневих умінь, розширенню знань студентів про соціальні стереотипи мовленнєвої поведінки, що характерні іншомовній лінгвокультурі» [5]. Крім цього, такі завдання давали змогу здобувачам проявити їх креативність та артистичність.

Описані завдання було апробовано у навчальному процесі з дисципліни «Практика усного та писемного мовлення (основна іноземна мова)» на 4 курсі бакалавріату під час проходження виробничої практики.

Список використаних джерел

1. Скляренко Н. К., Голованчук Л. П. Формування соціокультурної компетенції учнів за навчально-методичними комплексами серії English through Communication. *Іноземні мови*. 2003. № 1. С. 9–10.
2. Скалкин В. Л., Рубинштейн Г. А. Учебная дискуссия как средство развития неподготовленной речи. *Иностранные языки в школе*. 1968. №4. С. 58–65.
3. Richards J. C. Teaching Listening and Speaking. From Theory to Practice. Cambridge University Press, 2008. 44 p.
4. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти. Київ: Фірма «ІНКОС», 2006. 246 с.
5. Лук'янченко І. О. Драматизація як прийом інтерактивного навчання студентів факультетів іноземних мов. *Наукова дискусія: теорія, практика, інновації: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Київ, 28–29 серп. 2015 р. Київ: ГО «ІОМП», 2015. С. 21–26.

Черба В.М.,

кандидат наук з державного управління, доцент,
Університет митної справи та фінансів, Дніпро

Корягіна Т.В.

кандидат наук з державного управління, доцент,
Університет митної справи та фінансів, Дніпро

ДО ПИТАННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

В нашу дійсність стабільно та впевнено входять нові поняття: цифрова економіка, цифровізація, цифрові технології, цифрова трансформація. Дійсно, сучасні цифрові технології надають нам величезні можливості. Вони дозволяють інтенсифікувати освітній процес, підвищують рівень і якість нашого сприйняття, розуміння та засвоєння знань, тобто в цілому вони роблять освітній процес більш індивідуальним та мобільним. Цифрові технології стають важливим рушієм еволюції сучасних форм освіти. Під їх впливом змінюється середовище функціонування, освітні програми, сам навчальний процес [1]. Цифрові технології – це нові можливості і для студентів, і для викладачів: автоматизація видів роботи викладача викладацької роботи, поява вільного часу, забезпечення зворотного зв'язку, підвищення ефективності управління освітнім процесом [2, с. 157].

Цифровізація підвищує продуктивність і ефективність, одночасно знижуючи витрати. Цифровізація покращує існуючі бізнес-процеси, але не змінює і не трансформує їх. Тобто процес переходить від керованої людиною події або серії подій до керованого програмним забезпеченням [3]. Нині цифрові технології впроваджуються практично в усіх сферах життя, оскільки вони: - значно скорочують час на виконання різного роду транзакцій, чим дуже полегшують наше життя: зменшують витрати, збільшують

продуктивність та ефективність прийняття рішень; - допомагають створювати унікальні продукти, повністю адаптовані до уподобань клієнта; - їх експонентне зниження вартості у поєднанні з хмарними послугами знижує капіталовкладення, необхідні для започаткування бізнесу;- стають дешевшими, а отже, значно доступнішими завдяки безкоштовному контенту й послугам (через низькі граничні витрати) [4]. Цифровізація в освіті має такий же ефект. Як зазначає С. Карплюк, цифровізація сприяє спрощенню освітнього процесу, роблячи його більш гнучким, пристосованим до реалій сучасного дня, що у свою чергу забезпечує формування конкурентоспроможних професіоналів [5]. Тобто, цифровізація – це своєрідна зміна парадигми того, як ми думаємо, як ми діємо, як ми спілкуємося із зовнішнім середовищем і один із одним, а технологія тут – скоріше інструмент, аніж мета [там само].

З одного боку, цифровізація полегшує процес взаємодії між студентами та викладачами. Сучасні студенти як цифрові споживачі освітніх послуг бачать наступні переваги від використання цифрових технологій: можливість прослуховування лекцій провідних практиків та вчених з інших університетів та країн, полегшення навчання; економія часу і грошей на відрядження та друк матеріалів; наявність можливості працювати 24/7. Вони вважають, що безперервно вчитися набагато цікавіше і це дозволяє отримати їм конкурентну перевагу. Однак разом з тим, дистанційні технології не гарантують високої залученості студентів у процесі навчання та/або досягнення високих результатів [6].

Пандемія COVID-19, а потім війна змусила всіх викладачів середньої та вищої освіти України перейти на цифрове навчання, інакше навчання було б повністю скасовано. Разом з тим, вже зараз настала можливість визначити бар'єри викладачів для викладання цифрової освіти. Автори закордонних досліджень, серед бар'єрів, спричинених «ковідною цифровізацією» (вид. нами) виділяють наступні категорії: технічні ресурси, взаємодія, навички, дидактика, робоче навантаження, психічне здоров'я, особиста готовність [8]. Бар'єром, який найсильніше відчувається вчителями являється взаємодія, якої повністю бракувало через суто цифрове навчання. Цей бар'єр важко повністю усунути з наявними технічними можливостями, але його можна мінімізувати. Інший важливими перешкодами є технічні ресурси та навички. Це створює виклики для ВНЗ, які мають бути спрямовані на розвиток цифрових компетенцій і забезпечення технічними ресурсами (апаратним та програмним забезпеченням), які відповідають потребам вчителів [там само]. ЮНЕСКО навіть склало короткий список можливих наслідків дистанційна освіта. Це порушення процесу навчання, нерівний доступ до цифрових порталів, високі економічні витрати, соціальна ізоляція та ін. [9].

Разом з тим, дистанційне навчання в Україні поставило дуже гострі проблеми: збільшилося навантаження в учасників освітнього процесу на

підготовку до занять, розміщення та перевірку завдань; постала проблема цифрової нерівності, що проявляється у відсутності доступу до комп'ютера, високошвидкісного Інтернету та необхідного програмного забезпечення; напружено постало питання відсутності реального спілкування, учні відчувають збільшення обсягу завдань, виникають психологічні бар'єри (наприклад при для участі в Інтернеті дискусії); відсутність офлайн консультацій з викладачами з питань творчих завдань; більше проблем для студентів, які мають різницю в часі з місцем розташування університету та проживають в інших країнах. Педагоги відзначають такі несподівані переваги, що принесла нова система: відповідальність учнів і краще продуктивність; дотримання дедлайнів; у режимі відеоконференції легше почути, що кажуть студенти, навіть якщо вони говорять тихо; якщо вчитель залишається онлайн після уроку, багато учнів використовують цю можливість поговорити, і вони дуже підтримують цікаві бесіди. Однак, загалом студенти вже втомилися від самостійного навчання; їм не вистачає реального спілкування з викладачами та одногрупниками. Особливо хвилюються ті студенти, чие навчання пов'язане з творчістю та для них безпосередній контакт з учителем дуже важливий.

Г. Лещенко відмічає про наявність певних проблем, які з'являються внаслідок цифрових трансформацій в освітньому середовищі, а саме: невідповідність рівня знань викладача новим викликам (частина знань може стати застарілою або опанування нових технологій потребує у викладача поважного віку більше зусиль, аніж у його студентів); розрив між технологічними можливостями країн різного рівня добробуту (фінансово стабільні країни застосовують найсучасніші цифрові здобутки, в той час як країни, що розвиваються, користуються менш прогресивними технологіями); не всі програми є якісними, оскільки вони проходять лише первинний етап тестування; зниження навичок соціальної адаптації (велика частка студентів надають перевагу використанню гаджетів, аніж безпосередньому спілкуванню з однолітками); ризик залежності від технологій; ризик неспроможності оновити комп'ютерне обладнання та програмне забезпечення у разі виникнення потреби [10]. З іншого боку, виникає додаткове навантаження на викладача при введенні та обробці інформації по кожному курсу викладання. Водночас цифрові компетенції педагогів не завжди відповідають необхідним вимогам. Дійсно, молоді вчителі легше залучаються до процесу дистанційного навчання, чим старше, більше досвідчене покоління. Основними проблемами є відсутність цифрових компетенцій, системні проблеми та підвищене навантаження. Традиційно використовуються технології, що обмежується мультимедійними презентаціями, електронною поштою, пошуком текстових документів. Проф. Баранник Л.Б. зазначає, що сьогодні перед державою гостро стоїть «необхідність серйозно готувати працівників нової генерації,

населення загалом до грамотного освоєння та набуття навичок роботи з новими технологіями. А це означає перегляд системи вищої та професійно-технічної освіти щодо підготовки технічних спеціальностей та відповідних фахівців. Для України надзвичайно важливим є формування цифрової «сумісності» з країнами світу. Це вимагає «підлаштування» вітчизняного законодавства щодо глобальних правил з огляду на економічні, політичні та культурні відмінності країн» [4]. Ми вважаємо, що університети повинні проводити регулярні тренінги для вирішення питань усунення бар'єрів, пов'язаних з дистанційним навчанням. Таким чином, цифровізація освіти, якщо розглядати її не лише як технологічний процес, а як парадигмальний феномен, містить, окрім очевидних переваг, і потенційні ризики, які підлягають подальшому детальному аналізу.

Список використаних джерел

1. Godin, V.V., Terekhova, A. (2021). Digitalization of Education: Models and Methods. *International Journal of Technology*. Volume 12(7), pp. 1518–1528.
2. Качан Г.М. Цифровізація освітнього процесу. «Інформаційні технології в освіті, науці і техніці». Тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (ІТОНТ-2020): Черкаси, 21–23 травня 2020 р. – Черкаси, 2020.
3. Mark Sen Gupta What is Digitization, Digitalization, and Digital Transformation? URL: <https://www.arcweb.com/blog/what-digitization-digitalization-digital-transformation>
4. Баранник Л.Б. Соціально-економічне значення розвитку цифровізації в Україні в післявоєнний час. *Економіко-правові та соціально-технічні напрями еволюції цифрового суспільства*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції: у 2 т. Том 2. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2022. С. 20–22.
5. Карплюк С.О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. *Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку*. Матеріали методологічного семінару НАПН України. 4 квітня 2019 р. / За ред. В.Г. Кременя, О.І. Ляшенка; укл. А.В. Яцишин, О.М. Соколюк. – К, 2019. С. 188–197.
6. Popova, O., Gagarina, N., and Karkh, D. (2020). “Digitalization of Educational Processes in Universities: Achievements and Problems,” in *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 437, p.
7. Digitalization of Educational Processes in Universities: Achievements and Problems. URL: https://www.researchgate.net/publication/341500974_Digitalization_of_Educational_Processes_in_Universities_Achievements_and_Problems
8. The consequences of the educational process of the pandemic COVID-19. UNESCO <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse> 04 Apr 2020.
9. Лещенко, Г.В. (2022). Функціонування цифрового освітнього середовища: сучасні виклики і перспективи. URL: <http://surl.li/dqspw>

Чорна І.В.,

кандидат біологічних наук, методист науково-методичного центру предметів природничо-математичної та інформаційно-технологічної галузей Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області

Коцур Т.О.,

методист науково-методичного центру природничо-математичної та інформаційно-технологічної галузей Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області

ОСОБЛИВОСТІ ПОЄДНАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. У публікації висвітленні особливості впровадження дистанційної форми навчання в освітній процес закладів середньої та післядипломної освіти. У наш час у зв'язку із епідемічною ситуацією, а тепер із воєнним станом виникла необхідність в отриманні, як середньої освіти, вищої та післядипломної освіти – дистанційно, що дає змогу вчитися у домашніх умовах без відриву від основної роботи, а також дає можливість учням з обмеженими можливостями одержати освіту. Нами зроблений порівняльний аналіз між синхронним та асинхронним форматом дистанційного навчання, наведені їх основні переваги та недоліки, а також проаналізовані сучасні інформаційно-комунікативні технології навчання, які варто впроваджувати педагогам для підвищення ефективності навчання.

Ключові слова: дистанційна освіта, дистанційне навчання, освітній процес, здобувачі освіти, заклади освіти.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні набуває все більшого поширення використання інформаційного простору, сучасних освітніх технологій дистанційного та електронного навчання. Тому виникає проблема у представленні навчального контенту, який буде враховувати загально світові тенденції, що спрямовані на гнучкість та доступність освіти. Одним із ключових напрямів програми реформування та модернізації системи вищої освіти в Україні є дистанційне навчання. Саме дистанційне навчання у такий складний для нашої країни час може вирішити ряд проблем. Воно здійснюється із застосуванням новітніх інформаційно-освітніх технологій, надає можливість здобути як середню так і вищу та післядипломну освіту. За концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні, дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірнього, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання. Застосування технологій дистанційного навчання підвищує та вдосконалює ефективність освітнього процесу, що значною мірою залежить від рівня підготовки педагогів до реалізації дистанційного навчання, а також від готовності самих здобувачів освіти навчатися в умовах

дистанційної освіти. Також, не менш важливим для ефективного освітнього процесу в умовах дистанційного навчання є науково-методичне та матеріально-технічне забезпечення.

Стан дослідження. Саме під поняттям «дистанційне навчання» розуміють цілеспрямований процес взаємодії суб'єктів навчання, під час якого поєднується традиційна та дистанційна форми навчання. Таке навчання може відбуватися як в аудиторії так і поза її межами, а також у синхронному та асинхронному режимах. Під час дистанційного навчання широко використовуються інформаційно-комунікативні технології, які розглянуті у даній публікації.

Виклад основного матеріалу. Основною метою публікації зробити порівняльний аналіз синхронного та асинхронного формату в контексті змішаного навчання, зокрема підкреслити основні особливості кожного формату. Швидкий зворотний зв'язок між вчителем та здобувачами освіти передбачає синхронний формат, а також організацію групової роботи, мотивацію до навчання в процесі спілкування, що в свою чергу розвиває навички комунікації [1, 2].

Особливість асинхронного формату полягає саме в гнучкому графіку, що дає можливість засвоювати навчальний матеріал у власному темпі та має індивідуальний підхід, а також надається можливість доступу до навчальних матеріалів у зручний для здобувача освіти час. Під час роботи в асинхронному форматі у здобувачів освіти формується компетентність саморозвитку та самоосвіти. Розглянемо найпопулярніші серед вчителів платформи (системи) дистанційного навчання Zoom, Google Meet, Viber, Google Classroom – для спілкування, а також такі як: На урок, Всеосвіта, Classtime. Слід також зупинитися на перевагах та недоліках дистанційного навчання для здобувачів освіти [3]. Проте поряд з перевагами є і недоліки у впровадженні дистанційного навчання в освітній процес. До них можемо віднести: обмеження безпосереднього соціального спілкування; гаджетизація життя; мала кількість годин, яка відведена на практику. Виявили, що сучасні цифрові технології стають важливою передумовою успішності як освітнього процесу загалом, так і дистанційного навчання зокрема.

Синхронний формат включає залучення здобувачів освіти у режимі реального часу, тобто контактують через засоби зв'язку безпосередньо з викладачами через відео- чи аудіозв'язок, а також спілкуватися в чаті. Саме до синхронного формату відносять: вебінари, відеоконференції, віртуальні класи, онлайн-тренінг. До такого формату дистанційного навчання відносимо також: масові відкриті онлайн-курси, онлайн-літературу, блоги, форуми, чати та інше.

При цьому асинхронний формат охоплює різноманітні засоби інформації, аудіо- та відео-лекції (відео-уроки), він застосовується до різних форм цифрового та онлайн навчання [4].

Порівнюючи синхронне та асинхронне навчання, можна сказати, що синхронний формат включає швидкий зворотній зв'язок з педагогом, організацію групових активностей; розвиток навичок комунікації та мотивує до навчання в процесі спілкування. У асинхронному форматі можна засвоювати навчальний матеріал у власному темпі, при цьому доступність до навчальних матеріалів для здобувача освіти у зручний для нього час, а також розвиток навичок самоорганізації та уміння вчитися.

До основних недоліків синхронного формату навчання можемо віднести: необхідність синхронізувати графік та підлаштовуватися під загальний темп навчання; неможливість надати одночасну допомогу декільком здобувачам освіти; необхідність високошвидкісного інтернету під час навчальних занять.

До недоліків асинхронного формату відносимо: неможливість швидко отримати пояснення від педагога щодо навчального матеріалу; високі вимоги до організації самостійного навчання.

Для того, щоб дистанційне навчання було ефективним необхідно створити єдину платформу на якій би розміщувався навчальний матеріал можна було б спілкуватися та перевіряти знання здобувачів освіти.

На нашу думку можна поєднати використання платформ та сервісів мережі Інтернет. Серед таких платформ найчастіше використовують: Moodle, Ding Talk, Zoom, Microsoft Teams, Classdojo та Google Classroom та інші. Високою популярністю користуються такі сервіси мереж Інтернет (блоги, онлайн дошки, онлайн-відео та -аудіо, чати, форуми, онлайн засоби проведення тестування, онлайн презентації, електронні бібліотеки тощо) [5].

Саме поєднання платформи, наприклад Moodle, де можна розмістити розклад занять, навчальний матеріал, завдання для перевірки, а також можна розміщувати покликання на конференцію для онлайн-заняття та спілкування з здобувачами освіти. Зокрема можна поєднати спілкування зі здобувачами освіти використовуючи Skype, створивши групові чати, дзвінки та конференції у Viber, Telegram, WhatsApp, а також користуватися електронною поштою, тобто використавши усі доступні сервіси та можливості для співпраці.

Саме завдяки хмарним сервісам, кожному педагогу можна створити власний інформаційно-освітній простір та долучити до нього здобувачів освіти. Саме завдяки створення такого освітнього простору і формується партнерська взаємодія між педагогами та здобувачами освіти, а сучасні інформаційно-комунікативні технології стають важливою передумовою успішності як освітнього процесу загалом, так і дистанційного навчання зокрема.

Висновки і пропозиції. Впровадження інформаційно-комунікативних технологій під час дистанційного навчання спрямоване на формування в здобувачів освіти, як комунікативних (спілкування за допомогою засобів мережі Інтернет) та інформаційних (пошук інформації та її критичне осмислення), так і компетентностей саморозвитку та самоосвіти. Тобто під час дистанційного навчання формуються такі особистісні якості як: активність, самостійність, креативність, творчість, відповідальність, цілеспрямованість тощо.

Отже, можна зробити такий висновок, що інформаційно-комунікаційні технології, хоча і не можуть замінити живе спілкування між здобувачами освіти та педагогом, але вони дають можливість продовжити навчання в складних ситуаціях, і відкривають нові можливості: навчитися вчитися самостійно – для здобувачів освіти та навчитися використовувати сучасні цифрові технології у навчанні – як педагогам так і здобувачам освіти. В подальшому перспективою нашого дослідження є пошук та впровадження інших, ще більш ефективних цифрових технологій в освітній процес під час організації дистанційного та змішаного навчання в закладах освіти.

Список використаних джерел

1. Вишнівський В.В., Гніденко М.П., Гайдур Г.І., Льїн О.О. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів. Київ : ДУТ, 2014. 140 с.
2. Гнедкова О.О. Педагогічні умови формування фахових знань майбутніх учителів іноземних мов у процесі дистанційного навчання : дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Херсон, 2017.
3. Жевакіна Н.В. Технологія дистанційного навчання: сутність та особливості. Вісник Луган. держ. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка. № 4. 2003. С. 68–73.
4. Осадчий В.В. Система дистанційного навчання університету. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. № 5. 2010. С. 7–16.

Шевчук А.О.,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

ІГРОВІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ

У сучасній школі ігрова діяльність використовується педагогами: як самостійна технологія для освоєння поняття, теми і навіть розділу навчального предмета; як елемент більш загальної технології; як заняття або його частина (введення, контроль); як технологія позааудиторної роботи. Поняття ігрові педагогічні технології включає досить велику групу методів та прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. На відміну від ігор взагалі, педагогічна гра має істотну ознаку – чітко поставлену мету навчання і відповідним їй педагогічним результатам, які можуть бути обґрунтовані, виділені у певному вигляді та характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю [2].

Однією з актуальних проблем сучасної методики викладання іноземних мов є організація навчання студентів різного віку за допомогою ігрових технологій. Актуальність цієї проблеми викликана цілою низкою факторів.

По-перше, інтенсифікація навчального процесу ставить завдання пошуку засобів підтримки у студентів інтересу до матеріалу, що вивчається, та активізації їх діяльності протягом всього заняття. Ефективним засобом вирішення цього завдання є навчальні ігри. По-друге, однією з найважливіших проблем викладання іноземної мови є навчання усного мовлення, що створює умови для розкриття комунікативної функції мови та дозволяє наблизити процес навчання до умов реального навчання, що підвищує мотивацію до вивчення іноземних мов. Залучення студентів до усної комунікації може бути успішно здійснено у процесі ігрової діяльності.

Ми пропонуємо класифікувати ігри, які використовуються на заняттях з іноземної мови (ІЯ), на дві основні групи: дидактичні та рольові [1, 3].

1. Дидактичні ігри, до яких слід віднести граматичні, лексичні, фонетичні та орфографічні ігри, які сприяють формуванню мовних навичок. На відміну від ігор взагалі дидактична гра має суттєву ознаку – чітко поставлену мету навчання і відповідним їй результатам. Дидактичні ігри, які застосовуються, на заняттях з іноземної мови G. Neud поділяє на дві великі групи: 1) ігри з мовним матеріалом та 2) ігри мовою [4]. Перші відповідають заняттям, спрямованим на систематизацію мовного матеріалу. При цьому велика увага приділяється знанню граматичних правил. Тому такі ігри добре підходять для занять на початковому етапі, а також для тренування окремих структур на просунутому рівні. Ігри з мовним матеріалом можливо повністю запрограмувати, а отже, і контролювати. Вагнер називає такі ігри

трансформованими вправами, які не мають ігрового характеру, а лише через наявність змагального елемента перетворені на ігри. Автор зауважує, «закритість ігор, провідна роль викладача, стають причиною непридатності подібних ігор для занять з розмовної практики» [5]. Але це не означає, що вони не можуть успішно застосовуватись для певних цілей.

2. Творчі, рольові ігри є одним із способів навчання іноземних мов. Такі поняття, як рольова гра, симуляція, драма і гра, найчастіше взаємозамінні, але насправді вони мають різні значення. Різниця між рольовими іграми і симуляціями полягає в справжності ролей, що виконуються студентами. При симулюванні студенти грають свою природну роль, інакше кажучи, роль, в яку вони грають у реальному житті (наприклад, роль покупця або бронювання квитків на транспорт). У рольовій же грі студенти грають роль, яку вони не виконують у реальному житті (наприклад, прем'єр-міністр чи рок-зірка). Рольову гру можна розглянути, як один із компонентів або елемент симуляції.

Таким чином, рольова гра є дуже гнучкою навчальною діяльністю, що має широкий спектр можливостей для різноманітності та уяви. У рольових іграх широко використовуються різні комунікативні прийоми, тим самим розвивається вільне володіння мовою, взаємодія між студентами та підвищується мотивація. Рольова гра покращує розмовні навички студентів у будь-якій ситуації, тому що практично весь навчальний час у рольовій грі відведено на мовну практику, причому не тільки той, хто говорить, але і слухає максимально активний, так як він повинен зрозуміти та запам'ятати репліку партнера, співвіднести її з ігровою ситуацією, визначити наскільки вона релевантна ситуації та завданню спілкування та правильно відреагувати на неї.

У свою чергу рольові ігри можна класифікувати таким чином:

1. Короткочасна рольова гра, яка є найбільш простим і швидким видом проведення гри тривалістю від 10 до 30 хв. Вона може бути побудована на основі тексту чи діалогу. Приклад цієї гри може бути представлений у вигляді інтерв'ю. Студенти діляться на пари, після чого їм роздають картинки із зображенням різних проблемних ситуацій (забруднення навколишнього середовища, вирубування лісів, відсутність їжі у зоопарках). Один із студентів бере роль інтерв'юера, інший роль респондента. Ставиться завдання – описати проблему та запропонувати її вирішення. Ігровий компонент полягає в тому, що серед студентів також призначаються експерти, завдання яких скласти критерій для оцінки та оцінити згодом усіх виступаючих та вказати на скоєні помилки. У ході цієї гри спостерігається висока мотивація та бажання студентів показати себе, адже одним із критеріїв оцінки може бути артистизм.

2. Повноцінна рольова гра, в якій учням надається опис ситуації та своїх ролей. Тривалість проведення такого типу ігор в середньому займає одне-два

заняття. Як приклад розглянемо словесні рольові ігри. Такий тип ігор відбувається шляхом мовної взаємодії учасників, що описують дії своїх ігрових персонажів, і наставника, в ролі якого може виступати викладач, що описує реалії ігрового світу. Однією з найвідоміших настільних словесних ігор є «Мафія». Рольова гра «Мафія» дуже популярна по всьому світу, і дозволяє грати в неї, як класом, так і в поза аудиторний час використовуючи Інтернет. Студенти, приділяючи увагу ходу гри, починають говорити спонтанно. Застосування цієї гри в рамках заняття допомагає студентам розвивати їх комунікативну компетенцію, вчить захищати свою точку зору, переконувати та спонукає проявляти ініціативу.

3. Тривалі рольові ігри є більш складним типом ігор, що проходять за тривалістю від серії занять і більше. Під час підготовки тривалих рольових ігор викладач повинен надати учням роздатковий матеріал, ознайомити учнів з ігровим матеріалом шляхом Case Study та надати учням чітке визначення ігрової ситуації. У даному типі ігор учням надається можливість створення свого ігрового персонажа. Учні можуть вибрати стать, расу, вік, професію, залежно від запропонованої гри. Прикладом даних ігор є серія Dungeons and Dragons – настільна рольова гра. У D&D студенти приміряють роль фантастичних героїв зі своїми вміннями та особливостями. Мета цієї гри залучити студентів діяти спільно, вирішуючи завдання та головоломки, які перед ними ставить викладач у процесі вивчення світу гри. Таким чином, дозволяючи досягати основної мети – розвиток комунікативної компетенції.

4. Комп'ютерні рольові ігри. Саме комп'ютерні ігри можуть стати мотивацією для студента, який вивчає іноземну мову і відіграти величезну роль у його саморозвитку. Ці ігри дають зацікавленим студентам можливість встановити прямі контакти з людьми з усього світу, які мають спільні інтереси, але вони повинні використовувати англійську для спілкування, таким чином, підкреслюючи цінність вивчення мови, крім оцінок. Більшість комп'ютерних рольових ігор мають можливість для тренування як навичок аудіювання, так і навичок читання. В іграх є безліч історій, діалогів, заставок, представлених іноземною мовою. Прикладом комп'ютерної рольової гри може бути Minecraft. У цій грі учасники можуть будувати та виживати, кооперуючись з іншими гравцями.

Рольові ігри забезпечують позитивний емоційний стан учнів та комунікативну спрямованість уроку. Ігрова діяльність – найбільш приваблива для студентів, що позначається на ефективності навчання іноземної мови. Ігри позитивно впливають на формування пізнавальних інтересів студентів, сприяють усвідомленому освоєнню іноземної мови. Вони сприяють розвитку таких якостей, як самостійність, ініціативність, вміння працювати в команді. Студенти активно, захоплено працюють, допомагають один одному, уважно слухають своїх товаришів, а викладач лише керує їхньою навчальною діяльністю.

Список використаних джерел

1. Федусенко Ю. І. Дидактична гра як засіб навчання іноземних мов молодших школярів: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09. К., 2009. 205 с.
2. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: навч. посібник. – Київ, 2004. 207 с.
3. Якубовська Л. П. Використання навчально-рольової гри професійної спрямованості в процесі вивчення курсантами іноземної мови. *Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія*. 2001. Вип.5. С. 101–105.
4. Heyd G. Deutsch lehren. Frankfurt am Main, 1990. – 208 S.
5. Wagner J. Spielübungen und Übungsspiele im Fremdsprachenunterricht. Materialien Deutsch als Fremdsprache. Heft 10. – Regensburg: DAAD, 1979.

КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

Примоченко М.Ю.,

здобувач вищої освіти,

Національна академія керівних кадрів культури та мистецтв

ПРОБЛЕМА ПЕЙЗАЖУ В ЕПОХУ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

Замість модерних та авангардних течій останньої чверті ХХ ст. Прийшов новий стиль – постмодернізм. Він відображає світогляд, у якому хаос і порядок не постають як протилежні поняття, а нерозривно пов'язані між собою.

Термін постмодернізм був введений мистецтвознавцями та культурологами для опису самотнього західного мистецтва останніх десятиліть ХХ століття. З епохою постмодернізму розпочався новий історичний етап, що прийшов на зміну добі модернізму і охопив розвиток художньої культури з кінця ХІХ ст. до повоєнної години. Покликання до концепції постмодернізму базується на припущенні, що нові течії в західному мистецтві, які не вписуються в рамки модернізму, виникли після війни і що їх час закінчився. Але префікс «пост» означає, що постмодернізм йде хронологічно після модернізму, і сам по собі нічого не говорить. Щоб відповісти на останнє запитання, теоретики почали шукати характеристики, які відрізняють постмодерністське мистецтво від модерністського тощо. Бажання справити враження на публіку стало зверненням до таких питань, як марність існування, хвороби, каліцтва та смерть.

Художники, які працювали в цьому стилі, завдяки гіркому історичному досвіду переконалися в марності спроб удосконалити світ, позбулися ідеологічних ілюзій і повірили, що людина здатна не тільки змінити світ, але й зрозуміти та систематизувати його. Вони сприймали прогрес лише як ілюзію. Варіації та співіснування всіх форм існування вважалися реальними.

Деякі відмінні риси постмодернізму: культ незалежної особистості; тяжіння до міфу; бажання поєднати істини (іноді полярні протилежності) багатьох людей, націй, культур, релігій і філософій, які доповнюють одна одну; іронія і пародія; незахищеність тощо Митці сприймали повсякденність як театр абсурду, як апокаліптичний карнавал; суміш багатьох традиційних

жанрових варіацій. Але вони все ще вірили в розум, науку та безмежний людський потенціал. Цінність людини визначалася фактом її існування.

Постмодернізм представлений практично у всіх жанрах мистецтва. Він вплинув на розвиток архітектури, скульптури, живопису, книжкової ілюстрації, реклами, кінематографії, комп'ютерної графіки та дизайну.

Основною формою постмодерністського самовираження в живописі є колаж. Гра з масштабом і кольором при копіюванні популярних образів – Джоконди, Мерилін Монро або Альберта Ейнштейна – стала звичним явищем. На портретах байдужі обличчя без внутрішнього життя. Пейзажі стали спрощеними і схожі на кадри з мультфільмів.

Через синтез різних образів і непоєднаних речей постмодерне мистецтво створює новий зміст, який не може бути ані визначеним, ані стабільним; в його стилі він повинен бути розпливчастим і двозначним. Для визначення проблеми пейзажу постмодернізму необхідно дослідити творчість деяких відомих пейзажистів України цього напрямку.

Відомий сучасний художник Анатолій Зорко – яскравий представник пейзажного жанру другої половини ХХ – початку ХХІ століття в Україні. Образи його картин життєствердні й оптимістичні, завжди весело-настроеві. Втілюючи позитивні риси особистості в сонячних пейзажах, художник тонко відчуває стан природи в різні пори року. У його творах практично відсутня мінорна тональність. Ліричні пейзажні мотиви завжди сліпучі.

Світосприйняття митця перетворюється на видимі дії, в яких домінують піднесені емоції, здатність радіти найкращим проявам життя. Такий підхід відповідає світоглядним принципам маленьких голландців – бачити красу в повсякденному, вміти насолоджуватися буденним і повсякденним. Радість і краса життя – головний лейтмотив творчості А. Зорка.

У 1960-х роках змінюється не лише стиль, а й співвідношення типів епічного й ліричного, міського й сільського, архітектурного й «чистого» природного пейзажу. Стильове розмаїття пейзажу особливо виразно виявлялося на тлі монументалізму і класицизму, що включав портрет і тематичний живопис. Найбільш актуальною залишалася тема середовища, що оточує людину, поєднуючи різні напрями розвитку ландшафту.

У пейзажі використовуються образи відповідної епохи – техніка та промислові мотиви, результати людської праці. Образи рукотворної та постійно мінливої природи актуалізують проблеми екології.

Художники виступають літописцями людських досягнень і водночас розкривають проблематику співвідношення індустріального та природного в навколишній дійсності. На початку 1960-х років продовжилась традиція Г. Ниського – відображення спокійної впевненості в доцільності швидкості століття, цілісного сприйняття промисловості та природи [1, с. 7].

Тема пейзажу включала важливі теми соціально-історичного звучання. Пейзажний жанр набув самостійності, організовувалися пейзажні виставки. Митці виявили інтерес до історії краю, краю та національної культури, що фактично стало чинником широкої суспільної спрямованості на вивчення та збереження національної культури, визначило етап розвитку художньої культури країни. Важливим виявилось не усвідомлення даного сучасного моменту в житті покоління, а життя в його історичних контекстах, наслідування [2, с. 37].

Тематика Національного хвилює митців у контексті підвищеного інтересу до старовини, фольклору та народного мистецтва. Конкретність сюжету, точність спостереження і неупередженість дедалі більше поступаються декоративності та ідеалізації пейзажних картин. Прагнення до інтуїтивного розуміння природи формує українських пейзажистів 1960–1980-х років. Наприклад, у картині О. Захарчука «Синій вечір» митець виражає глибокі внутрішні настрої, художнє світосприйняття трансцендентного почуття, яке виражається в яскравому декоративному вирішенні твору. Ідеї національної ідентифікації, реконструкція міфів і легенд, фольклорні мотиви, засвоєння спадщини минулого, трансформація уявлень про давньоруську та запорізьку добу до державних революцій і численних повалень – слугували матеріалом для обох лідерів. Художниці та художники інших жанрів образотворчого мистецтва [3, с. 75].

Оновлення засобів художньої виразності та формальний пошук докорінно змінили уявлення про можливості пейзажного живопису. Основні тенденції розвитку пейзажу 1960-х років полягають у тому, що 1960-ті роки спочатку продовжували лінію живопису та замальовки провінційних пейзажів з патріотичним забарвленням, залишаючись вірними декоративним принципам у створенні пейзажів з жанровими ознаками. У етюдах відзначалися безпосередність сприйняття і живописність відображення, яка іноді втрачається у фігуративних композиціях.

По-друге, відчувався чіткий подальший розвиток тематичного пейзажу, психологізм «пейзажних портретів». Загалом мистецтво 1960-х років пережило період жанрового проникнення. Вияви концептуальності й нової поетики у сприйнятті природи й середовища, що оточує людину, можна віднести до нового самостійного предмета (І. Орлов). У 1970-х роках зберігався поділ ландшафту на міський та індустріальний, але зникали відмінності між сільським, провінційним та природним ландшафтами, що безумовно позначилося на характері архітектурного ландшафту. Архітектурне середовище «співчуває» людині, розділяє її ставлення до подій життя [2, с. 78].

Пейзаж набуває філософського змісту. У другій половині 70-х років зображення природи набуває інших акцентів - це вже не супровід основної теми, а складна композиція, в якій сюжет збагачується додатковими

значеннями. Образ природи не протиставлений чомусь іншому – цивілізаційному, міському. Перш за все, це природа в цілому в гармонійному зв'язку з людиною – Творцем. Особливе місце займає рукотворний «предмет другої природи».

На початку 1990-х років Україна почала розбудову незалежної держави, формування власної культурної політики з метою забезпечення вільного розвитку національної культури та збереження культурної спадщини. «Новим» стало звернення до абстрактного мистецтва, яке перестало бути забороненим (найчастіше вибір засобів, орієнтований на активне використання плями й локального колориту в побудові композицій), реалістичні образи, звернення до сюжетів і мотивів у рад. часи, не рекомендовані, наприклад: психоаналітичні роздуми, філософські блукання чи гіперреалістична псевдофотографія. Насправді це мистецтво було новим лише на території колишнього СРСР.

Аналоги таких картин залишалися відомими в галереях світу, а тому українські «нові» роботи сприймалися новими лише вдома. Ряд майстрів намагається знайти найстійкіші риси того чи іншого пейзажного мотиву, очищаючи його від усілякого «грунту», інші за допомогою гармонійних кольорів підкреслюють внутрішню динаміку пейзажу, національну самобутність, треті зміщують акцент на примарність. і психологічна виразність мотиву. Художники С. Ковальчук, Д. Стецько, Я. Новак, Б. Ткачик, М. Лисак, В. Козловський, М. Ніколайчук прагнуть до асоціативно-символічного змісту. Тривожний голос на захист природи піднімає С. Ковальчук («Пори року», «Імпровіз», 1999). Творчість Д. Стецька вирізняється розумінням глибинної сутності національного духу і моральної проблематики («Пори року», «Гречаний мед»), історичної теми – глобальністю подій («Охрещені могили»).

Список використаних джерел

1. Nissky G.G. In the vastness of the Motherland. Creativity. 1960. Number 3. S. 7–8.
2. Nikulina O.R. Nature through the eyes of an artist: problems of development contemporary landscape painting. 1982. 175 p.
3. Волошин Л.К. Школа Олекси Новаківського. Образотворче мистецтво. № 3. 2000. С. 31–35.

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ. ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

Калиновська І.М.,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри практики англійської мови
Волинського національного університету імені Лесі Українки

ОЙКОНІМИ УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ КАНАДСЬКОЇ ПРОВІНЦІЇ МАНІТОБА: ЕТНОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ

Вивчення канадських ойконімів українського походження є актуальним, оскільки вони відображають особливості української етнічної групи в Канаді, її культуру, розвиток, історичну спадщину [2]. «Вони цікаві насамперед із погляду на вклад українців у культурну скарбницю Нового Світу [Канади]. Вони цікаві своєю структурою, змістом і традицією. Вони віддзеркалюють ідеали українського духу» [3].

Вивченню топонімічних назв Канади українського походження присвячено низку праць таких вчених, як У. Кіркконелл, Д. Неш, Д. Сіпсон, Я.-Б. Рудницький, Б. Беррі, О. Кавецький тощо. **Об'єктом** нашого дослідження є один з різновидів топонімів, власне ойконіми канадської провінції Манітоби. **Мета** нашого дослідження – проаналізувати їхні етнолінгвістичні особливості, що включає розподіл ойконімів українського походження провінції Манітоби у лексико-семантичні групи. **Матеріалом** дослідження слугують дані World Heritage Encyclopedia (2018) [7], A Sociodemographic Profile of Ukrainian-Canadians (2022) [6], Natural Resources Canada. Geographical Names (2019) [5].

Як зазначає Я.-Б. Рудницький, слов'янські й українські географічні назви в Канаді займали скромне місце в порівнянні з назвами індіанського, англійського, французького, ісландського чи іншого походження [3, с. 11], оскільки українська масова імміграція до Канади почалася, коли її територію поряд з індіанськими й ескімоськими поселеннями майже повністю заселили англійці й французи, тому українські назви отримали лише невеликі населені

пункти, переважно в західних провінціях, оскільки вони заселялися пізніше, зокрема в провінціях Манітоба, Саскачеван й Альберта [4].

Як зазначає О. Кавецький, вживання власних назв українського походження в англомовному середовищі канадськими українцями є досить поширеним мовним явищем, яке має свої закономірності, зокрема збереження оригінальної української вимови, відповідна транслітерація, які фіксуються в різних лексико-семантичних групах слів (найбільше – антропоніми, топоніми, назви понять зі сфери культури і мистецтва) і пояснюються безпосереднім відношенням до реалій, які відображають важливі етнічні ознаки української етнічної групи Канади – їх культуру й історичну спадщину [1, с. 87].

Класифікація канадських ойконімів провінції Манітоба насамперед відтворює походження географічних назв (за [3]), до прикладу назви індіанського походження (*Selkirk*), французькі назви (*Beausejour*), англійські топоніми (*Stonewall*), німецькі назви (*Steinbach*), ісландські топоніми (*Gimli*), скандинавські назви (*Bergen*), ойконіми шотландського (*Scotland Farm*); українського (*Halych*), польського (*Wisla*), грецького (*Alpha*), єврейського походження (*Jesus*); штучні назви (*Transcona*) тощо.

За способом утворення канадські ойконіми українського походження провінції Манітоба можна розподілити (за [3]) на: 1) переміщені назви, тобто топоніми перенесені з України (*Ukraina* – Україна, *Zbaraz* – Збараж Тернопільської обл., *Halicz* – Галич Івано-Франківської обл.); 2) перенесені топоніми з назв святих, визначних діячів, героїв, перших поселенців тощо (*Bohdan* на честь Богдана Хмельницького, *Olha* на честь княгині Ольги, *Sirko* на честь отамана Івана Сірка); 3) новотвори, тобто топоніми, утворені в Канаді відповідно до українських назв (*Horod*, *Seech*), утворені без відповідників (*Zelena*, *Zoria*).

За результатами проведеного аналізу, ми можемо розподілити ойконіми українського походження Манітоби у такі лексико-семантичні групи: населені пункти: *Komarno* (a village north of Winnipeg); локації (напрямки, райони): *Olha* (a locality east of Rossburmn), *Dolyny District* (southeast of Rossburmn); сільські громади, фермерські господарства: *Yurkowski Family Farm* (headquartered in Beausejour); землі, дороги: *Petlura* (at the junction of Provincial Road 366 and Provincial Road 584); школи, шкільні округи: *Jaroslav School* (public school at the Municipality of Bifrost-Riverton); парки, церкви, парафії, кладовища: *St. Mary's Ukrainian Catholic Church Cemetery* (near St. Mary's Ukrainian Church in northern Manitoba).

Отже, основними чинниками збереження української національної ідентичності та ойконімів українського походження провінції Манітоба є компактність та місце проживання українців (сільська громада / фермерське господарство чи поселення), створення сімей із представників однієї етнічної групи, активна просвітницька робота церкви та громадських організацій,

навчання рідною мовою, наявність українських засобів масової інформації тощо.

Список використаних джерел

1. Кавецький, Орест. (2008). Українські фонетичні риси у вживанні іменників-власних назв у мові канадських українців. *Вісник Сумського державного університету. Філологія*. 2: С. 82–87.
2. Калиновська, Ірина. (2019). Канадські топоніми як засіб збереження національної ідентичності українців. *Канадознавство: суспільство, культура, мова: колективна монографія*: С. 82–93.
3. Рудницький, Ярослав-Богдан. (1951). Канадійські місцеві назви українського походження. Вінніпег: накладом Українського Народного Дому.
4. Nash, David; Simpson, Jane. (2012). Toponymy: Recording and Analyzing Placenames in a Language Area. *The Oxford Handbook of Linguistic Fieldwork*: С. 392–406.
5. Natural Resources Canada. (2019). “Geographical Names” [Electronic resource]. Mode of access: <http://www4.rncan.gc.ca/search-place-names/>
6. Statistics Canada. (2022). “A Sociodemographic Profile of Ukrainian-Canadians” [Electronic resource]. Mode of access: <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/>
7. World Heritage Encyclopedia. (2018). [Electronic resource]. Mode of access: <https://worldheritage.org>

Попченко І.С.,

аспірант Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

науковий керівник: **Потильчак О.В.,**

доктор історичних наук, професор,

завідувач кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін

Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

СУСПІЛЬНО-ВИХОВНА СКЛАДОВА СКАУТСЬКОГО РУХУ ЯК ТЕНДЕНЦІЙНА ОСНОВА СТВОРЕННЯ ПЛАСТУ

Останні три десятиліття стали не тільки етапом становлення України як незалежної держави й повноцінного суб'єкта світового політичного простору, а й активним періодом самовизначення українського молодіжного руху в нових умовах підтвердження його соціальної життєвості, виховної дієвості та затребуваності вітчизняним суспільством. Незважаючи на труднощі й суперечності розвитку молодіжного руху наприкінці ХХ століття, цей етап специфічно відображає його об'єктивну природу (насамперед соціально-виховну), яка виражається в наданні молодим людям реальної можливості самопроявитися, самоорганізуватися й самореалізуватися у межах добровільно обраних, створених за їх безпосередньою участю об'єднань.

Відповідно, позитивний історичний та сучасний досвід вітчизняного скаутського руху дозволяє характеризувати його як соціально-педагогічну реальність – унікальний суб'єкт гуманізації та демократизації виховного простору, який має належним чином оцінюватися педагогічною громадськістю, органами освіти й самим суспільством. Адже головною цінністю скаутського руху є його існування в якості своєрідного середовища життєдіяльності індивіда – по суті, простору формування суб'єктності молоді людини.

Згаданий зріз молодіжного руху почав активно впливати на настрої і розвиток соціуму ще на початку ХХ століття. Саме в той час значно зросла увага суспільства до дітей; набула популярності ідея створення гармонійно розвинутої особистості (працьовитої, фізично досконалої людини високої моральності, справжнього громадянина й патріота); вважалося, що вихована таким чином молодь зможе створити гармонійний соціум, позбавлений упереджень. Крім того, в наявності здорового, повноцінного молодого покоління були зацікавлені державні структури, адже саме молодь розглядалася як майбутня робоча сила, армійський резерв і суспільний базис будь-якої країни.

У той час у всіх державах світу відбулися серйозні зрушення в теорії і практиці виховання й освіти. Скорочення тривалості робочого дня для дітей та підлітків призвело до збільшення їх вільного часу та, як результат, створило проблеми його конструктивної зайнятості. Навчання стало справою державної ваги. У багатьох країнах з'явилися закони про обов'язкову освіту. Держава частково взяла на себе і тягар виховання молоді. Відповідно, почала вирішуватися проблема дитячої злочинності. У 1899 році у США було створено спеціальний «Дитячий суд». Широко застосовувалося відстрочене та умовне покарання для неповнолітніх правопорушників. Британський «Закон про дітей» 1908 року прямо передбачав заміну ув'язнення на перебування в трудових (до 12-річного віку) або виправних (для 12–16-річних дітей) школах. Створене ще в середині ХІХ століття «Товариство доктора Бонода для захисту осиротілих і покинутих дітей» до кінця сторіччя об'єднувало 25 тисяч колоній, де розміщувалося майже 70,5 тисяч осіб. У Німеччині підвищився інтерес до «Дитячих осередків» – притулків для втікачів із дому [1, с. 39–40].

Відтак, підвищений інтерес до розвитку молоді й активна діяльність держави в цьому напрямі сприяли становленню скаутського руху та залучення до його концепції ідей педагогічного реформаторства. На початку ХХ століття своє «друге народження» отримали концепції Ф. Рабле, Ж.-Ж. Руссо, Д. Локка, Г. Спенсера тощо. Все більшою популярністю користувалися пропозиції М. Монтесорі щодо «вільного виховання», П. Наторпа щодо «соціального виховання», Г. Кершенштейнера щодо практичної спрямованості виховання. Часто обговорювалися концепції шкіл

«нового» та «вільного» виховання, навчання «за допомогою діяння», соціалістичних перетворень у навчанні й вихованні [2, с. 32–33]. Всі ці інновації певною мірою залучалися до процесу розвитку скаутського руху як однієї з найпотужніших основ молодіжного єднання й соціального виховання.

Глобальна інтенсифікація скаутингу та практичне підтвердження його соціальної ролі стало причиною популяризації молодіжного руху й на українських землях. Уже 1911 року, невдовзі після заснування Р. Бейден-Пауелом скаутського руху у 1907 році, було створено скаутську організацію України «Пласт», а вже 12 квітня 1912 року у Львові пластуни склали першу присягу. Метою української скаутської організації із того часу стало «сприяння всебічному, патріотичному вихованню та самовихованню української молоді як свідомих, відповідальних і повновартісних громадян місцевої, національної та світової спільноти, провідників суспільства» [3]. Будучи неполітичною та позаконфесійною організацією, Пласт швидко набув статусу суб'єкта виховного простору українського соціуму, що характеризується особливими відносинами молоді у реальній природовідповідній соціально та особисто значимій діяльності.

Отже, взаємодія шкіл, установ додаткової освіти та молодіжних громадських організацій (у першу чергу Пласту) на засадах партнерства, добровільності, взаємозбагачення стала важливою умовою створення виховного простору, що інтегрував специфічні можливості, цінності кожного індивіда, посилюючи позитивний вплив на молодь, котра, зрештою, стала основою нової української нації на початку ХХ століття. В цьому ключі виявився потужний суспільно-виховний вплив скаутського руху й визначилася його засаднича роль в соціалізації особистості в Україні.

Список використаних джерел

1. Levin Y. The Treatment of Juvenile Delinquency in England during the Early Nineteenth Century. *Journal of Criminal Law and Criminology (1931–1951)*. 1940. Vol. 31, № 1. P. 38–54.
2. Валеев А. А. Развитие теории и практики свободного воспитания в зарубежной педагогике (XX в.): монография. Казань: ТГГПУ, 2007. 400 с.
3. Про пласт / Офіційний сайт скаутської організації України «Пласт». URL: <https://www.plast.org.ua/about/>. (Дата звернення: 20.11.2022).

Шафранова А.В.,
здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Національного авіаційного університету
науковий керівник: **Крилова Т.В.,**
кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу
Національного авіаційного університету

НЕПОВНІ РЕЧЕННЯ В ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Ф.С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ»)

Сучасна лінгвістична наука досягла значних успіхів стосовно вивчення такого поширеного явища, як неповнота речення. Застосування комплексного підходу дозволяє виділити провідні особливості неповного речення сучасних англійської та української мов, як у формально-семантичному, так і в функційно-комунікативному планах [2].

Поняття синтаксичної неповноти включає в себе неповні контекстуальні, неповні ситуативні та еліптичні речення, попри той факт, що останні здатні функціонувати ізольовано.

Неповні речення – це одиниці мовлення, які створюються у процесі мовленнєвої діяльності, згідно із законом економії мовних засобів, та використовуються для актуалізації, виділення важливої з точки зору комунікантів інформації [2].

Розглянемо своєрідність функціонування неповних речень у діалогах у романі Ф. С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі». Вони постають складовими реплік персонажів твору.

За структурою репліки поділяють на прості та складні. Простими ми називаємо ті репліки, які складаються з одного речення (простого, складного, повного, неповного) або висловлювання. Складними вважаються репліки, які складаються із двох і більше речень (різних за своєю структурою).

Існує кілька структурно-семантичних моделей організації діалогів у мистецьких творах: діалог-полеміка, діалог-поєдинок, діалог-згода, діалог-з'ясування, діалог-сповідь та діалог-допит.

Діалог- згода - суть його полягає у пошуку проміжного компромісного рішення для подолання діалогічної розбіжності між запропонованими рішеннями проблеми. *'Get some chairs, why don't you, so somebody can sit down.'* *'Oh, sure,'* agreed Wilson hurriedly and went toward the little office, mingling immediately with the cement color of the walls. A white ashen dust veiled his dark suit and his pale hair as it veiled everything in the vicinity — except his wife, who moved close to Tom. *'I want to see you,'* said Tom intently. *'Get on the next train.'* *'All right.'* *'I'll meet you by the news-stand on the lower level.'* [3] Особливість саме цього діалогу-згоди полягає в тому, що ті, хто погоджуються, роблять це

тільки тому, що вони мають меншу силу волі, ніж той, хто просить їх щось зробити.

Наступною моделлю використання неповних речень є діалог-полеміка (діалог-суперечка). Для таких діалогів характерне емоційне напруження.

Ще одна цікава модель організації діалогів із використанням неповних речень – діалог-з'ясування (вони складаються з питань та відповідей). *'What you doing, Nick?' 'I'm a bond man.'* *'Who with?' I told him. 'Never heard of them,' he remarked decisively* [3].

Неповні речення досить часто зустрічаються в діалогах і можуть використовуватися для вираження різних емоцій, які відчуває людина.

Діалог-поєдинок із використанням неповних речень досить часто зустрічається у кульмінації твору: *'What kind of a row are you trying to cause in my house anyhow?' They were out in the open at last and Gatsby was content... Nowadays people begin by sneering at family life and family institutions and next they'll throw everything overboard and have intermarriage between black and white.'*

Діалог-сповідь у романі представлений реплікою-стимулом, що тяжіє до монологічності. У ньому зустрічаються неповні речення з семантикою реагування, що виражають емоції, що переживаються людиною в певний момент. Сповідь може виголошуватися з метою справити враження, вплинути на співрозмовника або з душевної потреби висловитися.

І остання модель діалогу, у якій Ф. С. Фіцджеральд використовує неповні речення, – діалог-допит. Відрізняється він від діалогу-з'ясування більш напруженою атмосферою та наполегливим бажанням одного із співрозмовників дізнатися що-небудь.

Тепер про специфіку функціонування неповних речень у діалогах в україномовній версії роману.

Грамотичну канву функціонування неповних речень у романі Ф. С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі» створюють, передусім, форми минулого часу недоконаного виду, які на відміну попереднього уривку тут відіграють чільну роль. Доповнюючи позначення кольорів, саме особові та неособові дієслівні форми є першими з граматичних засобів, які опосередковано повідомляють читачеві про те, що Дезі та її подруга Джордан сприймаються оповідачам як неземні істоти. Не можна не відзначити також лінгвопоетичну значимість одиночних граматичних елементів у цьому уривку. По-перше, заслуговує на увагу форма умовного способу (Subjunctive Two), що позначає нереальну дію [5]. По-друге, навантаженою в художньому значенні є в цьому уривку морфологічна структура фразового дієслова *buou up*, звичайне значення якого триматися на поверхні води змінюється: тут воно означає висіти, ширяти в повітрі.

У плані граматичного оформлення тексту привертає увагу ціла низка прикметників, переважно якісних, і прислівників, загальними морфологічними елементами яких є негативні афікси. Зазначені морфеми в

прикметниках вказують на відсутність ознаки, а в прислівниках, відповідно, на відсутність ознаки якості або дії.

Слід зазначити, що системне і частотне використання прикметників і прислівників із негативними афіксами в контексті роману може набувати й іншого значення, яке особливо яскраво розкривається у шостому розділі, де читач дізнається правдиву історію життя головного героя. Для порівняння наведемо кілька словосполучень, що вживаються в неповних реченнях щодо Гетсбі: *a universe of ineffable gaudiness; infinite number of women; moved by an irresistible impulse; it is invariably saddening; in the dim, incalculable hours; the incomparable milk of wonder; його unutterable visions; uncommunicable forever.*

Прикметники у складі наведених неповних речень, здебільшого відносні, також об'єднуються як морфологічно, а й семантично: попри негативний префікс, де вони передають негативну характеристику і цим контрастують з тими, що використовуються щодо Вілсонів у другому розділі. Навпаки, вони являють собою підсилювальні засоби висловлювання, що свідчать про те, що оповідача вражає незвичайна сила почуття та уяви Гетсбі, неможливість досягнути його неприборкане прагнення до «всюдисущої вульгарної та мішурної краси», його «зухвалі та безглузді фантазії» [4]. Семантично ці морфологічні засоби є синонімами прикметника *great* (великий), що входить до складу назви, і не поступаються йому в емпізі.

Дослідивши, таким чином, різноманітні морфологічні граматичні засоби вираження в романі, що включають як повні, так і неповні речення, а також похідні прикметники та прислівники з негативними афіксами, можна з упевненістю зробити висновок про те, що в аналізованому матеріалі всі вони відіграють суттєву естетичну роль. Опинившись у тісній взаємодії з лексичними засобами, неповні речення беруть участь у створенні атмосфери даного художнього твору та забезпечують виконання його ідейно-художнього задуму.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. Нариси з лінгвістичної прагматики : монографія. Львів : ПАІС, 2010. 336 с.
2. Марченко Т. В. Еволюція поглядів на неповне речення. *Наукові праці*. 2009. Вип. 92. Т. 105 С. 79-85.
3. Fitzgerald F. S. *The Great Gatsby*. L.: Penguin Books, Ltd., 1994. 188 p.
4. Bloomfield L. *Language*. London, 2005. 177 p.
5. Cook G. *Discourse*. Oxford: Oxford University Press, 1989. P. 1-19.

СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ

ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

Верцанова Н.Є.,

студентка факультету соціальної та мовної комунікації
Горлівського інституту іноземних мов

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ БАТЬКІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З ДІТЬМИ В ПЕРІОД КРИЗИ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

В другому розділі було проведено емпіричне обстеження батьків, які мають дітей підліткового віку. Вибірка досліджуваних складалася з 60 осіб. Усі респонденти – жінки та чоловіки, які мають дітей-підлітків. Вік досліджуваних – від 32 до 43 років.

Метою констатувального етапу емпіричного дослідження стало визначення психологічної готовності батьків до перехідного віку їх дітей, з'ясувати особливості сімейних стосунків та виховання.

Емпіричне дослідження було проведено у декілька основних етапів:

I етап – організаційний етап експерименту, на якому було здійснено підбір діагностичних методик, формування групи досліджуваних, які прийматимуть участь в експерименті.

II етап – діагностичний етап, на якому відбувалося діагностичне дослідження соціально-психологічної адаптації осіб підчас та після війни.

III етап – аналітичний етап, на якому здійснено обробка результатів та аналіз отриманих даних.

Під час вибору методик для діагностики керувалися такими критеріями, як:

- 1) надійність – методика повинна мати ступінь точності та стійкості показників тієї ознаки, що діагностується;
- 2) валідність, яка свідчить про ступінь відповідності методу до свого призначення;
- 3) однозначність;
- 4) точність.

Саме тому вибір зупинився на таких методиках:

1. Методика соціально-психологічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонда.

2. Дослідження стану людини за допомогою тесту диференціальної самооцінки функціонального стану – опитувальник САН.

3. Опитувальник батьківського ставлення (ОБС) В. Століна, А. Варги

За першою методикою було з'ясовано, що більшість батьків психологічно не готові сприймати ті зміни, які відбуваються з їх дітьми підліткового віку. В них прослідковується несприятливий прогноз стійкості до стресу. Дорослі у більшості випадків схильні до нервово-психічної нестійкості та вірогідності розвитку та появи особистісних порушень в поведінці та діяльності. Емоційна нестабільність досліджуваних батьків характеризується неадекватно сильними реакціями по відношенню до підлітків. Виражений нейротизм свідчить про надмірну знервованість, погану адаптацію, схильність до швидкої зміни настрою.

За другою методикою було з'ясовано, що перехідний вік дітей чинить негативний вплив на емоційний та фізичний стан батьків. Основними проблемами батьків під час підліткового періоду їх дітей є низький рівень психологічної готовності до цього періоду, низький емоційний фон, надлишкова тривожність, схильність до занепокоєння. Не виключенням є те, що серед поведінкових особливостей можуть зустрічатися конфлікти в родині, з близькими та друзями тощо. Крім того, посилюються дезадаптивні стани батьків, які посилюються такими симптомами, як емоційна напруженість, підвищений рівень дратівливості, неконтрольовані напади тривоги чи безпричинні спалахи гніву.

Аналіз результатів за третьою методикою показав, що серед продіагностованих батьків все ж таки більшість тих, хто намагається поважати індивідуальні особливості своїх дітей підліткового віку, вони намагаються більше часу проводити разом. Проте, було виявлено, що присутні батьки, які прагнуть задовольнити абсолютно всі потреби дітей, застерегти від будь-яких труднощів, вони вважають підлітків достатньо маленькими та неспроможними долати складні ситуації. Більшість батьків виявили позиції виховання, у яких підліток постійно перебуває у центрі уваги, проте водночас його позбавляють самостійності, ставлячи численні обмеження та заборони. Батьки часто пред'являють високі вимоги до підлітка зі зниженою увагою для його потреб. За емоційним відкиданням у стилі виховання батьків лежить усвідомлюване або найчастіше неусвідомлене ототожнення підлітка з будь-якими негативними аспектами власної життя. Порушення комунікативних навичок батьків може бути наслідком негармонічного цілісного виховного процесу. Інтереси та захоплення дітей їм здаються дитячими та нецікавими, дорослі не довіряються своїх дітям та виявилися абсолютно неготовими в психологічному плані до того, що їх підлітки ростуть та стають дорослими.

Це стає причиною конфліктних ситуацій та великої кількості непорозумінь між батьками та дітьми.

Виходячи з цього, важливо організувати кваліфіковану роботу щодо покращення психологічної готовності батьків до взаємодії з дітьми в період підліткової кризи.

Дядій В.О.,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Донецького національного університету імені Василя Стуса

науковий керівник: **Буза Н.Ю.,**

кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу та бізнес-аналітики
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ОНЛАЙН-МЕРЧАНДАЙЗИНГ ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ ВПЛИВУ НА СПОЖИВАЧІВ

Постановка проблеми. У сучасних умовах просування товарів і послуг на ринок є досить складним. У такій ситуації є вплив багатьох факторів, зокрема політичних, економічних та соціальних. Багатьом виробникам важко утримати «своїх» покупців, оскільки на ринку вітчизняних та зарубіжних конкурентів багато схожих товарів чи послуг. В останні роки інформаційної кампанії недостатньо для підтримки, збільшення та стимулювання продажів. Одним із найбільш популярних напрямів при цьому є мерчандайзинг, який є ефективним інструментом просування та продажу товарів.

Аналіз останніх джерел й публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем мерчандайзингу зробили такі вчені: О.П. Бурліцька, Т.М.Королюк [1], Л.В. Капінус, К.Ю.Семененко [2], Є.В. Новаторов, В.П. Щербачук [3], О.М. Данкеева [4], Н.М. Солом'янюк, М.В. Гуменна та ін.

Метою роботи є вивчення онлайн-мерчандайзингу як одного із ключових інструментів адаптації ритейлу до якісної роботи на ринку електронної комерції

Основна частина. Нестабільна економічна ситуація суттєво вплинула на потреби та переваги споживачів. У нинішній ситуації із залученням споживачів ведеться жорстка боротьба з використанням різноманітних сучасних маркетингових прийомів та інструментів, які змушують робити вибір на користь конкретної комерційної пропозиції.

Одним із сучасних маркетингових інструментів, що став невід'ємною частиною торгівельної культури для відомих виробників споживчих товарів і роздрібних мереж є мерчандайзинг.

Мерчандайзинг допомагає просувати товари не тільки у фізичних магазинах, але і в онлайні. В умовах сьогодення досить часто споживачі надають перевагу онлайн-покупкам. Покупка онлайн не про задоволення або атмосферу, тут важливо максимально швидко задовольнити базову потребу — знайти потрібний товар. Зараз людям достатньо 7-10 секунд, щоб ухвалити рішення, чи будуть вони далі шукати цей товар у конкретному магазині. Якщо людина не зачепилася на першому екрані за щось, то далі, швидше за все, вона не піде, а компанія втратить конверсію.

Тому перед ритейлерами, брендами та виробниками, що розвивають онлайн канал торгівлі, постає завдання, яке характерне не тільки для традиційних магазинів. В онлайні так само точно, як і в офлайні, потрібно «підвести» до товару, показати його у всіх деталях.

Безсумнівно, 2020 рік дав електронній комерції серйозний імпульс для вибухового зростання. Пандемія вплинула на показники прибутку компаній. Якщо раніше багато брендів не реалізовували свої товари онлайн або використовували цей канал як додатковий, то в поточних умовах вони були змушені змістити фокус у його бік. Брендам недостатньо просто розмістити товар на сайті, вони мають надати максимум інформації про нього та виділити картку свого товару. За це відповідають фахівці з онлайн-мерчандайзингу.

В офлайн-ритейлі мерчандайзери стимулюють продажі за допомогою презентацій товарів, їх просування, викладання продукції на кращих місцях на полицях, розміщення реклами в магазині. Все це необхідно і в онлайн-торгівлі. І тому товари мають бути помітні і натомість конкурентів, щоб покупець прямував до карток конкретної продукції.

В інтернет-магазинах важливо систематично вести роботу, яка стимулюватиме продажі. Її можна розділити на три блоки (рис. 1).

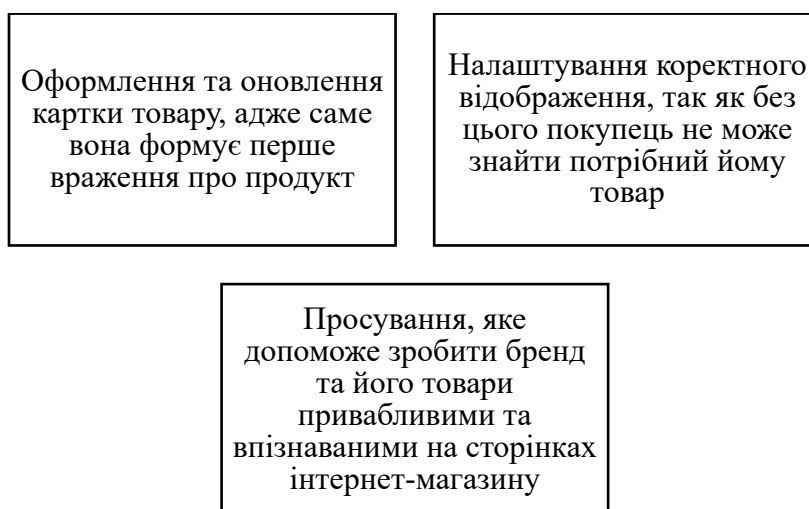

Рисунок 1. Напрями стимулювання продажів в інтернеті

У товарних картках обов'язково повинні бути:

- оптимальна кількість фотографій;
- короткий опис товару (лаконічно складений текст із ключовими характеристиками продукції може вигідно виділити його серед списку ідентичних);
- технічні характеристики (наприклад, якщо йдеться про електроніку, побутові гаджети тощо).

Після оформлення картки товару слід перевіряти коректність її відображення у загальному каталозі, у відповідних категоріях, за релевантними фільтрами та ключовими словами. Фільтри потрібні для того, щоб сайт виводив товари на запит покупця. На кожному картку товару потрібно налаштувати ключові слова. Вони допомагають просувати її у пошуковій видачі сайту. Іноді ритейлер обмежується невеликою кількістю слів, через що необхідні ключові запити виявляються неохопленими. Щоб вирішити цю проблему, онлайн-мерчендайзер необхідно провести пошук товару за всіма найбільш уживаними ключовими словами. Коли картки товарів завантажені, розпочинається просування товарів: за допомогою вбудованих інструментів маркетплейсів або на зовнішніх майданчиках.

Внутрішнє просування – реклама, яку побачать лише відвідувачі конкретного маркетплейсу. Вона може бути органічною (створення вітрини магазину, робота з картками, підвищення товару у видачі) та платною. У платні інструменти входить реклама на різних сторінках маркетплейсу: у пошуку, у категоріях, у каталозі або на головній сторінці. Такі кампанії запускаються у власному кабінеті продавця.

Просування на зовнішніх майданчиках включає соціальні мережі, де представлений магазин, залучення трафіку з пошукових систем через SEO-оптимізацію та запуск реклами на зовнішню аудиторію через різні інструменти.

Висновки. Таким чином, а допомогою мерчандайзингу можна отримати певні конкурентні переваги, які в свою чергу збільшують кількість покупців, але також забезпечують їх довгострокові відносини. Знаючи всі особливості мерчандайзингу, можна досягти великих висот у роздрібній торгівлі і, головне, задовольнити споживачів і отримати бажану віддачу.

Вже зараз онлайн-мерчендайзинг стає одним із ключових інструментів адаптації ритейлу до якісної роботи на ринку e-commerce. Для великих виробників, чия продукція представлена на мультибрендових маркетплейсах сотнями та тисячами товарних карток, важливо швидко та якісно налаштувати такий інструмент. Адже обсяг покупок в онлайні збільшуватиметься, бренди почнуть конкурувати ще активніше, і в онлайн-мерчендайзерів додасться роботи.

Список використаних джерел

1. Бурліцька О.П., Корольок Т.М. Комунікаційна складова мерчандайзингу та основні його види. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». 2013. Вип. 1. С. 65–68.
2. Капінус Л.В., Семененко К.Ю. Види мерчандайзингу: сутність та класифікаційні ознаки. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2014. Вип. 6. Ч. 2. С. 175–177. URL: [http:// www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/111.pdf](http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/111.pdf)
3. Новаторов Є.В., Щербачук В.П. Візуальний мерчандайзинг як ефективний маркетинговий інструмент для збільшення продажу в роздрібній торгівлі. Маркетинг послуг. 2012. № 1. С. 68–75.
4. Данкеева О.М. Інструменти мерчандайзингу як каталізатор прийняття рішень споживачів щодо купівлі товару. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2014. № 4. С. 123–129.

Костюкевич В.В.,

здобувач вищої освіти ступеня магістра

Волинського національного університету імені Лесі Українки

науковий керівник: **Панишко Г.Т.,**

кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та публічного управління

Волинського національного університету імені Лесі Українки

РОЛЬ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА В СУЧАСНІЙ ПОЛІТИЦІ

Актуальність проблеми. Лідерство являє собою унікальний феномен суспільного життя, там же, де вирує суспільне життя, неодмінно з'являється політика, як частина діяльності суспільства. Воно зумовлює появу різних політичних систем, а кожна політична система як і історична епоха, умовою свого існування передбачає появу політичних лідерів. Особливо гостро постає питання політичного лідерства в той момент, коли та чи інша система проходить через трансформаційні процеси, видозмінюється, покращується або ж відкочується в своєму розвитку назад, у вже пройдені етапи. Ми самі є свідками цих змін: недавня перемога Байдена в президентських виборах в США, остаточне падіння РФ в тоталітаризм, криза лідерів у Великій Британії, у всьому світі відбувається велика кількість раптових змін, де в кожній із них політичне лідерство грає явно не останню роль.

Метою статті є аналіз ролі політичного лідерства в сучасній політичній системі.

Виклад основного матеріалу. У наш час політичне лідерство є актуальною проблемою і має особливе значення в житті суспільства. Політичні лідери й політичні еліти справді є найпомітнішими суб'єктами соціально-політичного життя, що викликають загальний інтерес. Помічено, що зі зниженням інтересу народу до політичних партій та інших структур

зростає увага до особистостей. Це властиво й теперішньому періоду розвитку сучасного суспільства. Це призводить до того, що ми самих себе, свою участь у політичному житті держави часто розглядаємо крізь призму нашої орієнтації на того чи іншого політичного лідера, з яким пов'язуємо наші інтереси та перспективи.

Політичне лідерство залежно від умов навколишнього середовища, у якому воно існує, проявляється по-різному. Так, відмінною буде діяльність політичного лідера в закритому та відкритому суспільстві, за різних політичних режимів, у суспільствах різного рівня економічного розвитку. Політичні лідери діють згідно з нормами, затвердженими їхніми попередниками або ними самими, особливо якщо ми розглядаємо лідера в досить закритій суспільній системі. Яскравим прикладом цьому можуть бути Сі Цзіньпін – президент Китайської Народної Республіки, та володимир путін – президент російської федерації. Сі, який вже вдруге займає цей пост, згідно з інформацією багатьох джерел, 16 жовтня скликає нараду ПКП Китаю, на якому очевидно захоче отримати і третій термін на посаді президента [1], таким чином, він остаточно ввійде у список авторитарних режимів, якщо мова не буде йти про тоталітарний, а цьому є всі передумови, це і переслідування китайських бізнесменів, також всім відомий геноцид уйгурів, однією з кризових точок внутрішньої, та й зовнішньої політики Китаю щодо національних менших, які проживають на його території, а саме в Сіньцзян-Уйгурському автономному районі.

Про володимира путіна і так давно відомо, що ще перед виборами, він вдався до терактів, здійснених ФСБ РФ у росії 4–16 вересня 1999 року [2], метою чого скоріш за все було підвищення свого рейтингу та подальшої перемоги на виборах, подальші зміни в порядку президентства (в 2008 році його на цій посаді змінив дмитро медведев), що являло собою лише «імітацію» демократії, прикриття всіх незалежних ЗМІ, а також такий крок як зміна конституції РФ, що дозволяла йому «обнулити» свій президентський термін, і обіймати його згодом знову два терміни, а по суті робить його довічним. Кожен політичний лідер має свої масштаби діяльності. Головним критерієм щодо лідерів є їх ефективність, задоволення запитів тієї групи суспільства, яка користується їхніми послугами, адже без підтримки та постійного контакту з людьми політичний лідер не може відбутися. І виникає закономірне запитання: чи можна назвати представників тоталітарних систем політичними лідерами, адже їхні методи з часом стають все менш і менш популярними навіть серед тих, хто їх підтримує? Є він політичним лідером, чи всього лише керівником? Адже керівник не обов'язково може бути лідером, однак лідер повинен мати якості керівника (комунікативні, організаторські вміння тощо) [3].

Якщо ж поглянути на демократичну систему, то вона передбачає для нього таке політично-культурне коло, яке виступає як контролюючим, так і стимулюючим чинником його діяльності. Національний лідер залишається в рамках демократичного процесу і представляє адекватну модель власної поведінки тільки в тому випадку, якщо поруч із ним присутні інші лідери, здатні створити йому конкуренцію, скоригувати його діяльність або навіть змінити його на керівній посаді згідно з чинними правовими нормами [4]. Саме це не дає відійти від вже сформованих правил лідерам демократичного світу в гонці за владою. Також це не дозволяє політичним лідерам вирішити проблеми щодо конкуренції, як в тих же тоталітарних чи авторитарних режимах (вбивство Бориса Немцова 27 лютого 2015 року), та стримано реагувати на різні запити та вимоги суспільства, і при неможливості виправлення певної ситуації, піти із займаної їм посади, так як це наприклад було у Великій Британії, коли Борис Джонсон вимушений був піти з посади прем'єр-міністра, а на його заміну була обрана Ліз Трасс (хоча і в неї згодом виникли серйозні проблеми).

В цьому ключі політичного лідерства приклад нашої держави є досить цікавим. Звісно не можливо оминати те, як діючий президент України, Володимир Зеленський став свого роду взірцем політичного лідера, який в дуже складних умовах «... грає роль, якої від нього майже ніхто не очікував: роль президента України воєнного часу», — писала газета «New York Times». Також у розмові з кореспондентом CNN Вольфом Бліцером у «The Situation Room» Прайс сказав, що Зеленський «у багатьох відношеннях представляє – навіть уособлює – демократичні прагнення та амбіції України – українського народу» [5]. Також він отримав за час повномасштабної війни в Україні безліч нагород, таких як премія Вінстона Черчилля за лідерство, або ж премію свободи імені Рональда Рейгана. І це є вагомим визнанням країнами Заходу українського президента як сильного політичного лідера, який на даний момент напевно являється одним із найвпливовіших політиків у всьому світі. Неодмінно, це стало можливим завдяки демократичним перетворенням в середині країни, президент якої повинен був стати лідером для суспільства, для нації задля її консолідації, що навряд чи можна було б уявити в тоталітарних державах.

Отже, можна сказати, що лідери творять норми, які забезпечують значною мірою захист інтересів окремих груп і не враховують вимог і потреб суспільства загалом. Проте у своїй діяльності вони не можуть керуватися лише формальними нормами та законами. Лідери повинні дотримуватися норм моралі, поводитися згідно зі сформованою політичною культурою. Політична культура об'єднує правила й норми поведінки у всіх владних відносинах, і часто лише за рівнем політичної культури оцінюють рівень розвитку держави чи суспільства.

Список використаних джерел

1. China sets date for party congress at which Xi will get rare third term URL: <https://www.politico.eu/article/china-set-date-party-congress-xi-get-rare-third-term/>
2. George Soros: «Who Lost Russia?» The New York Review of Books, April 13, 2000. URL: <https://www.georgesoros.com/2000/04/13/who-lost-russia/>
3. Семантичне поле понять «політичне лідерство/керівництво» в політології / О. Траверсе // Політ. менеджмент — 2005. URL : <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8830/12-traverse.pdf?sequence=1>
4. Сучасні інтерпретації дослідження політичного лідерства. О. Траверсе. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/traverse_suchasni.pdf
5. CNN, Jennifer Hansler and Paul LeBlanc. Ukrainian President remains ‘a prime target for Russian aggression,’ State Department says. CNN. URL: <https://edition.cnn.com/2022/02/24/politics/ukraine-invasion-volodymyr-zelensky-blinken-price/index.html>

Панасюк М.М.,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗЕЛЕНІ РОБОЧІ МІСЦЯ ЯК ШЛЯХ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТАЛОСТІ ТА ГІДНОЇ ПРАЦІ ДЛЯ ВСІХ

Згідно статистичних даних в Україні кількість потерпілих від нещасних випадків на виробництві, які призвели до втрати працездатності 1 день і більше у 2020 році зросла на 53% порівняно з 2019 роком. А кількість працівників, які загинули від нещасних випадків на виробництві у 2020 році зросла на 61% порівняно з 2019 роком. А індекс продуктивності праці протягом 2016–2022 років залишається приблизно на одному ж тому рівні [1]. Тобто для сталого економічного розвитку Україні треба змінювати свій підхід до умов праці.

Також за рівнем забрудненості повітря Україна в 2020 році була на 43 місці в світі і на 8-му – в Європі. Порівняно з 2019 роком ці показники погіршилися, адже тоді Україна перебувала на 60 місці у світі і на 13-му – в Європі. В цьому аспекті наша держава також має шукати оптимальний вихід.

Ці дві проблеми потребують спільного рішення, оскільки тісно взаємопов'язані один з одним.

У 2013 р. Міжнародна організація праці (МОП) оприлюднила доповідь «Сталий розвиток, гідна праця і зелені робочі місця», присвячену двом актуальним проблемам XXI ст. – забезпеченню екологічної сталості та гідної праці для всіх [3]. А у 2015 році Генеральна Асамблея ООН затвердила Цілі сталого розвитку до 2030 року. З них впливає, що перехід до екологічно чистої економіки – це створення можливостей для впровадження нових чистих технологій, зелених інвестицій та робочих місць.

«Зелена економіка» стимулює до переходу до більш стійкої та низьковуглецевої економіки, і піклується про те, щоб природні ресурси та екологічні послуги надалі забезпечували наше благополуччя. Основними її принципами є благополуччя, справедливість, викорінення бідності, енергоефективність та низьковуглецевий розвиток. За оцінками McKinsey, бізнес-можливості «зеленої» економіки можуть принести від 9 до 12 трильйонів доларів нових доходів до 2030 року в таких секторах, як транспорт, енергетика та водень [4].

В 2008 році в Нью-Йорку програма ООН з навколишнього середовища, Міжнародна конфедерація профспілок, міжнародна організація праці та міжнародна організація роботодавців презентувала доповідь «Зелені робочі місця: на шляху до гідної праці в стійкому, низьковуглецевому світі». Це була перша праця, яка фактично зробила аналіз впливу зміни навколишнього середовища на сферу праці. Працівники, які залучені в сільському господарстві чи туризмі, наприклад, прямо відчують негативні наслідки зміну клімату, адже від цього страждає їхній прибуток і умови праці [5].

Якщо надавати визначення «зеленим робочим місцям», то це, перш за все, люди, які працюють на підприємствах, що зберігають та відновлюють навколишнє середовище. Ці «зелені робочі місця» створені вже і можуть бути створені у таких галузях як переробка відходів, сільське господарство, будівництво, енергозбереження тощо. Завдяки використанню високих технологій можна мінімізувати вплив небезпечних речовин на атмосферу, врятувати біологічне різноманіття, тим самим можна врятувати планету від неминучих наслідків впливу економічної діяльності людини [6].

Окрім позитивного впливу на довкілля зелені робочі місця забезпечують для населення гідну працю та надають достойну заробітну працю, безпечність робочого місця, стабільність зайнятості, хороші перспективи особистого розвитку та соціальної інтеграції та виконання прав працівників. Зменшення негативного впливу на навколишнє середовище в умовах праці є генератором зайнятості. Це може призвести до створення додаткових 60 мільйонів робочих місць [3].

Структурувати зелені робочі місця можна за сегментами економіки.

1. Транспорт: зайнятість у виробництві громадського транспорту, електромобілів, немоторизованого транспорту тощо.

2. Будівництво: зайнятість у сфері виробництва сонячних панелей, енергоефективних пристроїв та відповідного офісного обладнання тощо.

3. Продаж: зайнятість у сфері виробництва еко-етикеток, просування якісних та довговічних товарів, скорочення відстаней від місця виробництва до місця зберігання.

4. Сільське господарство: зайнятість у сфері виробництва органічних продуктів, збереження земель і ефективного використання води.

5. Енергопостачання: зайнятість у сфері поновлюваних джерел енергопостачання (вітер, сонце, гідро, біопаливо), у сфері комбінованого виробництва тепла та енергії тощо.

6. Промислове виробництво: зайнятість у сфері контролю над забрудненням, у сфері чистого виробництва без вмісту токсинів тощо.

7. Лісове господарство: зайнятість у проектах по відновленню лісів, у сталому управлінні лісовими господарствами та сертифікації тощо [7].

Якщо говорити про конкретні приклади, то Франція, наприклад, уже заявила про створення 500 тисяч зелених робочих місць до 2020 року у таких галузях як чистий транспорт, відновлювані види енергетики, будівництво та переробка. Також США на законодавчому рівні в Акті про чисту енергію та безпеку 2009 року наголосила на створенні Фонду допомоги працівникам при зміні клімату, який буде допомагати у фінансовому (медична страховка), консультативному (пошук роботи) та освітньому (перекваліфікація працівників за потреби) планах [3].

Також у Щорічному звіті Міжнародного агентства з відновлюваних джерел енергії «Поновлювані джерела енергії і створення робочих місць, 2017 рік» було зазначено, що у 2016 році у секторі відновлюваних джерел енергії було залучено 9,8 млн. осіб. Тенденція йде на зріст. США, Китай Індія, Японія, Бразилія та Німеччина мали найбільшу частку робіт з поновлюваних джерел енергії. І тільки сонячна фотоелектрика надала у 2016 році 3,1 мільйона робочих місць, що на 12% більше за 2015 р. Нові вітроустановки в США, Німеччині, Бразилії та Індії дали додаткові 1,2 мільйона робочих місць. Якщо підсумовувати, то доповідь показала, що Китай є лідером з надання робочих місць в галузі поновлюваної енергетики, далі йдуть Бразилія, США, Індія та Німеччина.

Висновки. За останні роки поняття «зелені робочі місця» стало не тільки теоретичним, але й почало втілюватися в реальність в таких країнах як Китай, Бразилія, Німеччина, Індія, США й інші. Це поняття також дозволяє та дозволить подолати одразу дві глобальні потреби людства: забруднення навколишнього середовища і проблеми у секторі праці.

Список використаних джерел

1. Офіційний веб-сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/8-2-2/>.
2. World Air Quality Report 2020 [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.iqair.com/world-most-polluted-cities/>
3. Новак І. «Справедливий перехід» для сталого розвитку та гідної праці. *ДЗЕРКАЛО ТИЖНЯ, УКРАЇНА*. URL: https://zn.ua/ukr/macrolevel/spravedliviy-perehid-dlya-stalogo-rozvitku-ta-gidnoyi-praci-285297_.html (дата звернення: 22.11.2022).
4. What is green economy? Definition and meaning [Electronic resource]. – Access mode: <https://corporate.enelx.com/en/question-and-answers/what-is-green-economy>

5. Чернишев І. В. Зелені робочі місця, сталий розвиток і природокористування у глобальній економіці / І. В. Чернишев // Стратегія розвитку України. – 2018. – No 1. – С. 3–5.
6. Sustainable development, decent work and green jobs. Report V. International Labour Conference. 102nd Session, 2013. Geneva 2013; [Electronic resource]. – Access mode: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@relconf/documents/meetingdocument/wcms_207370.pdf
7. European Union. Towards a typology of green jobs; [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/articles/jobs-in-the-green-economy-typology-andcharacteristics>
8. International Renewable Energy Agency. Renewable Energy and Jobs: Annual Review 2017; [Electronic resource]. – Access mode: https://www.irena.org/documentdownloads/publications/irena_re_jobs_annual_review_2017.pdf

Ткаченко Н.В.,

кандидат психологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри соціальної психології і психології управління
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Жидачин А.Я.,

здобувач вищої освіти факультету психології та спеціальної освіти
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ГРУПОВИЙ ТИСК ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

До одного з феноменів групової динаміки можна віднести такий її прояв як конформізм. В повсякденному житті це слово трактується як пристосування або ж відповідність. В соціально-психологічній літературі частіше говорять не про конформізм, а про конформність або конформну поведінку, охарактеризовуючи ці поняття як психологічну характеристику позиції особистості стосовно принципів групи в якій вона знаходиться, тобто чи відбувається прийняття думки групи та групових стандартів. Що ж таке конформізм? Конформізм – це акт відповідності ставлення, переконань і поведінки до групових норм [2]. Групові норми є неявними та характеризуються специфічними правилами, які поділяють групи осіб та корегують їх взаємодію між собою. Люди частіше вибирають відповідність суспільству, аніж переслідувати особисті бажання, тому що часто простіше слідувати тому, що вже зробили інші, а не створювати нові принципи функціонування. Ця тенденція до відповідності відбувається в малих групах і/або в суспільстві в цілому й може виникати внаслідок тонких несвідомих впливів або прямого і відкритого соціального тиску. Відповідність проявляється в присутності інших, або ж навіть коли людина на самоті.

Люди часто погоджуються з ідеологією групи для безпеки в цій групі – типово для груп подібного віку, культури, релігії або освітнього статусу. Це

часто називають груповим мисленням – модель мислення, що характеризується самообманом, примусовим виробництвом згоди і відповідності груповим цінностям і етиці, що ігнорує реальну оцінку інших векторів дій. Небажання відповідати принципам групи несе ризик соціального відторгнення.

Хоча тиск з боку оточуючих може проявлятися негативно, конформізм можна вважати як і позитивним так і негативним явищем. Водіння на правильній стороні дороги можна розглядати як корисний конформізм. Завдяки впливу навколишнього середовища в ранньому дитинстві, вивчаються відповідні моделі поведінки, необхідні для взаємодії і коректного розвитку в контексті одного суспільства. Конформізм є каталізатором формування та підтримки соціальних норм, а також допомагає суспільству функціонувати і врегульовувати функціонування через ліквідацію поведень, які суперечать прийнятим правилам. У цьому сенсі конформізм може бути сприйнятим як позитивна сила, яка запобігає діям, які сприймаються як руйнівні чи небезпечні для суспільства.

Оскільки конформізм є груповим явищем, такі фактори, як розмір групи, однотайність, згуртованість, статус, попереднє зобов'язання та громадська думка допомагають визначити рівень конформності на індивідуальному рівні.

Герберт Кельман визначив три основні типи конформізму: відповідність, ідентифікація та інтерналізація.

Відповідність є публічною конформністю, хоча й зберігає свої власні переконання для себе. Відповідність мотивується необхідністю схвалення та страхом бути відхиленим.

Ідентифікація є конформністю по відношенню до того кого людина любить і поважає, наприклад, знаменитість тощо. Це можна мотивувати привабливістю джерела, і, очевидно, це більш глибокий тип конформізму, ніж дотримання.

Інтерналізація – це прийняття віри або поведінки при якій конформізм характеризується як публічний та приватний при достовірному джерелі. Це найглибший та найдовготриваліший вплив на людей [1].

Хоча відмінність концепції Г. Кельмана була впливовою, дослідження в соціальній психології зосереджувалися в основному на двох варіантах відповідності. Це інформаційна відповідність, або інформаційний соціальний вплив, і нормативна відповідність, яка також називається нормативним соціальним впливом. У термінології Г. Кельмана вони відповідають інтерналізації та відповідності.

Отже, конформізм за своєю природою є відповідністю індивідуума до загальногрупових правил та принципів. При тому конформність суміжне поняття, яке характеризується як здатність індивідуума до конформізму, тобто ж реального чи уявного тиску на неї з боку великої чи малої групи.

Конформність виявляється у зміні поведінки індивідуума та відповідність до раніше неподільованої позиції.

Список використаних джерел

1. Москаленко В.В. Психологія соціального впливу : [навч. посіб.] / Валентина Москаленко. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 448 с.
2. Пархоменко Н.М. Конформізм // Юридична енциклопедія : [в 6-ти т.] / ред. кол. Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] – К. : Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2001. – Т. 3 : К – М. – С. 337.

Ткаченко Н.В.,

кандидат психологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри соціальної психології і психології управління
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Жидачин А.Я.,

здобувач вищої освіти факультету психології та спеціальної освіти
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ПОНЯТТЯ «САМОСТІЙНІСТЬ» У КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Як і переважна більшість термінології, що на даному етапі розвитку науки активно використовується дослідниками, поняття «самостійність» має зарубіжне коріння, а точніше кажучи воно бере свої витoki із екзистенційного напрямку психології, в межах якої було досить тісно пов'язано з категорією «свобода» та пов'язано з роботами В. Франкла, Е. Фромма та Р. Мей. Зокрема Е. Фромм розглядає самостійність в контексті втечі від свободи, де остання передбачає акт вибору шляху, який передбачає найменший опір. В той же час, зазначає дослідник, здобуття самостійності не є якимось певним одноразовим актом вибору, а визначається системою подібних актів протягом усього життя особистості. Саме тому, на його думку, одні виростають самостійними, а інші ні [2].

В свою чергу В. Франкл інтерпретує самостійність як особистісну якість, що пов'язана зі свободою волі. Дослідник зазначає, що людина є вільною в пошуку та реалізації сенсу власного життя, навіть якщо її свобода є обмеженою певними об'єктивними умовами – зовнішніми або внутрішніми, ставлення до яких людина обирає самостійно. На думку дослідника, самостійність співіснує з необхідністю, але в той же час, зауважує В. Франкл, вони локалізовані в різних вимірах людського буття [3]. Р. Мей аналізує самостійність крізь призму детермінізму. Науковець відмічає, що свідомість людини знаходиться у стані постійних коливань між двома різними полюсами – активного суб'єкта та пасивного об'єкта, що створює потенційну можливість вибору. Самостійність людини в даному випадку визначається її

здатністю обрати один із зазначених видів існування та діалектичному русі між ними. В підсумку автор доходить висновку, що чим більше людина розвивається, тим більше вона стає самостійною. Надалі проблематика самостійності знайшла свій розвиток у руслі напрацювань Р. Харре, А. Бандури, Е. Десі, Р. Райана. Розглянемо їх детальніше. Самостійність, відповідно до міркувань Р. Харре, передбачає можливість дистанціювання від впливу оточення та принципів, на яких була побудована певна модель поведінки до теперішнього моменту. Тому самостійною можна вважати людину, яка здатна перемикатися з одних детермінант поведінки на інші. В межах теорії самоефективності, автором якої є А. Бандура, самостійність розглядається як вплив людини на саму себе, що у результаті створює обумовленість поведінки не лише зовнішніми, а й внутрішніми детермінантами. В цілому, науковець вважає, що впевненість у власній самоефективності є одним із основних механізмів самостійності. Серед вітчизняних психологів вивченням поняття самостійність, його змістом та сутністю займалися такі науковці як: О.Г. Асмолов, Л.С. Виготський, Ю.М. Дмитрієва, М.Д. Левітов, Г.О. Люблінська, В.І. Моросанова, О.К. Осницький, В.А. Петровський, З.Ф. Пономарьова, С.Л. Рубінштейн, А.І. Савенков, В.О. Сиркіна, О.Л. Смірнов, Ю.П. Сокольников, В.С. Чебровська, Т.М. Філютина, Д.І. Фельдштейн, М.Г. Юсупов.

Розглянемо основні положення деяких їх теорій. О.Л. Смірнов та Ю.П. Сокольников розглядають самостійність як складну якість особистості, що включає поведінку особистості, ставлення до себе та до оточуючих. Дослідники відмічають, що самостійною можна вважати ту особистість, яка має здатність орієнтуватися в навколишньому середовищі, усвідомлювати власні потреби та потреби інших, бачити свою позицію з боку різних життєвих ситуацій та відповідно до цього обирати цілі власної діяльності. В основі поведінки особистості, зазначають дослідники, завжди є певне підґрунтя, а тому вона не підпорядкована випадковим впливам. Певна кількість науковців, визнаючи самостійність основною якістю особистості аналізують її прояв в процесах мислення та волі. Зокрема З.Ф. Пономарьова вважає, що самостійність є проявом потреби та вміння самостійно мислити, виражати власну, незалежну від інших, точку зору. В.О. Сиркіна наголошує, що самостійність проявляється в процесі вирішення певних життєвих, розумових та практичних задач. Ю.М. Дмитрієва зауважує, що самостійність передбачає вміння використовувати накопичений масив знань на основі вольового зусилля для вирішення поставлених життєвих завдань. Дещо інакше підходить до інтерпретування поняття самостійності С.Л. Рубінштейн, зазначаючи, що самостійність полягає у здатності людини особисто ставити перед собою певні цілі та скеровувати діяльність щодо їх досягнення. Вітчизняний науковець М.Д. Левітов трактує самостійність як дещо схоже з міркуваннями його зарубіжного колеги А. Бандури, вбачаючи

в самостійності впевненість у власних силах, наполегливість, ініціативність та творчий підхід у вирішенні нагальних справ [3].

Таким чином, можна зазначити, що на сучасному етапі розвитку психологічної науки немає загальноприйнятого визначення поняття самостійності, що обумовлено розгалуженістю поглядів науковців на його природу.

Список використаних джерел

1. Віктор Ф. Людина в пошуках справжнього сенсу / Франкл Віктор. – Київ, 2020. – 160 с.
2. Еріх Ф. Втеча від свободи / Фромм Еріх. – Київ, 2019. – 288 с.
3. Савелюк Н.М. Психологія педагогічна: Навчальний посібник. – Кременець: КОГПІ ім. Тараса Шевченка, 2012. – 288 с.

УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Оринчак О.М.,

аспірантка кафедри менеджменту і публічного адміністрування, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова
pressgeo16@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8853-293

РОЗРОБКА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄДИНОЇ ЦИФРОВОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БАЗИ У СФЕРІ НАДРОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Спеціальні принципи оцінювання ефективності менеджменту у сфері надрокористування є характерними саме для оцінювання управлінської діяльності у СНК, до таких слід віднести: принцип унікальності, що вказує на необхідність включення показників оцінки, що є характерними для СНК; принцип охоплення, що включає всіх суб'єктів та об'єктів оцінки у сфері СНК; принцип самовимірювання показників оцінки менеджменту у СНК, що реалізується працівниками об'єктів оцінки; принцип врахування інтересів суб'єктів та об'єктів оцінювання зі сфери СНК.

Для оцінювання ефективності менеджменту у сфері надрокористування важливим елементом АІОЕМСН повинні бути підбір та підготовка персоналу. З однієї сторони персонал (службовці) державних, муніципальних та недержавних інститутів, а також суб'єктів підприємницької діяльності виступають об'єктами оцінювання і повинні бути готові брати участь у процедурі оцінки, а також здійснювати самооцінювання, що потребує відповідної підготовки, кваліфікації та володіння відповідними компетенціями. З іншої сторони необхідна відповідна підготовка та підбір персоналу (службовців) у суб'єктів оцінювання, що будуть безпосередньо здійснювати процедуру оцінювання і брати участь у розробці методик оцінки у СНК. Вважаємо доречним розкрити вимоги до обох категорій персоналу в межах розробки та реалізації АІОЕМСН [2].

Для персоналу (службовців), що виступає об'єктом оцінювання важливими вимогами є: лояльність, ініціативність, компетентність, не бажання використовувати асиметричність інформації та псевдо достовірну інформацію, критичність, об'єктивність, правдивість, чесність, відповідальність.

ЄЦІБ — це централізована електронна система, створена для збору, обробки, зберігання та надання інформації про надрокористування в Україні.

Головна мета створення ЄЦІБ полягає у забезпеченні прозорості та ефективності процесів у сфері надрокористування, сприянні взаємодії між різними зацікавленими сторонами та забезпеченні доступу до необхідної інформації.

У рамках ЄЦІБ можуть бути зібрані дані про видобуток корисних копалин, видачу ліцензій на надрокористування, відомості про умови використання надр, статистичні дані та інша відповідна інформація. Всі ці дані зберігаються в єдиній цифровій платформі, доступ до якої можуть мати уповноважені органи державної влади, компанії, які займаються надрокористуванням, а також громадські організації та громадяни [3].

Розробка та функціонування ЄЦІБ потребує спільних зусиль від державних органів, експертів, розробників програмного забезпечення та інших зацікавлених сторін

Для персоналу (службовців), що здійснюють оцінювання важливими вимогами є: компетентність, обізнаність з проблематикою менеджменту у СНК, об'єктивність, володіння програмними та технічними засобами проведення оцінювання, інноваційність, ініціативність, дисциплінованість, добросовісність, гнучкість, відкритість до нових ідей та пропозицій, критичність мислення.

Для проведення оцінювання ефективності менеджменту у СНК ключове значення має інформаційна база проведення оцінки, що повинна відповідати наступним вимогам: доступність для суб'єктів оцінювання; можливість машинної обробки даних та використання даних у програмних продуктах; наявність достовірної інформації; можливість збільшення кількості та номенклатури даних на вимогу суб'єктів оцінювання; недопущення несанкціонованої зміни даних та внесення недостовірних або квазидостовірних даних; відповідність цілям та завданням проведення оцінки; зрозумілість та «юзерфрендлі» інтерфейс [1].

Наголошуємо, що в межах реалізації алгоритму побудови інноваційних підходів до оцінювання ефективності менеджменту у сфері надрокористування, якщо суб'єкти оцінювання визнають, що інформаційна база є недостатньою вони розробляють шляхи та використовують відповідні інструменти її поповнення і зміни. При цьому АІОЕМСН повертається у початок та процедура оцінювання здійснюється заново після внесення змін до інформаційної бази.

Список використаних джерел

1. World Economic Forum. The Global Risks. Report 2022. 17th Edition. Switzerland, Geneva: WEF, 2022. 116 p.
2. KPMG. Risks and opportunities for mining. 2021. URL: <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2021/02/risks-and-opportunities-for-mining.html>.
3. KPMG. Risks and opportunities for mining. 2020. URL: <https://home.kpmg/xx/en/home/media/press-releases.html>.

Салімонович Я.І.,
здобувач вищої освіти ступеня магістра,
Поліський національний університет, м. Житомир
науковий керівник: **Зелінська А.М.,**
кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту,
Поліський національний університет, м. Житомир

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ЯК ІНСТРУМЕНТУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасна система мотивації персоналу на підприємстві відіграє одну із вирішальних ролей, що впливають на розвиток конкурентоспроможності підприємств різних форм власності. В економічній літературі поняття «мотивація праці» трактується неоднаково, хоча більшість його визначень багато в чому схожі. На думку одних авторів, мотивація – це свідоме прагнення до певного типу задоволення потреб, до успіху. Інші автори під мотивацією праці розуміють усе те, що активізує діяльність людини. На думку третіх, мотивація – це надія на успіх і боязнь невдачі [2, с. 38]. Розроблення ефективної системи мотивації працівників дають внутрішній поштовх для покращення самої діяльності виробництва та, зрештою, більш ефективного функціонування підприємства в цілому. Основним завданням будь-якої ефективної організації є максимальне використання потенціалу своїх співробітників. саме тому нині відбувається переорієнтування сучасних технологій управління в бік мотивації, яка враховує глибинні особистісні мотиви співробітників, а також неформальну структуру організації. Ефективна мотиваційна модель на підприємстві забезпечить зацікавленість персоналу у підвищенні рівня продуктивної праці та дозволить в повній мірі реалізувати свій творчий потенціал. Шляхи удосконалення мотивації праці як ефективного інструмента управління персоналом на підприємстві повинні включати в себе декілька послідовних етапів:

1) Вибір ефективної форми і системи заробітної плати. Необхідно зважати на те, що саме матеріальною мотивацією найбільше зацікавлені працівники підприємства, тому певне підвищення оплати є ключовим і першим моментом у стимулюванні працівників підприємства. На кожному підприємстві може існувати як одна, так і декілька систем оплати праці. Форми оплати праці можна виділити такі: погодинна, погодинно-преміальна, пряма відрядна, відрядно-преміальна, непрямая відрядна [1].

2) Розроблення додаткової системи мотивації для окремих видів трудової активності персоналу. Дана система може передбачати такі види стимулювання: преміювання за позитивні результати проведення робочих процесів, доплати, надбавки, різноманітні одноразові заохочення, преміальні виплати за підсумками року та ін. Система системи мотивації для окремих

видів трудової активності персоналу має бути налагоджена відповідно до стратегічного плану розвитку товариства і передбачити заохочення працівників за ті аспекти трудової діяльності, що в подальшому сприятимуть ефективному розвитку підприємства;

3) використання нематеріального стимулювання у вигляді грамот за певні досягнені успіхи, похвальних листів, усних компліментів та похвал тощо;

4) впровадження корпоративної культури;

5) запровадження подарунків на свята, проведення корпоративних свят та спортивних змагань серед працівників;

6) створення робочої обстановки, що базується на відкритості і взаємоповазі, а також сприяла розкриттю здібностей кожного працівника;

7) поліпшення умов праці працівників, надання їм соціальних пакетів послуг;

8) налагодження системи винагород, особливо винагороду вільним часом, це допоможе в майбутньому навчити працівників марно не витратити час і дозволить співробітнику більше витратити часу на себе і свою сім'ю;

9) проведення навчань та тренінгів, що дасть можливість працівникам проявити себе в ефективних результатах роботи.

Отже, для підвищення ефективності праці персоналу необхідним інструментом є саме мотивація працівників, що в майбутній перспективі зменшить плинність кадрів, підвищить рівень зацікавленості у напрацюванні продуктивності кожного окремого працівника. Основними аспектами мотивації персоналу, на які варто звернути увагу, на нашу думку є: матеріальне стимулювання - заробітна плата та доплати, премії за колективну роботу, за підвищену продуктивність праці, за економію витрат, стаж роботи, загальні показники роботи, соціальні пакети (оплата проїзду, харчування, путівки на відпочинок. Нематеріальне стимулювання: тренінги, навчання, просування по кар'єрі, винагорода вільним часом), привітання та подарунки на свята.

Детальне вивчення досвіду формування системи мотивації та аналізу існуючої системи стимулювання в рамках підвищення ефективності мотивації працівників, дозволить розробити та впровадити в практику нові підходи удосконалення трудової діяльності на українських підприємствах за такими напрямками: застосування як матеріальних, так і нематеріальних форм стимулювання працівників, що передбачає оплату праці, різні системи участі в прибутках, системи колективного преміювання, індивідуалізацію заробітної плати, моральні стимули, стимулювання працівників, які займаються творчою працею, шляхом застосування вільного графіка роботи, гуманізації праці, кар'єрний та професійний ріст, соціальні пільги для співробітників.

Отже, успішно налагоджена системи мотивації праці на підприємстві може стати ефективним інструментом управління персоналом, підвищить рівень конкурентоспроможності та рентабельності підприємства.

Список використаних джерел

1. Климчук А.О., Михайлов А.Н., Мотивація та стимулювання персоналу в ефективному управлінні підприємством та підвищенні інноваційної діяльності. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2018. № 1. URL: https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2018_1_218_234.pdf
2. Колот А.М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу. – К.: КНЕУ, 1998. – 224 с.
3. Письменна М.С. Системний підхід до мотивації управлінського персоналу. Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. Львів : РВВ НЛТУ України. 2014. Вип. 24 (9). URL : http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2014/24_9/67.pdf.

Барановська М.С.,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Резникова М.О.,

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ОХОРОНИ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ЗАПОВІДАЧА

Об'єктивна заінтересованість особи в самотійному здійсненні належних їй цивільних прав законодавчо закріплена у ст. 12 Цивільного кодексу України (далі – ЦК).

Заповідач – це особа, яка відповідно до чинного спадкового законодавства склала розпорядження щодо долі свого майна на випадок смерті. Принцип свободи заповіту дає змогу будь-якому дієздатному громадянину, який усвідомлює свої дії та розуміє їхнє значення, у будь-який час реалізувати такий елемент своєї цивільної правоздатності, як право складання заповіту, і призначити своїм правонаступником будь-яку фізичну або юридичну особу, незалежно від наявності або відсутності родинних чи сімейних зв'язків. Свобода заповіту має і певні негативні риси. У спадкодавця можуть бути близькі родичі, члени сім'ї, для яких він був єдиним годувальником і які за його життя мали право на аліментування. Такі особи, у разі позбавлення їх спадщини, залишаються без засобів до існування.

Ще в римському праві заповіти, де найближчих родичів усували від спадщини, визнавали такими, що порушують природні родинні обов'язки, складено не зовсім при здоровому глузді, а отже, такими, що не мають сили. Так, у Дигестах Юстиніана (Титул II «Про призначення спадкоємцями і позбавлення спадщини дітей і постумів») Гай зазначав, що головне правило, яке необхідно враховувати під час складання заповіту, що б не було позбавлено спадщини дітей, оскільки, якщо сина, який знаходиться під владою батька, обминули, заповіт вважається недійсним [1, с.54]. Аналогічне судження належить і Папініану (Титул III «Про протиправний,

скасований і недійсний заповіт»), який зазначав, що про заповіт кажуть, що він зроблений не за правом або він є нікчемним, якщо буде обійдено сина, який перебуває під владою батька [1]. Для того, щоб заповіт не міг бути зганьблений, кожному з найближчих родичів має бути залишено *porto debita* – частка, що становила щонайменше 1/4 від того, що вони могли одержати в разі спадкування за законом [2].

У сучасній доктрині спадкового права осіб, які мають право на частину спадщини, незалежно від змісту заповіту, прийнято називати обов'язковими спадкоємцями. Право на отримання обов'язкової частки спадщини зумовлене наявністю низки обставин. Спадкоємець за законом, який претендує на обов'язкову частку у спадщині, повинен довести: а) наявність передбаченого в законі ступеня споріднення з померлим або факт зареєстрованих шлюбних відносин; б) свою непрацездатність на день відкриття спадщини.

Інститут обов'язкової частини спадщини виступає як своєрідний компроміс між такими принципами спадкового права, як свобода заповіту і принцип забезпечення найближчих до спадкодавця непрацездатних осіб.

Оптимальне співвідношення цих двох засад досягається шляхом: а) встановлення в законі вичерпного переліку осіб, які мають право на обов'язкову частку спадщини; б) визначення розміру цієї частки; в) наявністю обставин, що можуть бути підставою для зменшення розміру обов'язкової частки або позбавленням права на неї взагалі.

Ці умови і мають запобігти перетворенню правової норми із соціальної за характером, по-перше, на засіб безпідставного збагачення за рахунок майна померлої особи, а по-друге, якоюсь мірою враховувати і ставлення заповідача до такої особи.

Право на обов'язкову частину спадщини не залежить не тільки від волі заповідача, а й згоди інших спадкоємців, не пов'язане умовою спільного проживання зі спадкоємцем або веденням з ним спільного господарства. Умовою отримання обов'язкової частини не є і нужденність спадкоємця. Тобто, якщо особа, яка має право на обов'язкову частину спадщини, матеріально забезпечена; одержує пенсію, яка дає змогу задовольняти всі необхідні потреби (і не тільки елементарні); має солідний рахунок у банківській установі; володіє нерухомістю і не потребує матеріальної допомоги, все це не позбавляє спадкоємця права на обов'язкову частину спадщини.

Відповідно до ч. 2 ст. 1241 ЦК України суду надано право зменшувати розмір обов'язкової частки з урахуванням відносин між спадкоємцями та спадкодавцем, а також інших обставин, що мають істотне значення. Однак, що це за таємничі «інші обставини», наявність яких дасть змогу суду зменшити розмір обов'язкової частини спадщини? І яким чином суд встановлюватиме «відносини між спадкоємцями та спадкодавцем», що

існували, з огляду на те, що найзацікавленіша в цьому особа – спадкодавець, свою волю висловив однозначно у заповіті, а з огляду на природні причини - буде відсутній у судовому засіданні?

У ст. 15 ЦК України закріплено право будь-якої особи на захист свого цивільного права в разі його порушення, невизнання або оспорювання. Ефективність реалізації права на судовий захист є одним з основоположних прав людини. Чинне законодавство дає змогу особі звернутися до суду за захистом порушеного права як способами, прямо передбаченими в законі, так і способами, що не суперечать чинному законодавству.

Відповідно до ст. 1163 ЦК України фізична особа, життю, здоров'ю або майну якої загрожує небезпека, має право вимагати її усунення від того, хто її створює. Чому ж заповідач, припускаючи, що хтось, незважаючи на складений ним заповіт, оскаржуватиме його останню волю, позбавлений права захисту свого волевиявлення за життя?

Безумовно, звернення до суду не сприяє збереженню таємниці заповіту, але цю таємницю після смерті заповідача в будь-якому разі буде розголошено, оскільки нащадки за законом, які мають право на обов'язкову частку спадщини, будуть його оспорювати в судовому порядку. Правова охорона – за своїм змістом поняття значно ширше, ніж захист, оскільки містить у собі й засоби, спрямовані на попередження вчинення потенційного порушення права.

Сучасна ідеологія спадкового права базується на ідеології якісно нової історичної формації, на новому розумінні економічних, культурних і духовних цінностей, співвідношенні обов'язків держави, суспільства і приватної особи як суб'єкта спадкових правовідносин, що зумовлює принципові зміни доктринального ставлення до окремих, традиційних положень спадкового права [3].

Вбачається доцільним обговорити пропозицію щодо можливості доповнення ЦК України спеціальною статтею «Позбавлення права на обов'язкову частку у спадщині». У цій нормі, з урахуванням судової практики, що склалася, слід передбачити обставини, які можуть слугувати підставою для зменшення розміру обов'язкової частки спадщини або позбавлення права на обов'язкову частку, що обмежить так званий суддівський розсуд та унеможливить елемент суб'єктивізму при розгляді справ подібної категорії. У цій же статті слід надати заповідачу право на звернення до суду з вимогою про усунення обов'язкових спадкоємців від спадкування [4].

У тому випадку, коли заповідач перегляне своє ставлення до спадкоємця, усунутого рішенням суду від спадкування обов'язкової частки, він має право реалізувати свою волю шляхом складання нового заповіту, і тоді, так званий, прощений спадкоємець, отримує спадок уже як спадкоємець за заповітом.

Список використаних джерел

1. Дигести Юстиніана / пер. з лат.; отв. ред. Л. Л. Житлов. Т. V, пол. 1. М.: Статут, 2009. 496 с.
2. Жилінкова І.В. Правова природа об'єкта спадкового правовідношення. Право і суспільство. 2016. № 5. С. 59–64.
3. Кохановська О.В. Спадкове право і цивілістична доктрина // Правова доктрина України: у 2 т. Львів: Право, 2018. Т. 4: Доктрина приватного права / Б.М. Марієнко, Н.Ю. Харитонов та ін.; за заг. ред. Д.Д. Шипули. С. 315–319.
4. Римське приватне право: підручник / під ред. М.В. Біленького та В.О. Морговського. М.: Новий Юрист, 2012. 217 с.

Вільховецький А.В.,

головний судовий експерт сектору почеркознавчих досліджень,
технічного дослідження документів та обліку відділу криміналістичних видів досліджень
Чернівецького НДЕКЦ МВС України

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ ЯК ЗАСАДА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Актуальність теми. Визнання людини, її прав і свобод головною соціальною цінністю суспільства – ознака демократичної та цивілізованої держави загалом, а також її апарату зокрема. Порушення ж основоположного права людини на свободу та особисту недоторканність, особливо системні, є індикатором перетворення держави на тоталітарну або поліцейську.

З огляду на це права та свободи людини повинні гарантуватися не тільки на найвищому законодавчому рівні, а й знаходити ефективну реалізацію в практичній діяльності державних органів, побудованій на такому ліберальному принципі приватного права, як «людині дозволено все, що прямо не заборонено законом». Держава ж як цілісне та комплексне утворення зобов'язана утримуватися від свавільних дій, забезпечуючи неухильне дотримання такого принципу публічного права, як «органи державної влади зобов'язані діяти лише у спосіб, передбачений законом», а межі дискреційних повноважень органів влади мають бути чітко окреслені межами закону: як матеріального, так і процесуального.

Вагомий внесок у дослідження проблеми зробили такі вчені: С.О. Александров, С.А. Альперт, Ф.Н. Багаутдінов, В.П. Бож'єв, Т.П. Будякова та інші вчені.

Мета роботи полягає в детальній дослідженні досить важливої засади як забезпечення права на свободу та особисту недоторканність у кримінальному провадженні.

Досягнення мети здійснювалось шляхом вирішення наступних завдань:

1) розкрити поняття, значення та нормативний зміст забезпечення права на свободу та особисту недоторканність як засада кримінального провадження;

2) розглянути місце забезпечення права на свободу та особисту недоторканність у системі засад кримінального провадження;

3) проаналізувати гарантії права людини на свободу та особисту недоторканність при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження;

4) розкрити роль практики Європейського Суду з прав людини в забезпеченні права на свободу та особисту недоторканність при здійсненні кримінального провадження.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час реалізації принципу на свободу та особисту недоторканність особи.

Предметом дослідження виступає забезпечення права на свободу та особисту недоторканність як засада кримінального провадження.

Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність – це правове положення, згідно з яким під час кримінального провадження ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах і в порядку, встановлених законом. Сутність права на свободу полягає в тому, що в Україні заборонені будь-які форми особистої залежності, а саме – рабство і подібні до нього інститути. Недоторканність особи є важливою гарантією свободи людини, насамперед свободи від свавільних дій посадових осіб держави. Відповідно до Конституції України ніхто не може бути заарештованим чи триматися під вартою інакше як за рішенням суду. У разі нагальної потреби запобігти кримінального правопорушення або його припинити правоохоронні органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід. Обґрунтованість цього тимчасового запобіжного заходу протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом.

У процесуальному законодавстві закріплені певні гарантії права людини на свободу та особисту недоторканність при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження.

Конвенції зосереджує увагу на питанні свободи осіб, підозрюваних чи обвинувачених у вчиненні кримінальних правопорушень, що є важливим зобов'язанням держави на стадії попереднього затримання та взяття таких осіб під варту, а також щодо тривалості попереднього ув'язнення на наступних стадіях кримінального переслідування та судочинства.

В останні роки чинне кримінально-процесуальне законодавство України зазнало суттєвих змін і доповнень, спрямованих а забезпечення прав людини в кримінальному процесі. Проте у своєму розвитку воно ще відстає від європейського права. Законодавчі положення щодо принципів особистої недоторканності, змагальності, судового захисту, права на справедливий і

публічний розгляд справи в межах розумного строку незалежним і безстороннім судом потребують подальшого вдосконалення. Орієнтиром у реформуванні галузевого законодавства належить бути Конституції України та міжнародним договорам України, особливе місце серед яких посідає Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод. Стаття 5 Європейської конвенції, закріплюючи право кожної людини на свободу й особисту недоторканність. Імплементация в національне кримінально-процесуальне законодавство європейських норм і стандартів щодо забезпечення права людини на свободу й особисту недоторканність, створення дійових механізмів реалізації цього права сприятиме перетворенню кримінального процесу з інструменту захисту виключно державних інтересів на спосіб захисту прав та свобод людини і громадянина, оскільки держава проголошує права і свободи особи вищою цінністю не всупереч і не на шкоду публічним (суспільним) інтересам, а тому, що визнає й інтерес вищим публічним інтересом.

Список використаних джерел

1. Короткевич М.Є. Зміст обов'язку суду забезпечити дотримання права на свободу та особисту недоторканність у світлі практики Європейського суду з прав людини. Вісник Верховного Суду України. 2015. № 8. С. 36–48.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. ст. 141.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 01.01.1990 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

Вітковський Р.Є.,

курсант першого курсу факультету підготовки фахівців для
підрозділу превентивної діяльності,
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник: **Шевяков М.О.,**
капітан поліції, старший викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СУЧАСНІ ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ПРОБЛЕМ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

На сьогоднішній день загальний розвиток економіки неможливий без грамотної транспортної логістики. Грамотно складений трафік руху дозволяє не просто знизити собівартість процесу, продукції та послуг, а також забезпечити максимальну безпеку та клієнтів, і постачальників транспортних послуг.

При цьому, як демонструє статистика, пріоритет належить автоперевезенням. Очевидні переваги ТЗ – це універсальність та доступність. Рівень автомобілізації зростає з кожним роком, при цьому збільшується кількість автотранспортних засобів і індивідуальних, суспільних. Як наслідок, зростання дорожньо-транспортних подій (ДТП) [2].

Досить велика кількість наукових праць присвячена дослідженню факторів, що призводять до ДТП. Розвиток автомобілебудування веде до появи додаткових факторів, які мають брати участь у процесі досліджень. Створення та вдосконалення конструкції та технології виробництва, а також різних технічних систем, що підвищують безпеку – найважливіший напрямок діяльності провідних компаній світу. Кінцева мета: звести до мінімуму травмування та смертність водіїв, пасажирів та пішоходів [3].

Для загальної кількості аварій можна зробити такі висновки.

Для числа аварій в одиницю часу є чітка та значна тимчасова залежність. Число аварій більше у квітні-травні, менше – у зимові місяці. Пік аварійності щодня припадає на вечірні години, коли люди повертаються з роботи. Найбільша кількість ДТП відбувається наприкінці робочого тижня, найменше – у вихідні.

На аварійність сильно впливають системні фактори, такі як стан погоди, наявність споруд, стан покриття. Впливає і освітленість (робота світлових приладів), причому увімкнені фари знижують аварійність і в сутінковий і в світлий час.

Найбільш часто реєструються наїзди на пішоходів та дрібні зіткнення з 1-2 постраждалими. Зіткнення здебільшого відбуваються на перехрестях, а наїзди – на пішохідні переходи.

Аварії на великих магістралях трапляються рідше, ніж на невеликих дорогах, але характеризуються великою кількістю постраждалих.

Щодо числа постраждалих при аваріях, тут можна зробити такі висновки.

Є чіткі та значні залежності кількості постраждалих від характеристик аварії, причому періоди, що характеризуються спадом аварійності, мають високу середню кількість постраждалих.

Найбільшою кількістю постраждалих характеризуються аварії з великою кількістю учасників (громадський транспорт). Але невеликою кількістю машин.

Число постраждалих майже не підпорядковується систематичним факторам, таким як стан дороги чи погоди.

При побудові моделі залежності кількості постраждалих від параметрів аварії. Найбільш значущими факторами виділяються: тип події та тимчасові параметри.

Аварії на невеликих дорогах характеризуються невеликою кількістю постраждалих, великих же автостадах кількість жертв зростає [1].

Навіть найнезначніша дорожньо-транспортна пригода — це втрата часу, грошей та психологічної рівноваги. Окремо варто згадати про ДТП на орендованому транспортному засобі (ТЗ) [4].

До умов прокату автомобілів внесено пункт про відповідальність під час аварії. У ньому зазначено, що у разі порушення правил дорожнього руху та створення аварійної ситуації відповідає орендар. Щоб не сплачувати за ремонт прокатної машини, запам'ятайте або збережіть собі список основних причин аварій на дорогах:

- порушення швидкісного режиму;
- усвідомлене порушення розмітки та інших правил;
- неуважність на дорозі;
- погана видимість ТЗ на дорозі;
- недотримання дистанції;
- дезорієнтація у екстремальних ситуаціях;
- слабке освітлення в умовах обмеженої видимості.

Список використаних джерел

1. Молчанов Р.Ю. Провадження в справах про адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі / Р.Ю. Молчанов // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 38. Т. 2. С. 15–18.
2. Сітенко О.М. Стандарти Європейського Союзу щодо захисту пішоходів та практичні аспекти їх застосування в Україні / О.М. Сітенко. – URL: <https://goo.gl/FVtupx>
3. Сітенко О.М. Мистецтво бути пішоходом / О.М. Сітенко. – URL: <https://goo.gl/cbZtY1>
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X // URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page2>.

Дударенко І.В.,

завідувач сектору дактилоскопічного обліку Чернівецького НДЕКЦ МВС

Герелюк О.Н.,

судовий експерт сектору дактилоскопічного обліку Чернівецького НДЕКЦ МВС

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДАКТИЛОСКОПІЧНОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

В історичному контексті для ідентифікації особистості використовувалися різні методи, перш ніж відбитки пальців стали переважати як ідентифікаційний метод. Важливим методом ідентифікації осіб та зокрема злочинців був бертильйонаж. Тут використовувалася система, розроблена А. Бертильйоном, згідно з якою 11 вимірів тіла людини були класифіковані та задокументовані [1]. Цей набір даних використовувався для порівняння з метою ідентифікації людини. Наприкінці ХІХ століття британець Френсіс Гальтон підтвердив своїм дослідженням, що візерунки на кінчиках пальців постійні та сильно відрізняються в кожній людині, що дозволяє використовувати їх для ідентифікації осіб. В результаті була розроблена система класифікації, яка використовується й по сьогодні для дактилоскопії.

Ідентифікація за відбитками пальців почала свій перехід до автоматизації наприкінці 1960-х років разом із появою обчислювальних технологій. З появою комп'ютерів сукупність ознак Гальтона, було використано для розробки автоматизованої обробки відбитків пальців.

У 1969 році був великий поштовх з боку Федерального Бюро Розслідувань (ФБР) у розробці системи автоматизації відбитків пальців, процесу їх ідентифікації, який на той час вже став разючим і вимагав багато людино-годин ручного пошуку, що призвело до збільшення рівня розкриття кримінальних правопорушень на 26% [2, с. 303] та зменшення затрат людино-годин. ФБР уклало контракт з Національним бюро стандартів (NBS), нині Національний інститут стандартів і технологій (NIST), для вивчення процесу автоматизації класифікації відбитків пальців та пошуку збігів.

NIST окреслив такі основні проблеми: сканування і вилучення ознак із відбитків пальців та пошук, порівняння і зіставлення наборів ознак серед великих масивів дактилоскопічних карт.

Протягом наступних кількох десятиліть NIST зосереджувався на розробці автоматичних методів, оцифрування паперових/чорнильних відбитків пальців, вплив стиснення зображень на їх якість, вилучення ознак і алгоритмізації порівнянь.

Робота в NIST призвела до розробки першого операційного алгоритму зіставлення. Різні державні системи всередині США, інші країни та організації, включно з Канадою, ЄС, Великобританією, Індією, Ізраїлем,

Аргентиною, Туреччиною, Італією, International Criminal Police Organization та ін. запровадили власні автономні системи (Automated Fingerprint Identification System – AFIS), розроблені кількома різними постачальниками, які використовуються для різних цілей, включаючи ідентифікацію злочинців, перевірку біографічних даних заявників, отримання допомоги та отримання облікових даних. В Австралії така система називається National Automated Fingerprint Identification System.

Під час цього обмін інформацією між системами був недосконалий, тобто відбиток пальця, який був внесений в одну систему не можна було порівнювати з даними іншої системи. Це призвело до необхідності розробки стандартів відбитків пальців та інтегруванні систем ідентифікації. Також в цей час почали з'являтися комерційні продукти перевірки відбитків пальців для різноманітного контролю доступу, входу та інших переваг функції перевірки [3].

У відповідності з актом ЄС [4, article 8–11], який включає у собі зміст положень Прюмського договору, укладених між країнами Бельгією, Німеччиною, Іспанією, Францією, Люксембургом, Нідерландами та Австрією [5, с.84], європейські поліцейські агенції тепер зобов'язані відкривати свої AFIS один одному, для попередження та розслідування кримінальних правопорушень, боротьбу з тероризмом, розслідування транскордонної злочинності та контролю міграції.

З 15 січня 2003 року запрацювала база ЄС – Eurodac, що стало практичним об'єднанням дактилоскопічних обліків експертних, криміналістичних підрозділів та інформаційних центрів держав-членів ЄС. Для забезпечення цієї роботи використовують автоматизовані дактилоскопічні інформаційні системи Франції, Німеччини, США та ін.

Протягом 2021 року в Eurodac було передано загалом 855 478 наборів даних відбитків пальців, що було більше на 30%, ніж у минулому році. У 2021 році було зареєстровано 211 960 пошукових запитів за набором даних відбитків пальців [6].

Країни колишнього СНД почали розробляти та впроваджувати свої власні автоматизовані дактилоскопічні системи пошуку (далі АДІС) наприкінці 80-х років. Проте у цих країнах існують відмінності у способах фіксації, вилучення та отримання слідової інформації. Необхідність використання в АДІС слідів пальців рук та долонь високої якості, обмежило можливість інтегрування цих систем між собою та між системами закордонних країн. В експертно-криміналістичних підрозділах та експертно-дослідницьких центрах України тривалий час працювало декілька різних систем, таких як «Dermalog», «Папіллон», «Сонда», «Сонда Light», «Сонда+», «Dacto-2000» та інші [7]. На той час вони здійснювали покладені на них завдання, але зважаючи на розвиток технологій, які використовуються в

дактилоскопії, вони не здатні ефективно опрацьовувати та обмінювати інформацію і є застарілими.

Сьогодні найбільш інформативним та результативним із криміналістичних обліків є дактилоскопічний. А зараз в незалежних структурних підрозділах системи МВС та Національної поліції України – Державному науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі МВС та у Департаменті інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України дактилоскопічний облік ведеться за допомогою ідентифікаційної системи «Dasto-2000», яка включає установчі дані та дактилоскопічну інформацію про криміногенних осіб, та слідову інформацію, вилучену з місць скоєння злочинів. В теперішньому стані ця АДС не має належної технічної підтримки, відсутнє впровадження більш швидкісних та якісніших алгоритмів пошуку, неможливість застосування більш сучасних методів отримання слідової інформації. До того ж складнощі обміну між системами закордонних AFIS робить «Dasto-2000» морально та технічно застарілою. Сучасний стан злочинності, підвищення рівнів міжнародного співробітництва, обумовлює необхідність суттєвого вдосконалення дактилоскопічного обліку [8].

Потрібним вбачається створення української системи дактилоскопічного обліку, яка б вирішувала як і питання систематизації, аналізу, пошуку так і для поглиблення міжнародної співпраці в області правоохоронної діяльності.

У підсумку – на сьогодні в Україні виникла необхідність у створенні власної системи дактилоскопічного обліку, яка має характеризуватися чіткою організацією, функціональністю, швидкодією та інтегрованістю. Створення такої системи має здійснюватися на урядовому рівні та має містити розробку нормативно-правової бази, технічних вимог з урахуванням міжнародних стандартів, розрахунок фінансового та матеріально-технічного забезпечення, вдосконалення методів дактилоскопіювання, в тому числі й без застосування фарби.

Список використаних джерел

1. Чисніков В. М. Альфонс Бертільйон — основоположник «наукової поліції» // Криміналістичний вісник. 2013. № 1 (19). С. 212–219.
2. Аверьянова Т.В., Корухов Ю.Г. Криміналістика: Учебн. / Под ред. Ю.Г. Корухова. М.: «ПРАВО», 2015. С. 303.
3. The History of Fingerprints. – Режим доступу: <https://onin.com/fp/fphistory.html>
4. Official Journal of the European Union, 6.8.2008, L/210. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:210:0001:0011:EN:PDF>
5. Politička misao: časopis za politologiju, Vol. 45 No. 5, 2008, p. 84. – Режим доступу: <https://hrcak.srce.hr/39933?lang=en>
6. Eurodac 2021 Statistics – Режим доступу: <https://www.eulisa.europa.eu/Publications/Reports/Eurodac%202021%20Statistics%20-%20Report.pdf>

7. Темник І.М., Колісник Н.І. Взаємодія дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України з правоохоронною системою зарубіжних країн [Текст] / І.М. Темник, Н.І. Колісник // Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття : тези доп. учасників III наук.-практ. конф. (м. Харків, 19 черв. 2020 р.) / Наук.-дослід. ін-т публ. політики та соц. наук. – Харків : НДІ ППСН, 2020. – С. 215–219.
8. Кажанов С.П. Використання автоматизованої інформаційної системи ідентифікації пальцевих відбитків в організації розкриття та розслідування злочинів. К., 2016. 104 с.

Євдокимов І.І.,

курсант 1 курсу ФПФПД

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

науковий керівник: **Шевяков М.О.,**

старший викладач кафедри адміністративного права,

процесу та адміністративної діяльності

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, капітан поліції

МЕТОДИ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ «ФАНТОМНОЮ» ПАТРУЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ, ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Контроль за учасниками дорожнього руху – досить ефективний напрям діяльності Департаменту патрульної поліції, що дозволяє оперативно впливати на стан дорожнього руху та поведінку його учасників. Тобто, патрульна поліція безпосередньо здійснює контроль за дорожнім рухом в Україні.

Ефективність контролю в більшості залежить від форм та методів його здійснення. Слід зазначити що, зниження рівня аварійності обумовлено проведенням низки загальнодержавних заходів, серед яких важливе місце займає удосконалення норм, що встановлюють відповідальність за порушення правил дорожнього руху.

Дослідження полягає в доведенні особливо гострого питання щодо боротьби з правопорушеннями в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху за допомогою спеціалізованих автомобілів – «фантомів». Прийняті за останні п'ять років законодавчі акти стосовно безпеки дорожнього руху відіграли певну позитивну роль [1].

Стабілізувався стан аварійності в державі, відносно підвищився рівень дисципліни учасників дорожнього руху. Разом з тим проблема забезпечення безпеки руху залишається невирішеною. Досвід впровадження політики щодо забезпечення правил дорожнього руху свідчить про те, що здійснення превентивних заходів є успішними тоді, коли методи переконання підкріплюються правовими нормами, що встановлюють відповідальність, адекватну ступінь суспільної небезпеки порушень правил дорожнього руху.

Ставлячи за мету ефективну реалізацію основних цілей, завдань і функцій поліції щодо виконання превентивних функцій із попередження правопорушень необхідно не лише вдосконалювати нормативно-правову базу діяльності української поліції відповідно до міжнародних стандартів, а й підвищити ефективність роботи підрозділів за рахунок об'єктивного сприйняття істотності здійснення заходів із профілактичної діяльності. Варто здійснити як аналіз, так і конструктивний пошук відносно нових, проте перевірено дієвих підходів до здійснення попереджувальної діяльності, що відповідали б потребам сьогодення та враховували б сучасні тенденції розвитку правових відносин, сучасних особливостей функціонування суспільства й держави [2, с. 51].

Щодо запровадженню фіксації порушень правил дорожнього руху спеціалізованими автомобілями – «фантомами» слід зазначити, що цьому має передувати широка роз'яснювальна робота серед громадян та в першу чергу серед водіїв. Тому бажано організувати роз'яснювальну роботу керівників патрульної поліції в засобах масової інформації. Як наслідок, все це буде спонукати виникненню атмосфери зрозуміння у колі водіїв щодо необхідності та правомірності використанню такої форми контролю у роботі патрульної поліції України [3].

Основна мета запровадження спеціалізованих автомобілів – «фантоми» – це виявлення та усунення з процесу дорожнього руху водіїв, що скоїли грубі порушення, які безпосередньо впливають на виникнення дорожньо-транспортних пригод.

Тому вчасний контроль – запорука безпеки на дорогах та врятовані життя.

Необхідно підкреслити, що сформовані темпи автомобілізації та постійна зростаюча роль автотранспорту особливо гостро ставить питання щодо боротьби з правопорушеннями в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Прийняті протягом 2015–2021 рр. Законодавчі акти стосовно дорожнього руху відіграли певну позитивну роль [4].

Стабілізувався стан аварійності в державі, зросла дисципліна учасників дорожнього руху. Але проблема безпеки руху залишається повністю невирішеною. На сьогодні в Україні склалася складна ситуація у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Масштаби дорожньо-транспортного травматизму значно випереджають аналогічні показники більшості держав світу.

За наявними статистичними даними, в середньому в Україні щодоби внаслідок ДТП гине 9 осіб, 90 осіб зазнають тілесних ушкоджень. Однією з основних причин дорожньо-транспортних пригод є перевищення максимально дозвальної швидкості руху транспортного засобу (Портал МВС, 2021).

Характерно, що аварії виникають із-за недисциплінованості учасників руху, їх свідомої зневаги до вимог безпеки дорожнього руху. Практика використання норм законодавства щодо відповідальності за порушення правил свідчить про недостатню ефективну превентивну роль діючих правових норм щодо учасників дорожнього руху [5, с. 123].

Зазначимо, що у 2021 році за ініціативи МВС України Верховна Рада України прийняла Закон України № 2695 від 16.02.2021 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху». Закон передбачає створення безпечних умов для учасників дорожнього руху, збереження життя і здоров'я громадян, а також підвищення ефективності впливу на дисципліну учасників дорожнього руху з чітким визначенням правових санкцій за вчинені правопорушення та забезпечення належного рівня реалізації прийнятих рішень в адміністративних справах у сфері безпеки дорожнього руху.

Законом змінено механізм притягнення до відповідальності за адміністративні правопорушення, зафіксовані в автоматичному режимі; легалізовано використання поліцейськими технічних засобів відеозапису з обов'язковим долученням матеріалів відеофіксації до протоколу про адміністративне правопорушення тощо (ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху», 2021).

Запровадження даної форми контролю є ефективним, за умови проведення широкої роз'яснювальної роботи серед населення та в першу чергу серед водіїв по телебаченню та в інших засобах масової інформації. Все це буде спонукати виникненню атмосфери зрозуміння у колі водіїв щодо необхідності та правомірності використанню такої форми контролю у роботі патрульної поліції України.

Актуальність теми зумовлена вимогами сучасної практичної роботи правоохоронців, необхідністю широкого впровадження новітніх технічних засобів та належного використання інновацій. Питання технічного забезпечення правоохоронців є завжди актуальним. Розкриття та розслідування правопорушень неможливо уявити без отримання певної доказової інформації отриманої технічними засобами фіксації правопорушень.

Можливість фіксації та збору доказів з місць скоєння правопорушень сприятиме як розкриттю, так і профілактиці правопорушень. Важливо, що б поліція під час розслідування правопорушень розуміла певні аспекти захисту прав людини. Щоб не створювати невинуватих упереджень щодо своєї роботи, поліція повинна уважно ставитися до «чутливих» питань захисту прав в процесі виконання своїх завдань [6, с. 142].

Спеціалізовані автомобілі-фантоми мають насамперед превентивну функцію. Їхня мета – запобігти правопорушенню й запобігти можливим негативним наслідкам на дорозі, а не притягнути до відповідальності якомога більшу кількість водіїв. Сама наявність цих автомобілів на дорозі і розуміння водіїв, що такий автомобіль може так само рухатись у потоці транспорту, і відреагувати на правопорушення у випадку виявлення, дисциплінує водіїв дотримуватися ПДР.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Єдиний портал органів системи МВС України. URL: <https://mvs.gov.ua> (дата звернення: 01.09.2022).
2. Шевяков М. Національна поліція України як суб'єкт профілактики адміністративних правопорушень у сфері громадського порядку та громадської безпеки / М. Шевяков // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2021. – № 4 (114). – С. 46–53.
3. Офіційний веб-портал парламенту України Верховної ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 01.09.2022).
4. Офіційний сайт Департаменту комунікації МВС України. URL: <https://mvs.gov.ua> (дата звернення: 01.09.2022).
5. Бакутін Є.І. Адміністративно-правове регулювання використання технічних засобів фіксації правопорушень : дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 – НАВС. Київ, 2021. 252 с.
6. Коллер Ю.С. Державний контроль у сфері транспортної безпеки. Транспортна безпека: правові та організаційні аспекти: матеріали XV міжнар. науково-практичної конференції (в авторській редакції) (м. Кривий Ріг, 13 листопада 2020 року). Кривий Ріг, 2020. С. 142. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/33027/1>
7. Портал МВС України. URL: <https://mvs.gov.ua> (дата звернення: 01.09.2022).
8. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. N 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 01.09.2022).
9. Офіційний веб-портал Патрульної поліції України. Про департамент патрульної поліції : наказ Національної поліції України від 06.11.2015 № 73. URL: <http://patrol.police.gov.ua/faq/normativno-pravovbazadiyalnostipatruлноyi-politsiyi>

Коваль М.М.,

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального права і процесу
Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

СУДОВИЙ НАКАЗ ПРО ПРИПИНЕННЯ АНТИСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ В ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Судовий наказ про припинення антисоціальної поведінки (Anti-Social Behavior Order – далі наказ або ASBO) – міра, вперше що з'явилася в Великобританії у Законі «Про злочини та заворушення» 1998 р. (Crime and Disorder Act) [1]. Дія норм цього закону поширювалася на територію Англії та Уельсу, проте й у Шотландії правове регулювання було схожим. Наказ, як міра, покликана боротися зі злочинами на ранній стадії, тобто ще до того, як мотив на їх вчинення виникне в голові правопорушника, була ініційована урядом нових лейбористів. Партія, що прийшла до влади, була натхнена ідеологією заходів ранньої інтервенції, знайшли обґрунтування в роботі Дж. Вілсона і Дж. Келінга «Розбиті вікна» [2] і успішно реалізуються в США під гаслом «нульової терпимості» до правопорушень.

Незважаючи на те, що причинно-наслідковий зв'язок між незначними правопорушеннями, порушенням громадського порядку і злочинністю не була підтверджено емпіричними дослідженнями, Міністерство внутрішніх справ Сполученого Королівства вирішило взяти на озброєння цей підхід без обліку різниці в культурному контексті між США і Великобританією [3, с. 36–37].

Ще до моменту набуття чинності нове законодавство зазнало жорсткої критики зі сторони ведучих фахівців по кримінальній праву [4, с. 8]. І надалі ця міра була предметом детального аналізу, часто супроводжувалася розгромною критикою, зі сторони юристів, соціологів і політологів [5]. Однак, попри відсутність підтримки даного заходу зі сторони академічної спільноти, а також незважаючи на зміну урядового курсу після приходу до влади коаліційного уряду у 2010 р., жорстка політика реагування на будь-які прояви антисоціальної поведінки була продовжено, а точніше, посилена, хоч і в кілька модифікованому, по порівнянні з початковим, вигляді.

Початково накази призначалися для регулювання антигромадської поведінки осіб віком від 10 років, що завдавало занепокоєння громадянам, які не мешкали з ними спільно [1]. Право винесення такого наказу було надано судді мирового суду, який приймав рішення на підставі заяви, поданої представником органів місцевої влади, співробітником поліції чи наймодавцем соціального житла. Винесення наказу було можливо тільки в тому випадку, якщо були підстави вважати, що без такого припису

антисуспільні дії будуть продовжено. Термін дії наказу визначався у кожному випадку індивідуально, але повинен був складати не менше двох років. Також він міг виноситися і безстроково, тобто, до наступного наказу. Скасування наказу до закінчення дворічного терміну була можлива лише за взаємною згодою сторін. Наказ містив перелік тих дій, які відтепер суб'єкту заборонялося вчиняти. До них могли ставитися як власними силами антигромадські дії (наприклад, поява в нетверезому стані в громадському місці, агресивна поведінка, образи), так і нейтральні, але які потенційно могли привести до вчинення антигромадських дій (наприклад, з'являтися на певних станціях метрополітену або проживати в будь-якому районі). Однією з основних особливостей наказів було те, що вони виносилися в порядку цивільного судочинства, але в випадку порушення заборони, яка містилася в наказ, наставала кримінальна відповідальність. Причому максимальний термін покарання цей злочин, встановлений п. 10 ч. 1 Закону, міг становити до 5 років позбавлення волі.

У наміри законодавця після ухвалення закону входило направити нову міру на індивідів, які постійно вчиняють кримінальні правопорушення або інші антигромадські дії, які формально не тягнуть за собою відповідальності, на певною території. Крім виконання превентивної функції, наказ дозволив б збільшити термін покарання в том випадку, якщо максимальне покарання за одиначне вчинене правопорушення не відповідало б ступеню шкоди (саме повторюване вчинення таких діянь). Тобто передбачалося, що накази будуть протистояти не тільки одиначним фактам порушення порядку і закону, але і систематичним порушенням. Такі порушення мали вже якусь іншу якість, ніж просто сума окремих антисуспільних діянь, завдавали більше серйозної шкоди, що і вимагало нового регулювання [6, с. 190].

Таким чином, ключовими особливостями наказів, є, по-перше, їх націленість на запобігання майбутніх подій, по-друге, невизначеність поняття антигромадської поведінки, яку вони покликані попереджати, по-третє, пріоритет оцінки особистості, а не її дії, під час вирішення питання про винесення заборон та приписів, по-четверте, цивільно-правовий стандарт доказування при суттєвому втручання в автономію індивіда, і, нарешті, прийняття рішення на основі лише суб'єктивної оцінки судом, ймовірність ступеня ризику, котрий виходить від певного індивіда.

Список використаних джерел

1. Crime and Disorder Act 1998.
2. Wilson J. Q., Kelling G. L. Broken windows // Atlantic monthly. 1982. Vol. 249. № 3. P. 29–38.
3. Roberts P. Penal offence in question: Some reference points for interdisciplinary conversation // Simester A. P., von Hirsch A. (eds.). Incivilities: Regulating offensive behaviour. Bloomsbury Publishing, 2006. P. 36–37.

4. Ashworth A., Gardner A., Morgan R., Smith A. T. H., Von Hirsch R., & Wasik M. Neighbouring on the oppressive // Criminal Justice-London. 1998. Vol. 16. P. 7–14.
5. Burney E. Making people behave: Anti-social behaviour, politics and policy. Oxon: Routledge, 2009. 256 p.; Crawford A. Dispersal Powers and the Symbolic Role of Anti-Social Behaviour Legislation // The Modern law review. 2008. Vol. 71. № 5. P. 753–784; Donoghue J. Anti-Social Behaviour Orders: a culture of control? Palgrave Macmillan, 2010. 180p.; Ramsay P. The insecurity state: vulnerable autonomy and the right to security in the criminal law. Oxford University Press, 2012. 280 p.; Squires P. ASBO nation: The criminalisation of nuisance. Policy Press, 2008. 383 p.
6. Macdonald S. A. Suicidal Woman, Roaming Pigs and a Noisy Trampolinist: Refining the ASBO's Definition of 'Anti-Social Behaviour' // The Modern Law Review. 2006. Vol. 69. № 2. P. 183–213.

Молодецька Д.Ю.,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра

Донецького національного університету імені Василя Стуса

науковий керівник: **Павлюченко Ю.М.,**

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри господарського та адміністративного права Донецького національного університету імені Василя Стуса

ЩОДО ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕЧНОСТІ ТА ЯКОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

Одним із важливих чинників забезпечення нормальної життєдіяльності людини є безпечність та якість продуктів харчування. Правове забезпечення виробництва та обігу безпечних харчових продуктів ґрунтується на нормах Конституції України і формується з положень низки законів України: «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 22 липня 2014 р. № 1602-VII, «Про молоко та молочні продукти» від 24 червня 2004 р. № 1870-IV, «Про пестициди та агрохімікати» від 2 березня 1995 р. № 86/95-ВР, «Про охорону земель» від 19 червня 2003 р. № 962-IV та багатьох інших. Розгалужена законодавча база потребує її опрацювання та виділення низки питань, які дозволять виділити основи правового забезпечення безпечності та якості харчових продуктів.

Питанням правого забезпечення безпечності та якості харчової продукції займалися такі науковці як: С. Бугера, В. Єрмоленко, М. Гребенюк, Т. Курман, К. Нестеченко, В. Семчик, В. Федорович та інші, проте й на даний час правові питання безпечності та якості харчових продуктів потребують дослідження.

Викладене підтверджує актуальність теми дослідження, присвяченого узагальненню правового забезпечення безпечності та якості харчових продуктів.

Правове регулювання відносин щодо забезпечення безпечності харчових продуктів слід розглядати як один зі способів гарантування безпеки життя і здоров'я людей, що закріплено Конституцією України. Правове забезпечення потрібно розглядати більш широким поняттям, оскільки суть «забезпечення» розкривається як поняття, що включає обробку, підготовку і зберігання харчових продуктів таким чином, щоб запобігти хворобам харчового походження [1].

У літературі наводиться широкий перелік чинників, які негативно впливають на безпечність та якість сільськогосподарської продукції, зокрема: інтенсифікація виробництва, зростання антропогенного і техногенного навантаження на природне середовище, що приводить до зниження якості сільськогосподарської сировини (її некондиційності), забрудненості шкідливими речовинами харчових продуктів; порушення технологій вирощування сільськогосподарських культур; використання в тваринництві антибіотиків і гормональних препаратів, виробництво трансгенних культур і використання трансгенних кормів, які шкідливо впливають на здоров'я людей [2].

Традиційний спосіб вироблення харчових продуктів рослинного та тваринного походження, так само як і сільськогосподарської сировини для харчових продуктів, передбачає використання різноманітних речовин для підвищення продуктивності сільського господарства і захисту продукції. Серед таких речовин варто назвати пестициди і агрохімікати, визначення яких наведено у ст. 1 Закону України «Про пестициди та агрохімікати», а особливості застосування закріплені у ст. 13 та деяких інших.

Виробництво безпечних для здоров'я людей та якісних харчових продуктів рослинного і тваринного походження неможливе без дотримання еколого-правових вимог у процесі здійснення сільськогосподарського землекористування. Положення Закону України «Про охорону земель» забезпечує: природно-сільськогосподарське, еколого-економічне, протиерозійне та інші види районування (зонування) земель (ст. 26); нормативи гранично допустимого забруднення ґрунтів (ст. 31); нормативи якісного стану, що встановлюються з метою запобігання виснаженню ґрунтів (ст. 32); нормативи оптимального співвідношення культур у сівоzmінах у різних природно-сільськогосподарських регіонах.

Окремої уваги заслуговують законодавчі положення щодо забезпечення безпечності та якості молока та молочної сировини. Законом України «Про молоко та молочні продукти», а саме статті 4-6 встановлено низку вимог щодо: а) показників безпечності та якості молока, молочної сировини та молочних продуктів; б) пакування і маркування молочної сировини та молочних продуктів; в) безпечності та якості молока, молочної сировини і молочних продуктів

Важлива роль у забезпеченні безпечності та якості харчових продуктів відводиться державному регулюванню у сфері безпечності харчових продуктів, яке здійснюється з метою захисту життя, здоров'я та інтересів споживачів. Державне регулювання безпечності та окремих показників якості харчових продуктів здійснюється шляхом: встановлення санітарних заходів; встановлення вимог до окремих показників якості харчових продуктів; державної реєстрації визначених законодавством об'єктів санітарних заходів; видачі, припинення, анулювання та поновлення експлуатаційного дозволу; інформування та підвищення обізнаності операторів ринку і споживачів щодо безпечності та окремих показників якості харчових продуктів [3]. Відповідні положення знайшли закріплення у Законі України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів». Ключовою перевагою цього Закону є запровадження моделі європейської системи забезпечення безпеки харчових продуктів. Згідно з ст. 32 вказаного Закону сертифікація харчових продуктів є необов'язковою. Відповідальність за виконання вимог законодавства про безпечність та якість харчових продуктів несе оператор ринку у межах діяльності, яку він здійснює [4]. Також вважається, що Закон має значно спростити ведення бізнесу, оскільки, наприклад, розділ 7 присвячено загальним вимогам до гігієни під час поводження з харчовими продуктами, і він має замінити значну кількість санітарно-ветеринарних правил щодо виробництва харчових продуктів, частина з яких прийнята ще минулого століття.

Важливим для безпечності та якості продуктів харчування є здійснення ефективного державного контролю за дотриманням вимог законодавства у цій сфері. Положення щодо здійснення державного контролю у цій сфері містяться у Законі України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин». Контрольні функції покладено на Державну службу з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, яка діє на підставі Положення «Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів».

Слід відмітити велике значення для правового забезпечення безпечності та якості харчових продуктів міжнародних документів, зокрема Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Згідно ст. 403 цієї Угоди сторони співробітничать з метою сприяння розвитку сільського господарства та сільських територій, зокрема шляхом поступового зближення політик та законодавства. У Додатку XXXVIII до глави 17 «Сільське господарство та розвиток сільських територій» вказані Регламенти, директиви, рішення, рекомендації та повідомлення ЄС, що містяться в додатках, є частиною юридичних стандартів, які розглядаються Українською

сторонаю при поступовому наближенні законодавства по конкретному сектору чи продукту. Регламент Комісії (ЄС) № 1216/2007 від 18.10.2007, що визначає детальні правила імплементації Регламенту Ради (ЄС) № 509/2006 про гарантований традиційний склад та спосіб виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів харчування. Регламент Ради (ЄС) № 1234/2007 від 22.10.2007, що встановлює спільну організацію сільськогосподарських ринків та щодо спеціальних положень для певної сільськогосподарської продукції (Регламент про Спільну організацію ринку) [5]

Таким чином, можна узагальнити, що правове забезпечення безпечності та якості харчових продуктів охоплює питання охорони земель, використання засобів захисту і підвищення продуктивності сільськогосподарського виробництва, встановлення показників безпечності та якості певних харчових продуктів та сировини (наприклад, молока), форм і засобів державного регулювання і здійснення державного контролю у цій сфері. Також варто відмітити, що сучасне формування правового забезпечення в названій сфері здійснюється з урахуванням виконання Україною зобов'язань, взятих на підставі Угоди про асоціацію з ЄС.

Список використаних джерел

1. Безпечність харчових продуктів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Безпечність_харчових_продуктів
2. Андрійв В.І. Правове забезпечення безпечності та якості харчових продуктів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. №4. С. 1–3.
3. Сіднева Ж. К., Рибачук-Ярова Т. В. Проблеми якості і безпечності харчових продуктів в контексті забезпечення продовольчої безпеки. *Сучасні парадигми розвитку конкурентоспроможного агропромислового виробництва* : кол. моногр. / Під ред. д.е.н., проф. Ю. О. Нестерчук. Умань : «Візаві», 2013. С. 269–276.
4. Орловська Я. Правове регулювання права фізичної особи на безпечні продукти харчування. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №12. С. 1–6.
5. Угода між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

Свередюк Т.С.,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Університету митної справи та фінансів

науковий керівник: **Мазур А.В.,**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного та приватного права
Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Важливе значення в системі основоположних категорій фінансового права має «бюджетний контроль», який належить до найбільш фундаментальних фінансово-правових категорій. Мета бюджетного контролю полягає в тому, що за його результатами можна зробити висновок про законність використання бюджетних коштів, здійснення бюджетних операцій та процедур, що потребує створення цілісної системи такого контролю [1, с. 23].

На загально-правове та соціальне значення бюджетного контролю звертає увагу О.П. Орлюк. На думку науковця, це зумовлено тим, що в процесі його здійснення „задовольняються державні інтереси, що полягають в успішній реалізації державної фінансової політики, ефективному використанні фінансових ресурсів держави”. Контроль як форма управління публічними фінансами пронизує усю сутність організації та реалізації публічної влади, присутній як в межах функціонування державного механізму, так і при здійсненні місцевого самоврядування [2, с. 148].

Одним із видів контролю є державний контроль, який поширюється на всі сфери. Державний контроль у сфері фінансів називається державним фінансовим контролем, важливою складовою частиною якого є бюджетний контроль. Хоча бюджетний контроль тісно пов'язаний з фінансовим контролем, фактично є різновидом останнього, повністю підміняти та використовувати термін «фінансовий контроль» замість «бюджетний контроль» не варто. Оскільки об'єкт, суб'єкти, завдання та методи бюджетного контролю є значно вужчими ніж аналогічні елементи фінансового контролю. Тому термін «бюджетний контроль» має повне право на самостійне існування та використання при характеристиці механізму функціонування бюджетної системи. Бюджетний контроль повинен використовуватись там і тоді, де функціонують бюджетні відносини.

Таким чином, сформулюємо визначення «бюджетного контролю» як регламентовану бюджетним законодавством діяльність уповноважених органів та їх посадових осіб з перевірки виконання дотримання вимог бюджетного законодавства учасниками бюджетного процесу, що реалізують обов'язки з метою дотримання законності на всіх стадіях бюджетного

процесу та з метою забезпечення ефективності використання бюджетних коштів.

Залежно від часу здійснення бюджетний контроль поділяється на попередній контроль, тобто дії органу, які передують проведенню операції з бюджетними коштами і спрямовані на запобігання порушенню законодавства. Інший вид це поточний контроль – дії контролюючого органу, які здійснюються під час проведення операції з бюджетними коштами і дають змогу здійснювати нагляд за дотриманням законодавства та запобігати бюджетним правопорушенням.

У Бюджетному Кодексі України, контролю за дотриманням бюджетного законодавства присвячено розділ V, відповідно ст. 109–115. Також у ньому зазначено, такі органи контролю як Верховна Рада України, Рахункова палата, Міністерство фінансів України, Казначейство України, органи державного фінансового контролю, Верховна Рада та Рада міністрів Автономної Республіки Крим [3].

До повноважень Верховної Ради України входить контроль за дотриманням бюджетного законодавства, а саме розгляду проекту та прийняття закону про Державний бюджет України, також контроль від її імені за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використання здійснює Рахункова палата.

Діяльність центральних органів виконавчої влади, які забезпечують проведення державної політики у сфері контролю за дотриманням бюджетного законодавства (у межах їх повноважень, встановлених цим Кодексом та іншими нормативно-правовими актами), спрямовується, координується та контролюється Кабінетом Міністрів України [3].

Введення воєнного стану призвело до деяких змін у бюджетному та фінансовому контролі. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України №252 від 11 березня 2022 року «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану», у разі утворення військових адміністрацій, вони можуть приймати за поданням місцевих фінансових органів рішення про внесення змін до рішень про місцеві бюджети, здійснювати без погодження передачу бюджетних призначень від одного головного розпорядника бюджетних коштів до іншого, здійснювати управління коштами місцевих бюджетів без оприлюднень нормативно-правових актів [4].

Відповідно до Постанови КМУ №561 від 7 травня 2022 р. «Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану», Державна аудиторська служба під час воєнного стану та протягом місяця після його припинення або скасування здійснює заходи державного фінансового контролю з урахуванням воєнного стану [5].

Отже, метою проведення бюджетного контролю є дотримання ефективності, доцільності та законності на всіх стадіях бюджетного процесу

для ефективного виконання державою та місцевими утвореннями своїх функцій та завдань.

У системі бюджетного контролю є ряд проблем: (а) наявність прогалин у Бюджетному Кодексу України, що проявляється у відсутності цілісної системи, яка закріплювала порядок здійснення цього контролю в Україні, (б) відсутність чіткої взаємодії між органами бюджетного контролю, що призводить до недостатньої ефективності в діяльності таких органів.

Для удосконалення бюджетного контролю необхідно розробити стратегію його розвитку, що має враховувати найкращий досвід країн ЄС (наприклад ст.36 Регламенту Європейського Парламенту і Ради 2018/1046, відповідно до принципу розсудливого управління фінансами бюджет повинен виконуватися при здійсненні дієвого та ефективного внутрішнього контролю) [6].

Також необхідно розробити методи оцінки ефективності контрольно-перевірочної діяльності органів та забезпечення використання у практичній діяльності, доцільність створити бази даних, які б давали можливість отримати інформацію про суб'єкта господарювання, а також про допущені ним фінансові порушення, виявлені різними органами бюджетного контролю.

Побудувати ефективний бюджетний контроль в Україні, можливо лише при наявності добре розвиненої функціонуючої системи бюджетного контролю на всіх рівнях.

Список використаних джерел

1. Чернадчук В.Д. До питання видів та форм бюджетного контролю. Фінансове право. 2011. № 3. С. 23–25.
2. Орлюк О.П. Фінансове право. Академічний курс : підручник. К. : Юрінком Інтер, 2010. С. 148.
3. Бюджетний Кодекс України: Закон України від 08.07.2010 №2456-VI// Відомості Верховної Ради України, 2010, №50-51, ст.572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
4. Постанова Кабінету Міністрів України №252 від 11.03.2022 р. «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-п#Text>
6. Постанова Кабінету Міністрів України №561 від 07.05.2022 р. «Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-2022-п#Text>
7. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС, Євратом) 2018/1046 від 18 липня 2018 року про фінансові правила, що застосовуються до загального бюджету Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_025-18#Text

Цирфа К.А.,
аспірант Київського міжнародного університету
науковий керівник: **Спектор О.М.,**
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Київського міжнародного університету

ПЕРЕХРЕСНИЙ ДОПИТ У МІЖНАРОДНОМУ КОМЕРЦІЙНОМУ АРБІТРАЖІ: РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

Зростання і постійне нарощування товарообігу на глобальному рівні неухильно призводить до посилення ролі міжнародного комерційного арбітражу, оскільки дана форма розгляду комерційних спорів зовнішньоекономічного характеру має низку переваг у порівнянні з вирішенням конфліктів державними судами. Відповідно, як українські, так і зарубіжні вчені-юристи підтримують думку про те, що міжнародний комерційний арбітраж є найбільш політично і процесуально нейтральним способом вирішення конфліктів між сторонами численних зовнішньоекономічних угод, котрі представляють різні країни світу.

Схвалення Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» 24 лютого 1994 року, заснованого на Типовому законі ЮНСІТРАЛ про міжнародний комерційний арбітраж 1985 року, ознаменувало перехід на принципово новий рівень розвитку міжнародного комерційного арбітражу в нашій державі. Зважаючи на закріплення в Законі особливого правового статусу Міжнародного комерційного арбітражного суду та Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України [1], у вітчизняному правовому полі з'явилася нормативно-правова база, що дозволяє створення та функціонування третейських судів, котрі вирішують спори в сфері міжнародного комерційного обігу. Можемо сказати, що з цього моменту в праві України виник новий інститут міжнародного комерційного арбітражу.

Заснований на загально визнаних світових стандартах, інститут міжнародного комерційного арбітражу в Україні базується на багатоаспектності взаємодії національних і третейських судів. Тим часом, вітчизняна правова дійсність (доктрина, практика, нормативно-правова база) до певної міри зіштовхнулася з новим правовим явищем, окремі зрізи функціонування якого потребують детального вивчення і в наш час. Зокрема, українське законодавство про міжнародний комерційний арбітраж не містить терміну «перехресний допит». Відтак, в Україні відсутні й документально затверджені докладні вказівки щодо процедури перехресного допиту або звичайного допиту свідків та експертів у процесі арбітражного розгляду спорів. Однак, на відміну від провадження у справах у національних

судах, перехресні допити в ході арбітражного розгляду спорів в Україні використовуються не так і рідко. Ще частіше, однак, вони проводяться в іноземних арбітражах, уключаючи й ті, до яких залучені вітчизняні сторони та юристи.

Маємо підкреслити, що перехресний допит в міжнародному арбітражі займає особливе місце, оскільки вважається одним із найскладніших видів взаємодії зі свідками та експертами, що потребує глибокого розуміння фактичного боку справи, бездоганних знань у галузі матеріального і процесуального права, суттєвих інтелектуальних зусиль, здатності швидко мислити, переконливо артикулювати позицію в справі й навіть інтуїції. Достатньо сказати, що навчання, наприклад, майбутніх англійських адвокатів мистецтву перехресного допиту відбувається в процесі проходження інтенсивних курсів підвищення кваліфікації, які передбачають безперервне проведення інсценувань судових процесів за участю практикуючих суддів і королівських (найдовідченіших і найбільш заслужених) баристерів.

Загалом, перехресним допитом вважається допит під час судового розгляду чи слухання свідка/експерта, викликаного стороною-опонентом [2, с. 433]. У країнах традиції загального права перехресний допит є ключовим елементом судового розгляду. Так, використовуючи процедуру перехресного допиту, британська практика шукає відповіді на складні питання факту. Сама ж техніка перехресного допиту має кілька важливих переваг. Перехресний допит є інструментом перевірки правдивості та обґрунтованості свідчень особи. Показання свідка/експерта, отримані в процесі такого допиту, мають потенційно переконливішу силу, ніж свідчення, надані в інших обставинах. Перехресний допит призначають для того, щоб звернути увагу суду на важливі свідчення експерта чи інші обставини справи. Тому цей вид допиту є важливим інструментом установлення істини, адже напряду сприяє пошуку справедливого вирішення спору.

Третейський суд аналізує іноземне право саме на основі свідчень експертів – осіб, які мають необхідне спеціальне знання в тій чи іншій галузі права. Експерт готує письмовий звіт або кілька звітів, які мають надати відповіді на питання, поставлені перед ним від імені суду. Експерти сторін можуть закликатися до надання спільного звіту, що позначає ті точки, де їхні думки й погляди сходяться, та позиції, в яких вони мають розбіжності. З урахуванням висновків своїх письмових звітів, експерти сторін надалі дають усні свідчення. Усні свідчення експерта з права, втім, як і свідчення будь-якого іншого свідка, припускають його перехресний допит.

Визначальна процесуальна форма, яка регламентує участь експертів в арбітражному процесі, – це основне слухання (англ. – *evidentary hearing*), під час якого заслуховуються свідчення свідків та експертів. Як правило, в межах

основного слухання проводиться перехресний допит експертів, які готували свої свідчення чи висновки. Суть цієї процедури полягає в опитуванні експерта юристами сторони-опонента за його показаннями (висновками), вивченими матеріалами справи та іншими документами, що належать до предмета експертних показань (висновків). Тобто мета перехресного допиту – спростування показань (висновків) експерта, і в переважній більшості випадків цей процес є найдовшою стадією розгляду справи в судовому засіданні [3].

Перехресний допит у міжнародному арбітражі, таким чином, спрямований на дискредитацію позиції і доказів експерта сторони-опонента. Проте саме участь експерта в арбітражному процесі першочергово забезпечує ефективність та повноту процедури арбітражного розгляду справи. У тих випадках, коли для прийняття справедливого рішення міжнародному комерційному арбітражу необхідно вирішити питання, які вимагають застосування глибоких професійних знань та/або проведення вузькоспеціалізованої експертизи, саме експерт стає головним учасником процесу доведення, а його показання чи висновки можуть мати вирішальне значення для переконання арбітра й прийняття рішення у конкретному спорі [3].

Відповідно, маємо констатувати, що сторонам та арбітражному суду слід ретельно підходити до відбору кандидатів на роль експертів і знати процедурні особливості участі експерта у конкретному арбітражному процесі, а вітчизняній юридичній науці необхідно більше уваги звертати на принципи й механізми застосування перехресного допиту в арбітражному провадженні, враховуючи передовий зарубіжний досвід і практику.

Список використаних джерел

1. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24 лютого 1994 р. № 4002-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text>. (Дата звернення: 20.11.2022).
2. Black's Law Dictionary / ed. by B. A. Garner. 9th edition. St. Paul, MN: West, 2009. 1920 p.
3. Кот А., Корниенко С. Процедурный опрос. *Юридическая практика*. № 13 – Международный арбитраж. URL: <https://pravo.ua/articles/procedurnyj-opros/>. (Дата звернення: 21.11.2022).

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Ahundov E.,

Master's Student of the Department of Information and Computing Systems and Control
of the West Ukrainian National University

Scientific Supervisor: *Lendiuk Taras V.,*

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor of the Department of Information and
Computing Systems and Control of the West Ukrainian National University

PROJECT MANAGEMENT FOR THE DISTRIBUTION NETWORK OF A START-UP COMPANY

The role of Distribution Channels is to create a clear, logical and efficient path of a product from the producer to the consumer that is fast and offers a wide reach for the product. The distribution channels outline a clear path with which the product, will take, therefore making it easy for customer to go to market and sell the product easily. The distribution network is the physical aspect of how the product will actually be moved, this includes things like transport systems, storage and shipping. A clear and well-established transport system of the product will provide reliability and speed. When storage of the product is established, it offers security, safety and convenience offered by its location and can also offer flexibility if customer controls the storage facilities. When transport systems are functioning, we can offer a reliable timeline for the delivery of goods. After all these factors come together, we will have maximum efficiency use of resources available to us and to also to benefit from economies of scale, therefore enabling us to have low cost and fast distribution of goods with all the resources operating at optimum level. The purpose of this study is to create a model that after a detailed analysis of the current system and suggest distribution channels and distribution networks that can be implemented, set goals, mission and objectives, create a work break down structure, propose ways to build a team for the project and use MS Project to track, evaluate report and close project.

A distribution channel is a chain of businesses or intermediaries through which a good or service passes until it reaches the end consumer. It can include wholesalers, retailers, distributors and even the internet itself. Channels are broken into direct and indirect forms, with a “direct” channel allowing the consumer to buy the good from the manufacturer, and an “indirect” channel allowing the

consumer to buy the good from a wholesaler or retailer. Conversely, it is also used to describe the pathway that payments make from the end consumer to the original vendor. Distribution channels can be short or long, and depend on the number of intermediaries required to deliver a product or service. Areas of focus for a distribution channel: producer; wholesaler; retailer; consumer.

Sometimes, goods and services are passed to consumers through multiple channels, a combination of short and long. This increases the number of ways in which a consumer can find a good can increase sales, it can also increase the complexity of distribution management in addition, the longer the distribution channel, this could reduce the profit due to the intermediary charges and also if the chain of accountability is not managed properly we cannot ensure that the product reaches the consumer in the quality state that we want, so even though more people will get the product the cost of managing and quality control will significantly increase the cost to the extent where it doesn't make economic sense to deploy the use of multiple distribution channels. In some cases, it is therefore more advisable to develop a single channel to pass the goods especially in a small start-up organization that is still trying to establish goodwill with the consumers to ensure a simple channel that is easy to manage is used. As the company grows big, we could begin to use multiple channels because on a larger scale with a highly developed reputation and experience in the field and through the use of information systems we can effectively use multiple channels.

Life Cycle models provide the structure needed for a project. Without one, it would be difficult to control its direction and implement effective strategies. With each model, any project will be given realistic and tailor-made information based on the project itself, which may change as the project progresses. As such, expectations will be set, and unwanted surprises can be avoided. It will also be easier to detect problems and errors during each phase and thus, it will be less difficult to find a way to prevent or resolve them.

Additionally, there will also be limited occasions for failure because each model prevents a project to go through the next phase without successfully passing the previous phase. Although projects may differ for companies, they still utilize the same models. From the 13 that are available, there is at least one that is applicable for any project.

We will be using the evolutionary delivery model because it encompasses the strong points of the evolutionary prototype model and the strength of the staged delivery model. We will also be using the work break down structure which is used to subdivide a complicated task into smaller tasks, up to a level that cannot be further subdivided. When divided like this it is usually easier to estimate how long the small task will take and how much it will cost to implement than it would have been to estimate these factors for the higher levels. The other reason why it's important to use a WBS in projects is to help with handing over tasks, resource distribution, monitoring the project, and controlling the project. The WBS makes the

deliverables more precise and concrete so that the project team knows exactly what has to be accomplished within each deliverable. This also allows for better estimating of cost, risk, and time because customers can work from the smaller tasks back up to the level of the entire project. Finally, it allows the double checking of all the deliverables' specifics with the stakeholders and make sure there is nothing missing or overlapping. Even with a WBS it is still not easy to estimate task durations for activities that have never been performed before. Through the use of the models, we will be able to control, monitor and continuously update and improve the state of project through constant evaluation of the state of how the project is progressing.

Microsoft Project is packed with features to help handle any kind of project but have to know a little about project management to make those features resonate. If customers boss hands a project to supervise and asks what it means and want to fully understand project and management. A project is different from daily bases work, and this section explains how, one will get to learn what project management is at a high level and why it's worth the effort. Project management helps convey the right results on time, within budget, and without going into catastrophic mode.

If a project goes the wrong way, project-management techniques also help get it headed back in the right course. But before it even begins, a project has to make it through an assortment process. Just like a major-league cricket player waiting for a good balling before he swings the bat, one will learn what to look for in potential projects. (Even if customers manager currently mandates which projects to supervise, knowledge to prioritize and select projects may increase customers influence in the future.)

Before evaluating project, performance and make corrections, one needs to know where the project stands. Project status is made up of two components: actual progress and forecasts of what remains to be done. Tracking status is all about information like tasks completed, when tasks actually start and finish, hours worked, and costs incurred. Just as important, one needs to find out what's still left to do which is, the duration or work that team members estimate that it will take to finish. This chapter begins by discussing the merits of different approaches to tracking status and the information that needs to be collected. Then learn about collecting that status data from team and several ways to do it. The next step is updating customers Project file with that status info.

The top half of each row displays red and blue task bars for critical and non-critical tasks' current scheduled dates (respectively). Tracking Gantt view initially displays the Entry table, which doesn't contain the fields that are updated for status. The Tracking table contains the right fields, but it doesn't present them in the order that usually filled in. Before beginning entering updates in Project, it's a good idea to set the status date, that is, the date through which one has collected status information.

The anticipated model uses the evolutionary delivery model; each is connected to the data center. An additional advantage is in powering sensors by a server via informational network channel. Ensured that the client's necessities are met, the project is finished on time and within budget and that everyone else is doing their job effectively.

This was obtained by using techniques from project management to implement the above project in a systematic approach by making the best use of limited resources while achieving program goals.

Microsoft Project makes applying project-management principles to any non-profit's endeavor easy and rewarding. Microsoft Project can hold the smallest projects that need resource distribution, scheduling, and development tracking, but it's also capable of managing extremely elaborate and large-scale projects.

The approach can be successfully used for planning and executing projects implementation of different kind of distribution networks and channels.

References

1. Bozarth, C. C., & Handfield, R. B. Introduction to Operations and Supply Chain Management, Upper Sadle River, New Jersey: Pearson Education, Inc., 2006.
2. Kotler, Ph.; Keller, K. L. Marketing Management, 13th Ed., Prentice-Hall, 2009.
3. Wright, R., Business to business marketing a step-by-step guide. Pearson Education, 2011.
4. Parker, D. and Mobey, A. Action Research to Explore Perceptions of Risk in Project Management. International Journal of Productivity and Performance Management, 53(1): 18–32, 2004.
5. Cleland D. I., Ireland L. R. Project Management Portable Hanbook. McGraw-Hill Professional, 2010.

Власюк Б.С.,

здобувач вищої освіти ступеня магістра

Національного технічного університету України

“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”

науковий керівник: **Кублій Л.І.,**

кандидат технічних наук, доцент цифрових технологій в енергетиці

Навчально-наукового інституту атомної та теплової енергетики

Національного технічного університету України

“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”

ЗАСОБИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗБЕРІГАННЯ ВЕЛИКИХ ОБСЯГІВ ДАНИХ

В епоху масового зростання кількості користувачів і пристроїв Інтернету обсяги даних зростають експоненціально. Цей процес безперервний, і він також потребує зберігання великої кількості даних за попередні роки. У більшості випадків ці дані зберігаються в хмарі. Але

використання хмарних рішень коштує недешево. Тому постає питання, як зберігати дані в компактному форматі, щоб заощадити гроші на інфраструктурі та дозволити клієнтам ефективно отримувати ці дані.

Компанії та компанії, які постійно збирають, обробляють та аналізують різні дані для задоволення своїх потреб, все більше цікавляться цим питанням, щоб зрозуміти потреби споживачів шляхом аналізу зібраної інформації. Потреба в цьому призводить до швидкого зростання даних і труднощів їх обробки. Отримане рішення має бути здатним обробляти великі обсяги даних, бути в системі, яка може виконувати паралельні обчислення (до 1000 або більше паралельних обчислень), і мати можливість аналізувати запити споживачів.

Після 2001 року експерти зрозуміли, що найефективнішими є програмні послуги, які надає посередник із готовими рішеннями та доступними цінами. Оновлення потреб клієнтів і нова інформація надходили щороку. З появою нових технологій все більше людей підключаються до Інтернету та збільшують кількість пристроїв, якими вони користуються. Це викликало тенденцію використання хмарних даних.

Система для зберігання даних у DynamoDB є найпростішою для реалізації тому що не вимагає додаткових бібліотек для роботи з даними [3]. Якщо використовувати найпопулярніші мови програмування, то хватить стандартних бібліотек, які представляється разом з мовою. Створення бази даних доволі просте і це можна зробити за допомогою AWS CLI. Ризик виникнення помилки при зберіганні доволі низький. Вартість зберігання 100 Гб даних за місяць вартує приблизно 50 доларів. Тому цю систему варто використовувати, якщо система не буде зберігати багато даних.

Системи для зберігання даних у RDS вимагає наявності драйвера для роботи з реляційними базами даних [7]. Також схему таблиці потрібно редагувати, якщо клієнту потрібно змінити якісь дані чи їх типи. Плюсами можна вважати швидке читання даних, швидка реалізація, наявність транзакційності, можливість створення зв'язків між іншими таблицями. Вартість зберігання 100 Гб даних за місяць вартує приблизно 110 доларів. Тому цю систему варто використовувати для інших задач.

Система для зберігання даних у S3 Bucket є, мабуть, найскладнішою з реалізацій, тому що в цій реалізації є декілька шляхів вирішення задачі. Перш за все потрібно вибрати формат зберігання даних. Найпопулярнішими на даний момент форматами файлами є JSON і CSV, але мінусом є те, що ці формати займають також багато місцями. Для того щоб файл був компактнішим варто використати Apache Parquet.

Apache Parquet – це бінарний, колонково-орієнтований формат зберігання великих даних, що спочатку створений для екосистеми Hadoop, що дозволяє використовувати переваги стисненого та ефективного колонково-орієнтованого подання інформації [1]. Паркет дозволяє задавати

схеми стиснення на рівні стовпців і додавати нові кодування в міру їхньої появи. Разом з Apache Avro, Parquet є дуже популярним форматом зберігання файлів Big Data і часто використовується в Kafka, Spark та Hadoop. Для роботи з Apache Parquet було використано бібліотеку PyArrow, який є Python API для Apache Arrow. Apache Arrow — це платформа розробки для аналітики в пам'яті. Він містить набір технологій, які дозволяють системам великих даних швидко зберігати, обробляти та переміщувати дані. Розмір файлів з однаковою кількістю даних в форматі Apache Parquet є меншою у 2–3 рази, ніж у JSON і CSV.

Вартість зберігання 100 Гб даних за місяць вартує приблизно 3 долари, проте дані більш оптимізовані для комп'ютерів і читання даних варто робити через інші інструменти: AWS Athena, AWS S3 Glacier тощо [2].

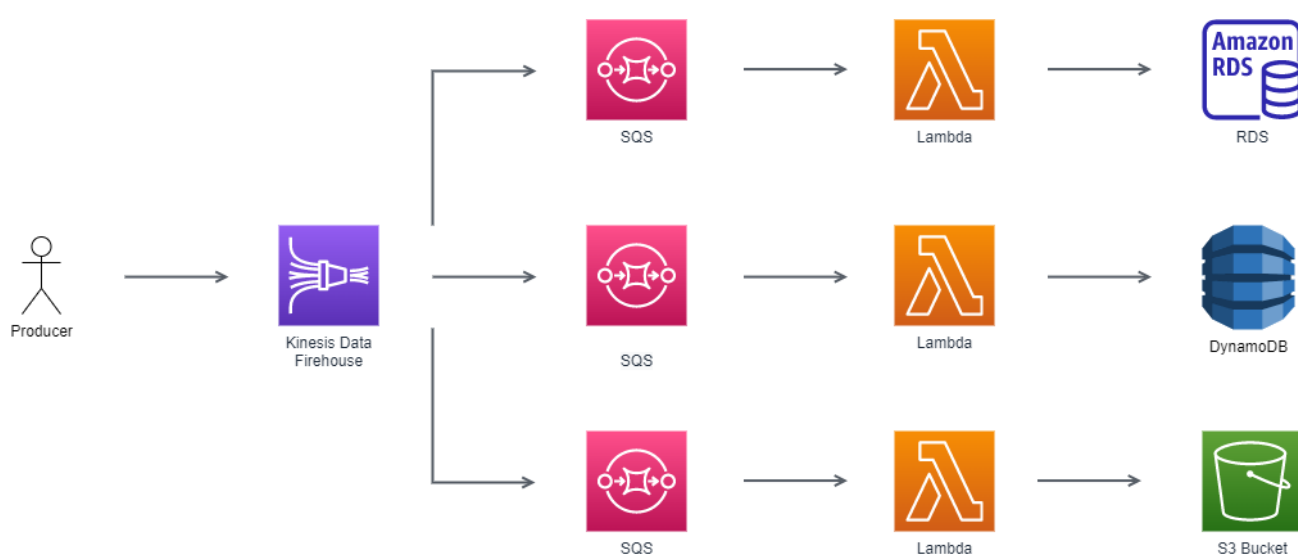

Рис. 1. Архітектура зберігання даних для дослідження

Підсумовуючи три системи, можна вважати, що для зберігання даних у великих обсягах найоптимальнішим і найефективнішим варіантом у довгостроковій реалізації буде система зберігання у S3 Bucket. Якщо клієнту потрібно швидкий і не довгостроковій реалізації, то варто використати систему зберігання у DynamoDB.

Список використаних джерел

1. Apache parquet. *Apache Parquet*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://parquet.apache.org/>.
2. Cloud Object Storage – Amazon S3 – Amazon Web Services. *Amazon Web Services, Inc.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://aws.amazon.com/s3/>.
3. Fast NoSQL Key-Value Database – Amazon DynamoDB – Amazon Web Services. *Amazon Web Services, Inc.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://aws.amazon.com/dynamodb/>.
4. Serverless Computing – AWS Lambda – Amazon Web Services. *Amazon Web Services, Inc.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://aws.amazon.com/lambda>.

5. Stedman C., Lutkevich B. What is a data lake? Definition from searchdatamanagement. *SearchDataManagement*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.techtarget.com/searchdatamanagement/definition/data-lake>.
6. What is a data lake? *Amazon Web Services, Inc.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://aws.amazon.com/ru/big-data/datalakes-and-analytics/what-is-a-data-lake/>.
7. Fully Managed Relational Database – Amazon RDS – Amazon Web Services. Amazon Web Services, Inc. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://aws.amazon.com/rds> (date of access: 22.11.2022).

Ковшар Р.О.,

здобувач вищої освіти ступеня магістра

Національного технічного університету України

“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”

науковий керівник: **Кублій Л.І.,**

кандидат технічних наук, доцент цифрових технологій в енергетиці

Навчально-наукового інституту атомної та теплової енергетики

Національного технічного університету України

“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”

КЕРУВАННЯ ПОДААННЯМ ДАНИХ З РІЗНОРІДНИХ ДЖЕРЕЛ

Наразі у світі активно збільшується потік цифрових даних. Зі збільшенням цього потоку, виникає питання для зберігання та аналізу таких даних, оскільки аналіз може дати вектор для подальшого розвитку наукового дослідження, роботи бізнесу тощо.

Для виконання такого роду аналізу здебільшого використовуються реляційні бази даних. Вони забезпечують користувачів широким набором аналітичних можливостей. Але такий підхід накладає на роботу аналітиків певні обмеження:

- кожна база заточена під конкретну систему, тобто має свою схему;
- різні бази даних можуть мати різний синтаксис запитів та функціональність для роботи.

Такі обмеження значно ускладнюють можливість аналізу даних з різних реляційних баз даних, або ж використовувати для аналізу поєднання даних з таких баз.

З поміж багатьох рішень наведених проблем більш за всіх виділяється Apache Calcite [1].

Apache Calcite – це бібліотека, що використовується для побудови баз даних та систем управління базами даних. Бібліотека складається з SQL - парсеру, з засобів побудови виразу через реляційну алгебру і інструмент для планування виконання запиту. Calcite не зберігає в собі ні яких даних, проте може бути використаний для доступу до них.

Для роботи бібліотеки, необхідно побудувати схему даних, котра може включати в себе схеми та колекції з реляційних баз даних доступ до яких може бути здійснений за допомогою JDBC драйвера[2].

Для здійснення запиту, очікується що на вхід буде подано SQL, який буде провалідований та перетворений на абстрактне синтаксичне дерево. Таке дерево зберігатиме у собі інформацію щодо того, які операції з даними повинні бути виконані, які таблиці використані, які поєднання виконані, які умови накладені тощо.

Далі синтаксичне дерево буде конвертоване у реляційний вираз. На даному етапі відбувається перехід від декларативного до імперативного підходу роботи з даними.

На наступному етапі відбувається оптимізація та планування виконання запиту. Оптимізація здійснюється завдяки відповідним правилам, які описують які операції як будуть змінені.

У результаті наведених вище кроків, буде одержано план виконання запиту, який може бути виконаний на реляційних базах даних, які утворюють схему системи, через JDBC драйвер.

Перевагами, що виділяють Apache Calcite з других рішень. Дозволяє виконувати запити до різних реляційних баз даних за допомогою одного інтерфейсу. Якщо виникає необхідність виконати аналіз даних з різних баз даних, Calcite надає таку можливість. Calcite виконує оптимізацію запитів, правила для оптимізації можуть бути розширені, що дозволяє значно покращити швидкість виконання певного аналітичного запиту.

Тим не менш Calcite має свої недоліки. Обмеження функціональності. Використання одного інтерфейсу накладає обмеження по функціональності, універсальність може обмежити функції певної бази даних. Обмеження швидкості роботи. Обробка значних обсягів даних може значно вплинути на час виконання запиту. Також у разі поєднання даних з різних схем або баз даних, певна кількість операцій над даними буде виконана у середині системи, тобто значний обсяг даних вимагатиме більшої кількості наявної оперативної пам'яті.

Зважаючи на переваги та недоліки систем для аналізу даних, було розроблено систему, яка дозволяє здійснювати аналіз даних з реляційних баз даних, дозволяє виконувати поєднання даних з різних баз, використовуючи при цьому один інтерфейс.

Список використаних джерел

1. Hyde J. Apache Calcite: A Foundational Framework for Optimized Query Processing Over Heterogeneous Data Sources / J. Hyde, D. Lemire, E. Begoli., 2018.
2. Joshua B. Effective Java / Bloch Joshua., 2017. – 414 p. – (3rd edition).

Смага О.,
здобувач вищої освіти ступеня магістра
Західноукраїнського національного університету
науковий керівник: **Саченко А.О.,**
доктор технічних наук, професор кафедри інформаційно-обчислювальних систем
та управління Західноукраїнського національного університету

УПРАВЛІННЯ МІКРОКЛІМАТОМ РОЗУМНОЇ ТЕПЛИЦІ ДЛЯ СТВОРЕННЯ АВТОМАТИЗОВАНОЇ АГРОФЕРМИ

У суспільстві дедалі частіше приділяється увагу якості життя людей. Поняття якості життя включає в себе таку галузь, як харчування, яке має велике значення для життя людини і впливає на розвиток суспільства. Одним із способів забезпечити людину їжею є сільське господарство.

Все більше технологій з'являється для розвитку цієї галузі, особливо це помітно для рослинництва у закритому ґрунті, тобто у теплицях. Для них розробляються нові системи посадки, моніторингу процесу вирощування, обладнання для збирання, обробки, пакування та зберігання. Нововведенням у цій галузі є розробка розумних теплиць чи агроферм, що спрямоване на отримання якісного врожаю, підвищення екологічності виробництва та зниження кількості затрачених ресурсів.

Використання розумних теплиць в Україні є досить актуальним та прибутковим. Все частіше можна зустріти промислові агрокомплекси, які вдаються до технології розумних теплиць. Навіть деякі заповзятливі громадяни споруджують на своїх ділянках чи підвіконнях подібні конструкції. Площі, зайняті рослинами, можна було б використовувати продуктивніше, тоді якісного продукту вистачало б не тільки для внутрішніх потреб країни, але і для імпорту за кордон. А якби система мала низьку вартість і легкість управління, то вона була б доступна практичним всім потенційним користувачам і застосовувалася б не тільки в промислових масштабах, але для приватних господарств.

Інтернет речей (*IoT – Internet of Things*) – концепція обчислювальної мережі фізичних предметів («речей»), оснащених вбудованими технологіями для взаємодії один з одним або із зовнішнім середовищем, що розглядає організацію таких мереж як явище, здатне перебудувати економічні та суспільні процеси, що виключає з частини дій та операцій необхідність участі людини.

Розумна теплиця – це повністю або майже повністю автоматизована конструкція, яка дозволяє регулювати мікроклімат. Сучасні тепличні комплекси будуються багатосекційними за типовими проектами, вони комплектуються необхідними інженерними системами підтримки мікроклімату: опалення, поливу, вентиляції та циркуляції повітря, водостоку,

водопостачання та каналізації, освітлення. Всі ці системи призначені великих підприємств. Вони складні в установці та експлуатації, а також мають високу вартість. Ці системи не застосовні для приватних чи дрібних фермерських господарств.

Автоматизація теплиці має на увазі під собою відстеження різних показників та управління мікрокліматом для росту рослин. Розумна теплиця здатна здійснювати контроль за: обігрівом, зрошенням, освітленням, провітрюванням, захистом від комах. Для кращого росту рослин необхідно одночасно контролювати більше цих показників. Це можуть забезпечити такі системи: зрошення, вентиляція, дозування поживних речовин, боротьба зі шкідниками.

Для найбільшої автоматизації та регулювання мікроклімату всі ці системи повинні керувати одночасно і складати одну велику систему, яка зможе оптимізувати їхню роботу. Автоматизація теплиць передбачає відстеження та керування кліматичними параметрами, які можна регулювати. Автоматизація підтримки мікроклімату сприяє кращому зростанню та підвищенню врожайності, а також зменшує витрати на ручну працю. Виникає необхідність високого ступеня автоматизації та механізації технологічних процесів.

У випадку, систему управління можна як взаємозв'язок кількох управлінських процесів і об'єктів. Узагальненою метою автоматизації управління підвищення ефективності використання потенційних можливостей об'єкта управління. Виділяють такі три види систем управління мікрокліматом.

1. Керовані вручну. Вони включають візуальний контроль росту рослин, ручний полив рослин, включення і вимикання регуляторів температури, ручне розпилення добрив і пестицидів. Це забирає багато часу, велика ймовірність людської помилки і, отже, ці установки менш точні та ненадійні.

2. Частково автоматизовані. Ці установки являють собою поєднання ручного контролю та часткової автоматизації та схожі на керовані вручну установки багато в чому, але вони зменшують витрати праці, пов'язані з поливом і контролем параметрів.

3. Повністю автоматизовані. Це складні установки, які добре оснащені для того, щоб реагувати на більшість кліматичних змін, що відбуваються всередині теплиці. Ці системи будуються на принципі зворотного зв'язку, що допомагає ефективно реагувати на зовнішні подразники. Хоча такі установки мають подолати більшість проблем, пов'язаних із людським фактором, вони досить дорогі.

Щоб зробити процес керування теплиці автоматичним, необхідно розуміти, якими процесами необхідно керувати та як їх можна автоматизувати [5]. Тому потрібно керувати процесами фотосинтезу, транспірації, зволоженням ґрунту.

Фотосинтез – це перетворення енергії світла на хімічну енергію живим організмом. Вихідними елементами цього процесу є діоксид вуглецю та вода, а джерелом енергії виступає сонячне світло. Результатом цього процесу є різноманітні вуглеводи та вода. Фотосинтез є дуже важливим процесом, оскільки майже все життя Землі залежить від нього.

Транспірація – це випаровування води з надземних частин рослини, цей процес охолоджує рослини, а також забезпечує транспортування мінеральних речовин від коренів до пагонів. Кількість води, що випаровується, також залежить від індивідуальних параметрів рослин. Вологість і температура ґрунту також впливають на транспірацію. Тому необхідно контролювати ці показники, щоби забезпечити комфортні умови.

Підтримка заданих кліматичних параметрів є невід'ємною частиною нормального функціонування системи мікроклімату. Підбір оптимальних та близьких до ідеальних умов для зростання, в даній роботі, для ягідних культур є також важливою частиною, адже на них ґрунтується мікроклімат. Основні завдання системи автоматичного регулювання полягають у: керуванні температурою повітря; управлінні системи поливу; управлінні освітлювальними установками.

Раніше автоматизація роботи теплиці була дорогою, а часом і процедурою, що не окупається, але на даний момент вирішення цієї проблеми не настільки дорого і цілком окупається, а в подальшому, приносить ще більшу вигоду, оскільки теплиці обладнуються мікроконтролерами та датчиками.

Мікроконтролери – це програмована мікросхема, що дозволяє керувати різними електронними пристроями. Мікроконтролер містить одне або кілька процесорних ядер, пам'ять, а також програмовані периферійні пристрої введення та виведення [4].

Рішення полягає в автоматизації технологічних процесів у теплиці за допомогою апаратної обчислювальної платформи Arduino UNO [9]. Arduino UNO – це невелика плата, з власним процесором та пам'яттю. На платі також є пара десятків контактів, до яких можна підключати всілякі компоненти: лампочки, датчики, мотори, чайники, роутери, магнітні замки дверей і взагалі все, що працює від електрики. Ця платформа є універсальною і має порівняно невелику ціну. Технічне рішення включає оптимізацію процесів управління вологістю, освітленням, температури та провітрювання теплиці, для цього використовуються, відповідно, датчики вологості, світла (фоторезистори) та температури.

Таким чином, застосування технології Інтернету речей для реалізації автоматизованого управління мікрокліматом є актуальним, оскільки ця область міцно займає всі сфери суспільства і постійно розвивається.

Список використаних джерел

1. Караєва Н.В. Еколого-економічна оптимізація виробництва: інформаційна підтримка прийняття рішень : Конспект лекцій. – К. : НТУУ «КПІ», 2016. – 115 с.
2. Оробчук Б.Я., Шишко В.О. Розробка системи забезпечення мікроклімату в теплиці // Матеріали VIII Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів. Актуальні задачі сучасних технологій. – Тернопіль. 27–28 листопада 2019. – С. 73–74.
3. Прокопенко Т.О., Березюк І.А., Зубенко В.О. Автоматизована система керування температурно-вологісним режимом теплиці на основі апарату нечіткої логіки // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського, Том 31 (70) Ч. 1. № 6. 2020. – С. 130–134. <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-5941/2020.6-1/22>
4. Arduino microcontroller programming for beginners. URL: <https://medium.com/@.jllabs/arduino-microcontroller-programming-for-beginners-dbf97fc9dcc3>

Худяков А.А.,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
фізико-математичного факультету,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, Україна
науковий керівник: **Сікора Я.Б.,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Дидактичний потенціал використання комп'ютерних технологій у навчанні англійської мови невичерпний, адже з його реалізацією відбувається перехід навчання та освіти в цілому на новий рівень, відповідаючи потребам сучасного учня, то необхідним є детальний розгляд програмних засобів із вивчення англійської мови з аналізом освітніх ресурсів для вивчення англійської мови.

Спеціалізоване програмне забезпечення (ПЗ) для вивчення англійської мови – це сукупність програм, що призначена для підтримки навчання англійської мови.

Зазвичай програмні засоби містять розроблену структуру уроків із поєднанням теоретичного та практичного матеріалу та поступовим підвищенням рівня складності завдань. ПЗ доступні як у режимі онлайн, так і для завантаження [1].

EnglishTestStore – безкоштовна платформа для вивчення англійської мови, що існує з 2005 року. Містить тести-тренажери з граматики, читання, письма, аудіювання, на знання лексичного матеріалу, покращення

комунікативних навичок і вимови, з підготовки до всесвітньо відомих випробувань із англійської мови типу TOEFL, TOEIC, IELTS тощо.

Окрім того, EnglishTestStore містить тести з градацією (від 6 по 12 клас), для різних рівнів володіння мовою (від A1 до C2). Проходячи тест, учень має можливість покращити як свої загальні знання з англійської мови, так і з кожної окремої теми. Також можна завантажити тести для офлайн-використання.

Тести на EnglishTestStore платформі постійно оновлюються згідно зі змінами у специфіці викладання мови, навчання мовленню та письму, а також із урахуванням соціальних інтересів потенційних учнів.

Граматичний підрозділ «часи в англійській мові» на порталі EnglishTestStore містить низку тестів із завданнями на засвоєння, систематизацію та використання як кожного окремого часу, так і їх комбінування. Поняття «часи в англійській мові» представляє собою метод, що використовується для позначення часу – минулого, теперішнього та майбутнього.

Кожен із підрозділів містить у собі розмаїття тем на засвоєння граматичного матеріалу. На кожену тему відведена певна кількість тестів (близько 20) із поступовим підвищенням рівня складності.

Кожен обраний варіант відповіді одразу перевіряється системою й оцінюється мовною одиницею типу «добре», «правильно», «погано», «неправильно».

Основні граматичні тести містять пояснення правильних відповідей. Пояснення допомагають оновити знання з певної теми. Далі подається тлумачення граматичного матеріалу англійською мовою, пояснюються правила його вживання для того, щоб нагадати їх учневі, запобігти можливих помилок у майбутньому, а також у разі обраної неправильної відповіді [4, с. 43–48].

Аналогічно тестам із граматики відбувається покращення навичок аудіювання. Для вдосконалення навичок аудіювання подано вправи на прослуховування матеріалу, що передбачають використання динаміків або навушників для ознайомлення з текстами бесід, доповідей, об'яв, інтерв'ю, лекцій. Немає обмежень за часом і кількістю разів прослуховування матеріалу.

До кожного тексту подано відповідні інструкції та завдання.

Аудіювання відбувається за наступними напрямками: бесіди; лекції; опис зображення; тести на «правильну/неправильну відповідь»; тести на заповнення пропусків; тести на перевірку розуміння викладеного у короткій розмові; тести на перевірку розуміння викладеного у довгій розмові; тести «питання та відповіді»; тести з прослуховування та перестановки членів речення; тести з прослуховування та перестановки частин сказаного; тести з упорядкування діалогів; тести на вимову; тести на наголос в англійській

мові; тести на підбір синонімічного ряду речень; інтегровані (комплексні) тести з аудіювання; тести на перевірку рівня з аудіювання.

Кожен із тестів на аудіювання має рівень складності (простий, середній, складний).

Підрозділ тестів на аудіювання із опису зображення залучає не тільки один із основних способів сприйняття інформації (аудіальний), а також допомагає покращити логічне мислення.

Завдання у даному розділі подаються у формі тестів. Учні необхідно прослухати короткий аудіозапис та обрати вірну відповідь із чотирьох на задане в аудіозаписі запитання.

Підрозділ тестів на аудіювання з прослуховування та перестановки членів речення ставить завдання прослухати короткий і швидкий аудіо запис та впорядкувати частини (члени) речення у правильній послідовності. Даний вид завдання забезпечує практику побудови речень у структурі англійського писемного мовлення, адже зв'язок між словами й їх функції виражаються за допомогою їх порядку в реченні.

У такий же спосіб представлені й інші три розділи з градацією від початкового до середнього рівнів володіння мовою, але передбачені завдання направлені на загальне розуміння прочитаного та представлені у формі тесту для вибору «правильної» або «неправильної» відповіді (true or false). Розділ з читання покращує здатність розпізнавати мовні символи та відтворювати їх уголос або мовчки, а також поліпшує здатність з'єднувати мінімальні фрагменти тексту у фрази, речення або висловлювання та розуміти зміст прочитаного.

Окрім розділу з граматики, аудіювання та читання портал EnglishTestStore містить розділ з письма, що покращує практичні навички з писемного мовлення та допомагає запобігти основних помилок у вживанні часів, артиклів, узгодженні підмета з присудком, орфографії та пунктуації.

Розділ з письма містить підрозділи з завданнями на правильний порядок слів у реченні, побудову речень, трансформацію речень, написання творів (есе).

Кожен підрозділ має градацію згідно з рівнями складності – легким, середнім, важким. На деякі завдання відводиться певний час виконання. Після того, як тест розпочато запускається автоматичний таймер відліку часу. У кожному підрозділі, окрім підрозділу з написання твору (есе), містяться близько 100 тестів.

Унікальність даного ресурсу полягає у тому, що він містить вправи, подані у формі ігор. Так, наприклад, практика нової лексики або неправильних дієслів у англійській мові може реалізовуватися шляхом виконання кросворду.

Тоді як вивчення нового лексичного матеріалу може відбуватися у режимі гри «знайти пару», що активізує механізми запам'ятовування,

покращує логічне мислення та концентрацію уваги. Після запуску вправи починається відлік часу. На екрані висвітлена кількість спроб, час фактичного виконання та швидкість демонстрації карток. Швидкість можна обрати самостійно, змінюючи рівень складності.

Разом з тим, існує можливість вибору сфери вживання слів, їх тематики та направленості. Зрештою, виконання завдання відбувається шляхом підбору картки з малюнком та відповідної назви предмету або об'єкту, зображеному на ньому.

Отже, використання спеціалізованого програмного забезпечення з вивчення англійської мови може сприяти формуванню основних навичок роботи з комп'ютерними технологіями на уроках інформатики, усвідомленню принципів роботи апаратних компонентів інформаційних систем, їх функціонування, забезпечить плідну та результативну роботу з освітніми матеріалами, доступними на онлайн платформах.

Список використаних джерел

1. Капінус О. Л. Використання комп'ютерних програм для вивчення англійської мови у ВНЗ. Науковий вісник Донбасу, 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2012_2_16.
2. Косович О. Проектна діяльність як одна з форм інноваційних методичних технологій навчання. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота, 2011. Вип. С. 76–78.
3. Овчаренко З. П. Інформаційні технології як засіб інтенсифікації вивчення англійської мови. Молодий вчений, 2018. № 3(2). С. 578–581.
4. Плотникова Н.Ф., Лінючкіна Є.Г. Формування інтеграційних умінь при ігровій формі навчання студентів вузу. Вісник НЦ БЖД. 2017. № 4 (34). С. 43–48.
5. EnglishTestStore. URL: <https://englishteststore.net/>(дата звернення:14.11.2022).

ЕЛЕКТРИЧНА ІНЖЕНЕРІЯ

УДК 621.3

Дороніна О.П.,

викладач Донбаського державного коледжу технологій та управління

ОГЛЯД СУЧАСНИХ БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЛІЧИЛЬНИКІВ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ

Анотація. За останні десятиріччя в світі значно зросло споживання електричної енергії. Актуальним стає питання забезпечення рівномірного навантаження енергосистеми протягом доби, що також дозволить заощадити енергоресурси.

Контроль за здійсненням якості та кількості спожитої електроенергії покладається на електронні лічильники, які мають в своєму арсеналі багато функцій для реалізації даних потреб. Проаналізовано технічні характеристики лічильників електричної енергії вітчизняного та зарубіжного виробництва.

Ключові слова: електроенергія, лічильник, функції, характеристики.

Постановка проблеми. Електрична енергія завжди була товаром, який користується великим попитом. Наприкінці XIX ст., коли поширилось використання електрики в промисловості та побуті, виникла потреба у її вимірюванні. Першим електролічильником був лічильник годин роботи лампи Самюеля Гардинера (США), який був запатентований у 1872 році. Найбільшого розповсюдження набув індукційний лічильник, запатентований у 1889 р. угорцем Отто Блати. Такі лічильники можна було побачити в кожній квартирі майже до початку 2000 р.

Починаючи з 90-х років минулого сторіччя, на заміну електричним лічильникам індукційного типу почали приходити електронні. Поява такого типу лічильників стала можлива завдяки розвитку інтегральної електроніки. Першим розробником мікросхем для лічильників стала крупна американська компанія Analog Devices, яка виробляла мікросхеми ADE7755. В Україні також розвивається ринок з вироблення електронних лічильників. Метою даної статті є порівняльний аналіз функціональних та технічних характеристик найбільш затребуваних в Україні лічильників електроенергії вітчизняного та закордонного виробництва.

Виклад основного матеріалу. Електронні лічильники електроенергії представляють собою багатофункціональні інтелектуальні програмовані прилади, призначені для контролю якості електроенергії, управління споживанням електроенергії з використанням зонних тарифів. В лічильниках відбувається перетворення аналогових сигналів датчиків струму та напруги в цифрові величини, на підставі яких підраховується потужність, спожита енергія та інші параметри. Всі дані зберігаються в енергонезалежній пам'яті лічильника та можуть бути зчитані дистанційно.

Багато компаній у всьому світі займаються виробництвом лічильників електричної енергії. Найбільш широко програми інтелектуального обліку електроенергії реалізуються в США, країнах Євросоюзу, Китаї, Кореї. В Україні також ведеться плідна робота з розробки та виробництва власних багатофункціональних лічильників. Кожна країна приймає до використання ті закордонні аналоги, які більш адаптовані до особливостей її енергосистеми. У зв'язку з бурхливим розвитком в галузі обліку електроенергії, ця інформація постійно оновлюється. Так станом на 01.01.2013 р. в Державний реєстр засобів вимірювальної техніки України було внесено 249 лічильників, які виготовлялись в таких країнах як Франція, Корея, Білорусь, Росія, Польща. Дуже велика кількість лічильників, в основному індукційних, виготовлялась на території України. Але на жаль, такі виробники як Харківський завод електроапаратури, «Південний радіозавод» м. Жовті Води, Кам'янець-Подільський електромеханічний завод та багато інших припинили виробництво застарілих індукційних лічильників, так і не почавши випуск сучасних.

Зараз найбільш відомими виробниками лічильників електроенергії в Україні є ТОВ «НИК» м. Київ, TeleTec «Телекомунікаційні технології» м. Одеса, ТОВ «Телекарт-прилад» м. Одеса. Із закордонних лічильників широко використовуються лічильники «Elgama-Elektronika», Литва, Actaris, Itron Франція.

Дуже часто при виборі лічильника постає питання: який обрати – вітчизняного чи закордонного виробництва. Тож спробуємо порівняти технічні та функціональні характеристики лічильників, які широко пропонуються на ринку електротехнічної продукції в Україні.

Висновки. Коли постає питання вибору типу лічильника, споживач повинен прийняти рішення самостійно, на підставі порівняння певних характеристик, фінансових можливостей. Фінансова складова також є однією з важливих характеристик при виборі лічильника. Ціни на вітчизняні лічильники складають 3000–4000грн. В той час як закордонні аналоги мають вартість в межах 6000–17000 грн.

Таблиця 1 – Порівняльні характеристики трифазних лічильників

Параметр	Лічильник, виробник			
	ACE 6000-100 (Actaris, Itron Франція)	G3B GAMA 300 (ELGAMA- ELEKTRONIKA Литва)	NIK 2303L (NIK, м. Київ)	СТКЗ-10А1Н9Р.Ут «Енергія 9» (Телекарт, м. Одеса)
Параметри, що вимірюються	- активна, реактивна потужності в одному чи двох напрямках; - миттєві, мінімальні та максимальні значення частоти, фазових напруг та струмів, cosφ	+ +	+ середньоквадратичні значення напруги та сили струму, cosφ	активна потужність в одному напрямку середньоквадратичні значення напруги та сили
Дисплей	Багатосегментний ЖКІ з підсвічуванням	Стандартний ЖКІ, деякі модифікації з підсвічуванням	Стандартний ЖКІ, можливість підсвічування	Стандартний ЖКІ
Функція багатотарифного обліку	+	+	+	+
Функція моніторингу параметрів ел. мережі	+	+	+	+
Інтерфейс для роботи в системі комерційного обліку ел. енергії	+	+	+	+
Можливість програмування	+	+	+	+
Захист від несанкціонованого доступу	+	+	+	+
Номинальна напруга, В	від 3x57,7В до 3x240/415В	3x220/380; 3x230/400; 3x240/415;	3x220/380 В, 3x230/400 В, 3x240/416 В або 3x100	3*220/380
Номинальний струм, А	5-100 (пряме включення) 1-10 (трансформаторне включення)	5-10 (пряме включення) 1-5 (трансформаторне включення)	5, 10, 60, 80, 100, 120 (в залежності від виконання)	5-10 (пряме включення) 1-100 (трансформаторне включення)
Власне споживання: -у струмових колах -в колах напруги	≥ 0,1 ВА ≥ 0,8 ВА та 0,7 Вт	< 0,5 ВА ≤ 1,0ВА та 0,5 Вт	0,05ВА 10ВА та 2ВА	0,1ВА 4,0ВА
Міжпіврічний інтервал, рік	6	10	16	10
Термін служби до першого капремонту, рік	>30	> 20	24	32
Вага, кг	1,9	1,4	2,0	3,0
Габарити, мм	283 *174 *68	260 *175 *80	200*181*92,5	300*170*92

Такі відомі українські виробники як «НІК» цілком можуть скласти серйозну конкуренцію провідним світовим компаніям. А лічильники «Енергія 9» компанії Телекарт широко використовуються на промислових підприємствах, в комунально-побутовій сфері ще тому, що мають можливість забезпечення процедури передоплати (кредитування) електричної енергії за допомогою електронних пластикових карт. Тому краще віддати свій голос на користь вітчизняного виробника.

Список використаних джерел

1. Перечень счетчиков электрической энергии, которые занесены в Государственный реестр средств измерительной техники Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://etc-etalon.com/perechen-schetchikov-elektricheskoy-energii-kotorye-zaneseny-v-gosudarstvennyj-reestr-sredstv-izmeritelnoj-texniki-ukrainy>
2. НІК 2303 Лічильник електроенергії трифазний. Опис. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nik.net.ua/product/nik-2303-new>
3. Лічильник ACE 6000 DC, кл.т.1,5 (100)А, (А+, А-, R+, R-), багатофазний, Itron ACE 6000 (Actaris). Опис. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://infix.com.ua/ua/p897815132-lichilnik-ace-6000.html>
4. Трифазний електронний лічильник електричної енергії GAMA 300. Опис. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.elgama.com.ua/>
5. Лічильник трифазний СТК3-10А1Н9Р.Ут електронний багатотарифний. Опис. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://telecard.odessa.ua/product/schetchik-tryoxfaznyj-ctk3-10a1h9p-ut-elektronnyj-mnogotarifnyj/>

ВИРОБНИЦТВО І ТЕХНОЛОГІЇ

Бондарук С.Л.,

викладач технологічних дисциплін

відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж технологій, бізнесу та права
Волинського національного університету імені Лесі Українки»

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ БОРОШНЯНИХ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ НАТУРАЛЬНИХ БІОЛОГІЧНО-АКТИВНИХ РЕЧОВИН

Анотація: у статті обґрунтовується використання рослинної сировини з високим вмістом біологічно-активних речовин для виробництва борошняних кондитерських виробів та вплив нутрієнтів харчових продуктів на організм людини.

Ключові слова: борошняні кондитерські вироби, рослинна сировина, біологічно-активні речовини, збалансований хімічний склад, інноваційні технології, синтетичні добавки.

Борошняні кондитерські вироби набувають дедалі більшої популярності у харчуванні, задовольняючи смаки як дорослих так і дітей. Але не завжди вони мають високу ступінь поживної та біологічної цінності, збалансований хімічний склад за рахунок вмісту різноманітних синтетичних добавок. Рослинна сировина є джерелом натуральних біологічно активних речовин (БАР) із різними функціонально-фізіологічними властивостями. Сучасний асортимент борошняних кондитерських виробів все ще недостатньо використовує рослинну сировину. Тому стає актуальним завдання розробки інноваційних технологій борошняних кондитерських виробів, збагачених біологічно – активними речовинами з екологічно чистої рослинної сировини.

В цьому напрямку представляються перспективними різні рослинні добавки. Впровадження інноваційних технологій з використанням рослинної сировини в області кондитерського виробництва дає змогу розширити асортимент борошняних кондитерських виробів, який збагачений важливими нутрієнтами.

Важливими овочами у харчуванні населення України є морква та гарбуз, які містять значну кількість вітамінів, мінеральних речовин, мікроелементів, харчових волокон. Харчові волокна (целюлоза, геміцелюлоза, лігнін та пектинові речовини) беруть участь в побудові оболонки клітин рослинного

походження. Надають позитивний вплив на обмін речовин, на утилізацію білків, жирів, вуглеводів. Морква часто включається в раціон людей з цукровим діабетом. З'єднань калію в моркві в 10 разів більше, ніж з'єднань натрію. Це разом з харчовими волокнами дає коренеплоду сечогінні властивості, сприяє оздоровленню кишківника. А вміст в ній значної кількості заліза, міді, марганцю, кобальту, вітамінів надає властивості, які важливі при анемії. В технології приготування борошняних кондитерських виробів доцільно використовувати олію з насіння гарбуза, яка відновлює функцію клітинних мембран, має виражену антиоксидантну та гепатопротекторну дію, нормалізує біохімічний склад жовчі, зменшує набряк і покращує мікроциркуляцію в стадіях трофічних розладів та епітелізації, надає протекторну дію на грануляцію, стимулює трофічні і обмінні процеси в тканинах, зменшує вираженість запальних процесів, виявляє бактеріостатичну дію [1]. Має антисклеротичну, противиразкову і антиалергічні властивості, нормалізує склад жовчі; в раціони людей повинна входити овочева сировина. Введення в технологію борошняних кондитерських виробів овочевої сировини та олії з насіння гарбуза веде до зниження калорійності та покращення поживної цінності готових виробів.

Хімічний склад олії з насіння гарбуза, на відміну від соняшникової олії, представлений великою кількістю таких необхідних організму людини полінасичених жирних кислот, як омега-6 та омега-3, загальна кількість яких складає до 53 г на 100 г продукту, насичених кислот – 20,5 г на 100 г продукту, мононенасичених кислот до 26,6 г на 100 г продукту [2].

При виробництві виробів з пісочного та прісного здобного тіста з додавання морквяного пюре та олії гарбуза утворюється приємний смак та аромат, яскраво виражений овочевий присмак у готових виробів не відчувається, енергетична цінність виробу при цьому залишається на рівні контролю. Із збільшенням кількості овочевої добавки знижується вміст легкозасвоюваних вуглеводів, але вологість виробу підвищується за рахунок внесення овочевої сировини. З метою усунення даного недоліку моркву перед використанням доцільно запікати. При цьому відбувається інтенсивне випаровування вологості при незначних втратах поживних речовин. Науковці розробили технологію нових борошняних кондитерських виробів з використанням морквяного пюре та олії з насіння гарбуза, згідно якої олія додається в збиту суміш вершкового масла з цукром, після чого збивання продовжується до з'єднання зі збитими яйцями і морквою [4], яка пройшла попередню механічну обробку, була запечена, очищена і протерта. Далі технологічний процес протікає по традиційній технології – додається решта інгредієнтів. Введення в технологію приготування борошняних кондитерських виробів морквяного пюре та олії з насіння гарбуза покращує поживну цінність виробів, збільшується вміст мінеральних речовин: натрію, калію, магнію; збільшилася кількість вітамінів, а саме: вітамін А, Р-каротин,

вітамін РР . Вироби також збагачуються селеном, цинком, поліненасиченими жирними кислотами, вітамінами Е, С. Додавання морквяного пюре до виробів сприяє зменшенню кількості вуглеводів, що відповідно зменшує калорійність виробу.

Висновки. Впровадження асортименту борошняних кондитерських виробів за удосконаленими технологіями з використанням рослинної сировини у виробничу програму харчових підприємств розширить асортимент готових виробів, підвищить їх ступінь поживної та біологічної цінності; знизить калорійність за рахунок зменшення вмісту цукру та жиру.

Список використаних джерел

1. Павлоцька Л. Ф. Основи фізіології, гігієни харчування та проблеми безпеки харчових продуктів : навч. посіб. /Л. Ф. Павлоцька, Н. В. Дуденко, Л. Р. Дмитрієвич. – Суми : Університетська книга, 2007. – 441 с.
2. Нечаев А. П. Пищевые добавки (понятие, аспекты современного использования в пищевых технологиях, проблемы, тенденция развития) // Пищевая промышленность. – 2008. – № 2. – С. 12–15.
3. Ростовський В. С., Новікова О. В. Технологія виробництва борошняних кондитерських виробів: навч. посіб. – К .: Ліра-К, 2009. – 547 с.
4. Сборник рецептур мучных кондитерских и булочных изделий для предприятий общественного питания / М-во торговли СССР ; [разраб. А. С. Ратушный и др.]. – Москва : Экономика, 1985. – 294 с.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Кудін М.О.,

здобувачка вищої освіти ступеня магістра
Національного університету «Чернігівська політехніка»

науковий керівник: *Нагорна Н.С.,*

кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи
Національного університету «Чернігівська політехніка»

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Постановка проблеми. У сучасних умовах волонтерство є невід'ємною складовою суспільного життя. Починаючи з надання допомоги учасникам Революції Гідності, волонтерський рух переріс у складний і масштабний процес, який забезпечує українську армію та незахищені верстви населення всім необхідним. Забезпеченням, продовольством та медикаментами займаються представники волонтерських організацій, частина з яких зараз працює в департаменті Міноборони, що відповідає за забезпечення Збройних Сил України. До особливостей українського волонтерського руху відносять той факт, що досить велику групу волонтерів складає саме молодь.

Для того, аби оптимізувати роботу волонтерських організацій та розробити якісні інструменти, що допоможуть у розробці нової програми молодіжної практики в Україні, необхідно проаналізувати теоретичну складову, наскільки вона відповідає сучасній дійсності та нормам українського суспільства.

Наразі науковці досліджують проблематику волонтерської діяльності переважно зі соціальної, трудової та економічної точки зору. В нинішній час дана діяльність зазнає впливу інших дисциплін та можна стверджувати, що волонтерський рух стикається з певними перешкодами та труднощами з боку суспільства.

Якщо проаналізувати останні публікації та дослідження за темою волонтерства, то вчені найчастіше звертають увагу на зміст волонтерства та отриманий вплив від цієї діяльності. Також не має конкретної думки, чи варто ототожнювати волонтерську діяльність із поняттям «добровільна діяльність».

Водночас у сучасному демократичному суспільстві волонтерська діяльність може стати одним із найважливіших інструментів трансформації молоді, що забезпечить перехід від психології «споживання» та дотичним до цієї психології моделям поведінки до формування активної, критичної споживацької поведінки молодих людей. тому вона має бути в центрі уваги науковців нинішнього покоління.

Метою дослідження розкриття суті поняття «волонтерська діяльність».

Виклад основного матеріалу. Сьогодні особливого значення набули дослідження стану та статусу волонтерської діяльності. У суспільстві виникають нові питання та потреби, і необхідно не лише своєчасно на них реагувати, а й максимально якісно реагувати. За останнє десятиліття волонтерство набуло певних рис і ми маємо чимало досвіду, характерних для нашого суспільства, до прикладу, військово волонтерство, чим ми відрізняємося від багатьох інших країн.

З теоретичної точки зору важливо розглянути поняття «волонтерство» та «волонтерська діяльність». Тлумачення даного поняття у правовому секторі держави визначає волонтерську діяльність (волонтерство) як «добровільну, соціально спрямовану, неприбуткову діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги» [1].

З академічної точки зору, дане поняття розглядають через суб'єкта волонтерської діяльності, тобто волонтера (той, хто став на військову службу за власним бажанням; доброволець) [2, с. 730].

О.І. Холина розглядає дефініцію з соціальної позиції і визначає волонтерство як «спосіб вибудовувати соціальні відносини, розвивати та знаходити застосування своїм моральним, духовним чеснотам, отримувати нові навички, а також надавати іншим» [3, с. 161]. Варто зазначити, що ефективний підхід до втілення даного твердження можливий лише за умов постійного самовдосконалення та систематичного навчання самого волонтера.

Натомість, проводячи паралель через соціальну складову волонтерства, дослідники С.Ф. Матвеев, І.О. Когут, Є.В. Гончаренко пропонують таке визначення, як «волонтерство – це спосіб будувати соціальні відносини, застосовувати на практиці свої моральні та релігійні принципи, одержувати нові навички, знайти соціальну підтримку й друзів, відчувати себе здатним щось зробити чи відчувати себе добре» [4, с. 162].

Вітчизняні та зарубіжні науковці часто ототожнюють визначення волонтерства чи волонтерської діяльності із поняттям «добровільна діяльність». Дослідник З.П. Бондаренко встановив, що це поняття можна інтерпретувати як благодійну діяльність, яку здійснюють окремі особи на некомерційній основі, без заробітної плати чи просування по службі, для благополуччя та процвітання громади та суспільства в цілому; як основу функціонування громадських інститутів; як форму громадянської активності

населення та національну ідею благодійності [4].

Небайдужі люди, як правило, бажають кращих соціальних змін та справедливості. Волонтери беруть активну участь в екологічному, політичному та соціальному захисті інтересів громадянського суспільства. У дослідженні вітчизняного вченого О.Г. Кривоконь [5] висловлюється думка, що волонтерська праця – це вільна, свідома, добровільна діяльність на благо інших. Така діяльність передбачає існування у особи, яка її здійснює, мотивації, що не має нічого спільного з прибутком.

Українська соціологиня І.В. Юрченко в науковому дослідженні зазначає, що волонтерство є суспільно-корисною безоплатною діяльністю, яка є чинником формування духовних, морально-етичних, культурних, суспільно-політичних та економічних цінностей і може набувати будь-яких форм від традиційних інститутів обопільної допомоги до мобілізованої суспільно-корисної праці під час криз або стихійного лиха, від проявів альтруїзму до структурованої організації волонтерського руху міжнародного масштабу [6, с. 526].

Тобто, ключовими тезами у визначенні поняття «волонтерства» є добровільність, допомога іншим, суспільно-корисна діяльність та безоплатність надання послуг чи інших форм участі.

Таким чином, феномен волонтерської діяльності є наукового затребуваним та багатоаспектним предметом наукових досліджень. Дослідниками надалі генеруються нові визначення, що можуть містити різноманітне смислове означення та індивідуальний підхід до його розуміння, а відтак проблема тлумачення та диференціації понять є доволі актуальною.

Сутність вищевикладеного зводиться до розуміння наступних ключових понять:

Волонтерська діяльність – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги і сприяє самореалізації самого волонтера.

Волонтерство – форма благодійності, що здійснюється добровільно, безкорисливо та усвідомлено фізичними особами, що виражається через особисте надання робіт та послуг та ґрунтується на принципах законності, гуманності, гласності, рівності та здійснюється для досягнення суспільно-значимих цілей.

Волонтер – фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану, неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги за умови залучення до цієї діяльності.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про волонтерську діяльність» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 42, ст. 435). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.
2. Словник української мови: в 11 томах. – Том 7, 1976. – Стор. 422, 730 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/potreba>
3. Голуб, В. Л. (2013). Роль волонтерської діяльності в освітньо-науковому просторі суспільства та її значення для державного управління. Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України, (2). С. 160–178.
4. Міненко Г. М. Волонтерський рух: становлення та розвиток / Г. М. Міненко, А. Л. Ігнатуша // Освіта України в умовах військового конфлікту на Донбасі : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Лисичанськ 27 лютого 2017 р.). – Лисичанськ : ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка». – Лисичанськ : ФОП Чернов О. Г. – 2017. – С. 133–137.
5. Кривоконь, Н. (2019). Волонтерська діяльність як чинник розвитку життєстійкості українців. Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології», (30). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2015-30.%p>
6. Юрченко, І. В. (2014). Становлення і розвиток волонтерського руху в Україні. Проблеми розвитку соціологічної теорії. Соціальні процеси в Україні. – Київ, 2004. – С. 526–529.

Самойлова О.А.,

здобувачка вищої освіти ступеня магістра

Національного університету «Чернігівська політехніка»

науковий керівник: **Максьом К.В.,**

кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи

Національного університету «Чернігівська політехніка»

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

На сьогоднішній день наша держава активно захищає кордони та бореться за територіальну цілісність країни. Заради безпеки рідних земель, багато тисяч молодих українців стають на шлях оборони України, не усвідомлюючи які проблеми можуть мати в подальшому цивільному житті при поверненні додому. Війна має широкий спектр впливу на будь-яку особистість, особливо на безпосередніх учасників бойових дій, де психологічні та соціальні чинники займають лідируючі позиції.

Причинами та наслідком інтенсивних змін, що відбуваються в суспільному житті, є внутрішній стан людини, її психологічні та соціальні детермінанти, що характеризуються невизначеністю та нестабільністю.

Через це, більша частина населення не може бути впевнена в своєму майбутньому, сьогодні та місця в ході суспільних змін. Також, індивідуально-психологічні особливості людини зумовлені інтенсивністю впливу на них різноманітних соціальних факторів. Таким чином, враховуючи широкий спектр особливостей життєдіяльності, з'являється питання щодо основних аспектів змін психічного здоров'я людини. В цьому сенсі військова діяльність відкриває можливість дослідження психічного здоров'я військовослужбовців, що обумовлена великою кількістю впливових соціальних та психологічних чинників військової служби по захисту держави.

Так, вплив мотивуючих, тих, що передаються та незалежних факторів, що впливають на людину представлені у працях В.А. Ананьєва. та Г.С. Нікіфорова.; ситуаційні (економічні проблеми, прогресування тяжких діагнозів, сімейні конфлікти, розлучення, втрата рідної людини) вивчав А.Н. Моховіков.; психологічні, біологічні та соціальні були предметом дослідження К.Е. Ізарда.; питання людських потреб розглядав А. Маслоу; специфічний та неспецифічний бойовий стрес були проаналізовані О.В. Тімченко та Р.А. Абдурахмановим; М.І. Дьяченко розглядала відсутність досвіду бойових дій та інформації; спосіб життя вивчали В.П. Петленко, Ю.П. Лісіцин та інші.

Детальніше розглянувши мотивуючі, передаючі та незалежні фактори, можна визначити, що вони тісно взаємопов'язані зі здоров'ям та хворобами. У свою чергу незалежні фактори складаються з поведінкових характеристик, особистісних аспектів, демографічних, когнітивних та соціальних ресурсів. Зважаючи на це, серед групи незалежних факторів треба виокремити: фактори, що сприяють здоров'ю, когнітивні, демографічні та фактори, котрі мають зв'язок з соціальним середовищем. При цьому детермінанти, що впливають на хворобу чи здоров'я поділяються на підтримуючі, емоційні, поведінкові та когнітивні чинники [1, с. 55].

Підтримуючі патерни відображаються в особистісних чинниках реагування на складнощі, пов'язаних з індивідуальними можливостями, через оптимістичну або песимістичну призму. Слід зауважити, що в такому випадку оптимізм розглядається як особливість поведінки, пояснена стійким позитивним намаганням, спрямованим на вирішення ситуації. Зі свого боку, песимізм – це протилежний ресурс. Різницю між особистостями, котрі обрали шлях песимізму або оптимізму можна визначити через способи використання методів контролю та індивідуального вибору. Науковцями прийнято вважати підтримуючі патерни як систему, що має психосоціальний вплив на здоров'я.

Емоційні чинники пояснюються двома причинами: особистісним репресивним стилем (становище, коли особистість уникає потенційно небезпечних ситуацій, що ведуть за собою складні обставини або свідомий

конфлікт) та алексітимією (особливість людини, коли вона не може використовувати мову для пояснення внутрішнього емоційного становища).

Фактори поведінки складаються з таких явищ, як роздратування, агресивність, компетентність, м'язової напруги, швидкий тип діяльності, м'язова напруга, ворожість гнів, роздратування тощо, тобто пояснюються діяльністю емоційного комплексу.

Когнітивні патерни характеризуються такими детермінантами, як розуміння особистістю власного здоров'я чи хвороби, психічних норм та соматички; слідкування за життєвими обставинами, установками або цінностями; оцінка ризиків; віра людини у профілактичні заходи та лікування.

Фактори соціального середовища поділяються на три групи: соціальна підтримка, професійне оточення та сім'я. Процес впливу соціального контексту на індивіда називають соціальною підтримкою. Професійне оточення розглядається з точки зору впливу колег або керівництва штабу на уникнення шкідливих звичок та ведення здорового способу життя. В свою чергу, сім'я, як фактор, показує якість стосунків між одруженими, їх дітьми та батьками.

Демографічні фактори являють собою біологічні детермінанти, наприклад, концепція сприйняття власного віку, статі, етнічної групи або соціального класу.

Передаючі патерни пояснюють поведінкову реакцію особистості на стресовий фактор, до них відносяться: зловживання різного виду речовин (алкоголь, тютюн, ліки тощо), дотримання правил підтримки здоров'я та самозбереження.

Група мотиваторів включає в себе прийняття хвороби та загальний стрес. Дослідники вважають, що активізація передаючих, активізуючих та багатьох інших факторів - основна роль стресу як мотиватора. Сюди також можна віднести період адаптації до найважчих періодів хвороби.

У цілому, всі згадані вище фактори можуть призводити до різноманітних результатів (здорового стану, одужання, хвороби), і, одночасно, взаємодіють один з одним [2, с. 356].

Слід зауважити, що під час виконання службових обов'язків військові зазнають впливу різних факторів, серед яких можна виокремити: сувору військову дисципліну, розпорядок дня, необхідність виконувати команди, серйозні навантаження фізичного та психологічного характеру, звикання до нових кліматичних умов та зміну режиму харчування [3, с. 39]. Також, дослідники виділяють такі детермінанти, що мають шкідливий вплив на психіку військового, як: конфлікти, втома, низький рівень військової підготовки; чинники, пов'язані з сімейним життям особи; травми та залежності; довготривала емоційна напруга [4, с. 119].

Таким чином, можна сказати, що на здоров'я військовослужбовців

впливає велика група факторів, що обумовлена важкими умовами служби та індивідуальними особливостями. Вивчення соціально-психологічних факторів, що мають вплив на військовослужбовців відкривають перспективи подальшого обґрунтування їх психологічної стійкості та збереження психічного здоров'я, що залежить від соціальної підтримки та особистісних ресурсів людини.

Список використаних джерел

1. Потапчук Є.М. Теорія та практика збереження психічного здоров'я військовослужбовців: монографія. Хмельницький, 2004. 322 с.
2. Психологія: Підручник / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова. 3-тє вид., стереотип. К.: Либідь, 2001. 560 с.
3. Бондаренко М., Вернодубов М., Паламарь А. Актуальні проблеми психогігієни та психопрофілактики у військових частинах та підрозділах : методичний посібник для командирів, офіцерів виховної роботи та лікарів. Одеса: ВКФ ДРУК, 1998. 107 с.
4. Кохан В.Г. Продуктивна взаємодія військового керівника та його підлеглих як основа їх душевного комфорту. *Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України*. К.: 2002. Т. IV, ч. 7. С. 117–121.

УДК 37.013.42

Стародуб О.І.,

здобувачка вищої освіти ступеня магістра
Київського університету імені Бориса Грінченка

ПРОФІЛАКТИКА КІБЕРБУЛІНГУ В МОЛОДШІЙ ШКОЛІ

Анотація. Стаття присвячена проблемі профілактики «кібербулінгу» серед учнів початкової школи. Розглянуто сутність «кібербулінгу» як негативного явища та обґрунтовано необхідність його профілактики в початковій школі. В роботі представлено результати експериментального впровадження заходу з профілактики кібербулінгу серед учнів молодшої школи, доведено його ефективність.

Ключові слова: булінг, кібербулінг, соціальна профілактика, початкова школа, заклад загальної середньої освіти.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток сучасних технологій, інновація та модернізація всього «старого» є невід'ємною частиною нашого сьогодення, оскільки з часом розвивається і людство. Це дає можливість спростити, полегшити роботу, буденність суспільства, але разом з цим у нас з'являються нові обов'язки, відповідальність, правила. Так і з інноваційно-комунікаційною сферою: Інтернет значно спростив реальність людей, зняв усі мовні бар'єри, рамки висловлювань та запитів. Психологічні та моральні проблеми людства, такі як агресія, емпатія, вміння співіснувати,

елементарна вихованість та толерантність і багато інших, досі є актуальними; зараз вони переростають в нові, більш масштабні й небезпечні, розповсюджуються доступними та легкими способами. Так, звичайні приниження, насмішки переросли в постійне знущання, тролінг в булінг, а з появою Інтернету в кібербулінг.

Стан дослідження. На думку Л. Найдьонової, кібербулінг – це новітня форма агресії, що передбачає жорстокі дії з метою дошкулити, нашкодити, принизити людину за допомогою інформаційно-комунікаційних засобів: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж тощо [1]. Кібербулінг – це один з різновидів булінгу, це систематичні насильницькі діяння в мережі інтернет, де, на відміну від звичайного булінгу, знайти кривдника не завжди можливо.

Питання причин кібербулінгу та засобів запобігання цьому негативному явищу присвячено ряд сучасних наукових досліджень. Так, Р. Ковальські, С. Лімбер і П. Агатстон виділили вісім проявів поведінки, характерних для кібербулінгу: перепалки, або флеймінг; нападки, постійні виснажливі атаки; обмовлення, зведення наклепів; самозванство, утілення в певну особу; ошуканство; вивідування конфіденційної інформації та її розповсюдження; кіберпереслідування; хепіслепінг – фільмування негативних дій, жорсткого побиття, знущання, психологічної травлі [2]. На думку М. Лехолетової, Т. Лях та О. Швед, загальними ознаками того, що дитина може страждати від кібербулінгу, можуть бути, зокрема те, що вона здригається, коли чує в телефоні сигнал сповіщення про повідомлення, різко ховає пристрій, червоніє або дуже засмучується, коли відкриває повідомлення, виявляє заниження самооцінки, зменшення зосередження та уваги, зниження інтересу до улюблених занять, погіршення успішності, втрата інтересу до навчання, іншої корисної чи пізнавальної діяльності тощо [3].

Наразі в Україні впроваджується ряд програм профілактики булінгу, що передбачає зокрема обговорення з дітьми проблеми цькування в інтернеті [4; 5], проте вони переважно орієнтовані на учнів середніх та старших класів закладів загальної середньої освіти. В той же час учні молодших класів активно користуються гаджетами та доступом в Інтернет і соціальні мережі, а отже профілактика кібербулінгу має розпочинатись саме в початковій школі. Розробці та впровадженню заходу, спрямованого на профілактику кібербулінгу серед учнів початкової школи, спрямоване представлене дослідження.

Мета статті: спираючись на експериментальні дані, обґрунтувати актуальність та можливість профілактики кібербулінгу серед учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Експеримент проводився в 2022 році в Києві на базі Приватного закладу загальної середньої освіти I ступенів «Академія сучасної освіти» з поглибленим вивченням іноземних мов. Для

проведення експерименту було обрано два третіх класи з різним типом освітніх програм. Один клас навчався за освітньою програмою НУШ, інший – «Інтелект Україна». Один клас має наповнюваність в 9 учнів, інший – 11 учнів.

За декілька тижнів до експерименту було проведено анкетування, на основі якого розроблявся профілактичний захід. Результати опитування продемонстрували, що три чверті учнів 3-х класів навчального закладу зустрічалися із різними проявами кібербулінгу. Найчастіше діти зазнавали цькування в інтернеті у форму погроз та морального насильства. Чверть опитаних вказали, що зустрічалися із фейковою інформацією про себе, кожен десятий – із поширенням його фото або відеозапису без його дозволу.

Про те, що вони знають про випадки кібербулінгу з друзями, зізнались 15 опитаних із 20. Це може свідчити про те, що не всі діти молодшого шкільного віку схильні розповідати про такий свій досвід одноліткам. Двоє із кожних трьох опитаних учнів вказали, що спостерігали насильство не лише в інтернеті, але і в школі, в реальному житті.

Згідно із отриманими даними, найчастіше учні зазнають насильницьких дій в інтернеті або соціальних мережах з боку однокласників. Агресором також можуть бути старшокласники або просто друзі та знайомі. Про випадки насильства з боку незнайомих або дорослих не вказав жоден із опитаних.

На думку опитаних учнів, причинами, через які їх однолітки можуть стати жертвами знущань, є соціальні характеристики дитини, її зовнішній вигляд та поведінка. Один опитаний учень в якості підстави для цькування назвав фізичні обмеження дитини.

Переважає більшість опитаних учнів у випадку зазнавання цькування в інтернеті або в соціальних мережах, ні до кого не звертались, 5 опитаних вказали, що звертались до батьків та вчителів. На погляд всіх учнів, вчителі в таких випадках намагаються втрутитися і допомогти, натомість батьки учнів реагують по різному: в 14 випадках – допомагають вирішити проблему, в 7-ми – вирішують проблему за учня, в 6 – ніяк не реагують, в трьох – відкладають вирішення проблеми.

Опитування показало, що лише третина учнів, за їхньою власною оцінкою знає правила користування інтернетом, 8 із 20 опитаних самі скоювали агресивні дії в інтернеті, більшість обговорює користування інтернетом та соціальними мережами з батьками, і всі хотіли би більше дізнатися про безпеку в інтернеті та захист від кібербулінгу.

Таким чином, дослідження показало, що кібербулінг є поширеним явищем серед учнів початкової школи, не менше трьох із чотирьох учнів в тому чи іншому вигляді зазнавали агресії і цькування в інтернеті, кожен із трьох сам виступав в ролі агресора. Найпоширенішими формами кібербулінгу, з якими зустрічалися діти, були образи й інші прояви

морального насильства та розповсюдження неправдивої інформації, джерелом кібербулінгу переважно виступали самі однокласними дітей та їхні однолітки – друзі та знайомі. В переважній більшості випадків діти не звертаються за допомогою, а якщо звертаються, то до батьків і вчителів. При цьому саме вчителі надають їм в такому випадку найбільш адекватну допомогу, в той час як дії батьків часто не є коректними. Всі учні готові отримати більше інформації про захист від булінгу в інтернеті, а отже взяти участь в профілактичних заходах.

На основі даних опитування та діагностики було розроблено профілактичний захід з протидії кібербулінгу серед дітей молодшого шкільного віку «Скажи насиллю в Інтернеті – Ні!». Метою заходу було навчити учнів розпізнавати насилля в Інтернеті, узагальнити знання про соціальні мережі, сформувані правильні навички користування Інтернетом, підвищити рівень обізнаності дітей про випадки кібербулінгу, розповісти про шляхи подолання насилля в мережі, розвинути емпатію, витримку, кмітливість та доброту.

Завдання заходу:

1. Розповісти учням про кібербулінг, його прояви, ознаки, наслідки.
2. Навчити розпізнавати кібербулінг серед інших видів булінгу.
3. Проаналізувати з учнями ситуації булінгу в Інтернеті, знайти ймовірні шляхи подолання.
4. Донести учням, що таке емпатія, і як вона допоможе подолати насилля.

Профілактичний захід розраховано на учнів молодшого шкільного віку. Оптимальним вибором тривалості заходу був проміжок в 30–40 хв. Учасниками заходу виступають учні, вчителі, за бажанням можуть долучитись соціальні працівники, шкільні психологи та адміністрація закладу. Безпосередньо на початку та через день по завершенню профілактичного заходу проводилось первинне та заключне опитування його учасників з метою оцінки його результатів.

Виховний захід мав таку структуру:

1. Організація класу.

Для першого етапу було обрано метод діалогу, щоб розташувати учнів ближче до себе, також можна сісти в коло та познайомитись, дізнатись про інтереси дітей, так вони будуть налаштовані на дружню атмосферу й сприйматимуть інформацію уважніше.

2. Актуалізація і корекція опорних знань. На другому етапі ми використали анкету, щоб дізнатись, які знання та уявлення діти вже мають про таке явище як «кібербулінг», це первинне опитування в нашому експерименті.

Анкету заповнювало 12-ро учнів, 6 з них дівчата, інші 6 – хлопці. Четверо дітей віком 9 років, решті – 8 років. На питання «Часто ти користуєшся

смартфоном?» – десятеро дало відповідь «так», двоє відповіли «ні». Анкетування показало, що більшість дітей користується такими соціальними мережами як Тік Ток та Ютуб, деякі користуються Інстаграмом та Фейсбуком, у відповіді «інші» діти дописали комп'ютерні ігри, такі як Роблакс й Дота 2.

На запитання «Що таке кібербулінг?» 11 дітей дало правильну відповідь «це цькування із застосуванням цифрових технологій, систематичне знущання в Інтернет мережі». Більшість учнів підняло руку, повідомивши про те, що вони постійно стикаються з проблемою булінгу в мережі, чатах, форумах та іграх, здебільшого отримують гнівні коментарі, лайливі вислови від однолітків. Аналіз анкети показав, що діти добре знають, що таке кібербулінг, але зовсім не знають про його різновиди та учасників, які беруть в ньому активну участь. Всі учні з відповідей знають до кого звертатись в подібних ситуаціях: соціальних працівників, психологів, батьків, вчителів, поліцейських.

3. Повідомлення теми, мети уроку, мотивація навчальної діяльності. На другому етапі ми використали ігрові вправи «Дешифрувальник» та складання пазлу, щоб зацікавити молодших школярів. Так сприймання «важкої» інформації пройшло в легкій та невимушеній формі. Протягом всього заняття створювали сприятливий психологічний клімат, щоб діти не перевтомлювались, натомість якісно сприйняли новий матеріал.

4. Сприймання і первинне усвідомлення нового матеріалу, осмислення зв'язків і відношень в об'єктах вивчення. На цьому моменті було використано метод «Слово вчителя», де педагог розповідає нову інформацію в простій, доступній формі учням, не забуває пояснювати незрозумілі слова. Також використали відео-ролики з відомим молодіжними співачками Анастасією Каменських та Анною Трінчер, які в формі діалогу, а саме відео-дзвінка спілкуються на тему насилля в Інтернеті, про шляхи його подолання та попередження, як не стати черговою жертвою агресора тощо. Ці відео були короткими та пізнавальними, діти слухали із задоволенням та зацікавленням, оскільки важливу тему підіймали їх кумири. Після кожної частини діти переказували почуту інформацію та ділились своїми враженнями від прикладів, які наводили зірки.

5. Узагальнення і систематизація знань, застосування їх у різних ситуаціях. Для того, щоб закріпити нові знання, провели з дітьми ігрові вправи: розгадування ребусів, ситуативна гра (розглядаємо кейс, де учні самостійно шукають шляхи вирішення проблеми, тим самим розвивають критичне мислення та набувають навички, якими зможуть скористатись у подальшому житті), створюємо карту порад для хлопчика, що постраждав від насилля, а також вправа на відповідність (поєднати картинки з термінами).

6. Підбиття підсумків. На етапі підбиття підсумків, ми з учнями давали відповідь на проблемне запитання, яке було поставлене на початку заняття

та провели вправу «Мікрофон», де вчитель задавала учням запитання, а вони давали відповіді. Заплановано розробити порівняльну табличку, але в кінці робочого дня учні були вже занадто втомлені та виснажені, тому було проведено усне опитування.

Через декілька днів після експерименту було проведено повторне анкетування, де учні дали більш точні та правильні відповіді на ряд питань, теж під час першого опитування. Так, на питання «Які види кібербулінгу існують?», «Хто є учасниками кібербулінгу», «До кого потрібно звертатись у випадку насилля в інтернеті» всі учасники анкетування обрали правильні відповіді.

Висновки. Нами було доведено, що короткотривалий профілактичний захід, що може бути проведений в рамках класних годин та позаурочної виховної роботи, сприяє усвідомленню учнями початкової школи сутності та небезпеки кібербулінгу, розумінню його проявів та формуванню уявлень про можливості протидії, зокрема – правилам поведінки в соціальних мережах та зверненню до фахівців за допомогою. В той же час даний формат заходу не дозволяє сформувати стійкі навички реагування на ситуації булінгу та вміння самоствердження, вирішення конфліктів та налагодження комунікації в інтернеті та соціальних мережах без агресії, насильства, приниження та цькування. Для досягнення таких завдань необхідні триваліші профілактичні інтервенції в рамках комплексних програм.

Список використаних джерел

1. Найдьонова Л.А. Кібербулінг або агресія в Інтернеті: способи розпізнання і захист дитини : метод. реком. Вип. 4. К., 2011. 34 с.
2. Kowalski R. Cyber bullying: bullying in the digital age / R. Kowalski, S. Limber, P. Agatston. Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2008. 218 p.
3. Лехолетова М., Лях Т., Спіріна Т., Швед, О. та ін. Профілактика деструктивної поведінки підлітків. Київ, 2022. 144 с.
4. Антибулінгова програма закладу загальної середньої освіти №1 м. Ковеля «Я обираю щасливе майбутнє». URL : http://schoolno1.at.ua/graffiti/00/antibulingova_programa_2021.pdf
5. Програма «Антибулінговий кейс для підлітків» Озерненської гімназії житомирського району. URL: <http://ozernegym.in.ua/wp-content/uploads/2020/02/Антибулінгова-програма-Озерненська-гімназія1.pdf>

СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

Новосад Т.І.,

викладач вищої категорії, викладач-методист
Відокремленого структурного підрозділу
«Фахового коледжу технологій, бізнесу та права
Волинського національного університет імені Лесі Українки»

КЕЙТЕРИНГ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Кейтеринг – один із секторів, що динамічно розвивається у галузі ресторанного господарства. По суті це організація офісних обідів - на місці або з доставкою на підприємство.

Слово «кейтеринг» походить від англійського дієслова «cater», що в перекладі означає «поставляти провізію», «обслуговувати споживачів», та словосполучень «publicecatering» – ресторанне господарство, а також «cateringtrade» – ресторанный бізнес [1]. Суть кейтерингового обслуговування полягає в тому, що ресторан за спеціальними замовленнями (кейтерингова компанія) забезпечує замовнику приготування і доставку готової продукції ресторанного господарства у зазначене місце (додому, в офіс, на робоче місце, в місце відпочинку тощо), а також ресторанне обслуговування святкового заходу з наданням різних сервісних послуг.

Кейтеринг – досить гнучкий, різносторонній бізнес, який шукає розвитку і в Україні. Проте на шляху його розвитку стала перешкода – пандемія коронавірусу, яка триває й по сьогодні. Деякі ЗРГ перестали пропонувати відвідувачам таку послугу у зв'язку з численними анти епідеміологічними заборонами та заходами. А деякі знайшли різні виходи, як можна працювати і удосконалювати цю послугу навіть за таких умов. Також з'явилися нові послуги у сфері кейтерингу [1].

По-перше, звичайно, ЗРГ посилили базу дезінфекції та засобів самогігієни. Це і дезінфектори для рук, маски, одноразові рукавички, паперові рушники, температурні скринінги.

Доставка страв здійснюється все більш безконтактним способом. Тобто замовлення та його оплата здійснюється на сайті ЗРГ або по телефону, а замовлення приносять та залишають під дверима [2].

Кейтерингові послуги на різних заходах також відбуваються за дотриманням певних правил:

- Перш за все нові зміни відбулися в посуді. Якщо раніше гості могли самостійно вибирати страви під час фуршету, то в період заборон, більшість ЗРГ надають перевагу безпечний варіант подачі з індивідуальною упаковкою для кожного учасника в крафтовій або пластиковій упаковці.

- Також зміни торкнулись і обслуговуючого персоналу, який і раніше працював у рукавицях, а тепер ще і повинен працювати у захисних масках. Деякі компанії використовують захисні пластикові екрани з LED-підсвічуванням.

- У зв'язку з рекомендаціями МОЗ щодо дотримання норм перебування людей у приміщенні організатори змушені зменшити кількість учасників на офлайн заходах, а бюджети – оптимізувати [3].

Оборотів набрала також нова послуга доставки так званих наборів «Приготуй сам» — чудова альтернатива для людей, які розвивають свої кулінарні навички або люблять готувати, але обмежені у часі. Перевагою таких наборів є те, що клієнт отримує одразу всі необхідні інгредієнти та докладну інструкцію для приготування, не виходячи з дому. І все ж таки, за фактом відчувається причетним до процесу приготування, від чого отримує окреме задоволення [4].

Одним із таких ЗРГ в Луцьку, які пропонують послугу кейтеринг навіть під час пандемії є рекреаційний комплекс «Рестпарк».

Уже декілька років кейтеринг є неодмінною складовою їхнього ресторанного життя. У них є можливість організувати виїзне обслуговування різнопланових заходів, проте найчастіше кейтеринг замовляють для банкетів, презентацій, кава-брейків. Для вечірок в стилі «барбекю». А для бізнесових зустрічей чи форумів ідеальним варіантом стане фуршет із вишуканими канапками, кавою та коктейлями. Незамінним помічником ця послуга стане і на відкритті того чи іншого закладу.

«Рестпарк» має великий досвід в організації та обслуговуванні як невеликих заходів на 15–20 осіб, так і досить широкомасштабних святкувань на 650 осіб.

Для того, аби гостям на банкеті, фуршеті чи вечірці було комфортно та ніщо не заважало відпочинку, «Рестпарк» забезпечує усім необхідним, починаючи від скатертин, посуду та столів та закінчуючи висококваліфікованим персоналом, який швидко та компетентно обслуговуватиме Ваш захід. У власників закладу є багато ідей і, що важливо, – досвід та технічні можливості, які дозволяють максимально відповідати побажанням вибагливих споживачів.

Справжні спеціалісти у сфері РГ не тільки не припинили пропонувати кейтерингові послуги, а й вдосконалюють їх, роблячи харчування в ЗРГ більш безпечним та здоровим.

Список використаних джерел

1. Малюк Л.П., Варипаєва Л.М. Безпека послуг у готельному і ресторанному бізнесі. Навчальний посібник. Харків, ХДУХТ, 2015. – 125 с.
2. Всеукраїнський антикризовий центр ресторанів. URL:http://taplink.cc/restorator_ua.
3. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF>.
5. URL: <https://www.kadrovik01.com.ua/news/4297-z-5-chervnya-dyut-nov-vimogi-do-roboti-zakladv-gromadskogo-harchuvannya>.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Бабаджанян Г.Б.,

асистент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

Коваленко В.В.,

здобувачка вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна
kovalenko.vv11@gmail.com

ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА УКРАЇНЦЯМ ВІД ЮНІСЕФ

Міжнародний дитячий надзвичайний фонд ООН, іншими словами, ЮНІСЕФ є агентством ООН, відповідальним за надання гуманітарної допомоги та допомоги розвитку дітям у всьому світі. Агентство є однією з найпоширеніших і найавторитетніших організацій соціального забезпечення у світі, що розповсюдили свою діяльність у багатьох країнах.

Представництво ЮНІСЕФ діє в Києві з 1997 року і протягом цього часу агенство підтримувало розвиток українських програм у сферах охорони здоров'я, водопостачання та санітарії, освіти та прав дитини. Так наприклад у 2012 році українським Представництвом ЮНІСЕФ було розпочато нову програму співпраці, що відбиває прагнення України досягти поставлених перд фондом цілей, а саме захист материнства, зменшення дитячої смертності, зупинення поширення хвороб, тощо [6]. У листопаді цього ж року була підписана п'ятирічна програма співпраці ЮНІСЕФ з Урядом України на період 2012–2016 рр.

Після початку війни на сході України, ЮНІСЕФ почало приділяти більшу увагу допомозі нашій країні також вонд визначив свої основні завдання для допомоги Україні, а саме:

- навчання з питань мінної небезпеки;
- відбудова шкіл, пошкоджених під час бойових дій;
- забезпечення доступу до питної [4].

Відповідно до цілей ЮНІСЕФ почав запроваджувати різноманітні програми для підтримки і допомоги Україні, деякі з них можна побачити у таблиці 1 програм підтримки ЮНІСЕФ в Україні в період 2014–2022 рр.

Рік	Програма	Опис
2014	Нові офіси	Відкриття нових офісів ЮНІСЕФ на сході Країни після початку війни для контролю та надання необхідної допомоги.
2016	Програма U-Report	Запуск U-Report – інструменту соціального моніторингу через SMS та інформаційну систему в режимі реального часу для участі громадськості, посилення розвитку громади та позитивних змін.
2019	Програма вакцинації дітей	Доставку вакцин в межах механізму COVAX, зміцнення холодового ланцюга, підтримка освіти та захист прав дітей в умовах пандемії.
2020	Програма UPSHIFT	Запроваджена адаптована програма UPSHIFT для онлайн навчання за підтримки компанії Arc'teryx, що надає змогу навчатися віддалено, брати участь у семінарах та шукати інноваційні рішення.
2021	Національний конкурс шкіл на щеплення від COVID-19 Вакцинований і відкритий	Національний конкурс шкіл на щеплення від COVID-19 було проведено з метою спонукати освітян вакцинуватися та вберегтися від COVID-19. Спочатку вакцинація пройшла для вчителів, які брали участь у ЗНО-2021. У травні вакцинальна кампанія поширилась на всіх освітян, які зголосилися зробити щеплення.
2022	Програма грошової допомоги Спільно	ЮНІСЕФ разом із Міністерством соціальної політики України розпочинають багатоцільову програму грошової допомоги для незахищених родин із дітьми, які постраждали через війну та потребують фінансової підтримки.

Таблиця 1. Складено за джерелом [6].

Після повномаштабного вторгнення РФ ЮНІСЕФ розширив свою діяльність в Україні, збільшив кількість допомоги, створив програми грошової допомоги біженцям, потерпілим від війни та поставку гуманітарної допомоги закладам дитячої освіти, дитбудинкам та дитячим лікарням. Також ЮНІСЕФ активно беруть участь у гуманітарних акціях які запроваджує ООН. Також крім гуманітарної допомоги організація у своїх соціальних мережах розповсюджує інформацію про події в Україні, актуальні проблеми та проводить благодійні збори для допомоги. Також і інші програми ЮНІСЕФ не забувають згадувати з визначеними завданнями фонд почав запроваджувати демонструвала жахливі наслідки війни, безпосередньо війни

в Україні, не тільки на інфраструктуру та життя людей в країнах, що перебувають у бойових діях, але і вплив на екологію, глобальне потепління, погіршення якості повітря у всьому світі. Буквально на днях ЮНІСЕФ і Перша Леді Олена Зеленська провели стратегічну сесію щодо розвитку послуг із підтримки психічного здоров'я дітей.

Отже, можна зробити висновок, що діяльність ЮНІСЕФ дуже важлива у сучасному світі і хоч організація спрямована в першу чергу на допомогу дітям її діяльність охоплює набагато ширші проблеми. У майбутні перспективи діяльності організації будуть значними, лікування психологічних травм та допомога дітям які постраждали від війни буде необхідною у більшій кількості, також екологічні наслідки для світу будуть дуже значними та потребуватимуть допомоги організації.

Список використаних джерел

1. Глобальний сайт ЮНІСЕФ URL: <https://www.unicef.org/eu/> (дата звернення: 14.11.2022).
2. Грушова А.Т. Участь України у програмах ЮНІСЕФ. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини. 2005. Вип. 31/32. С. 83–87.
3. Жилка К. ЮНІСЕФ та Україна: проблеми та перспективи. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2006. Вип. 64, ч. 2. С. 47–49.
4. Інституційне дослідження «Соціально-демографічні та медичні детермінанти ризику передачі ВІЛ від матері до дитини в Україні», 2013.
5. Конвенція ООН про права дитини (видання, адаптоване для дітей), 2012 р.
6. Офіційний сайт ЮНІСЕФ в Україні URL: <https://www.unicef.org/ukraine/reports> (дата звернення: 14.11.2022).
7. Оцінювання сучасного стану ранньої діагностики ВІЛ-інфекції в дітей, народжених ВІЛ-позитивними матерями, 2013 р.
8. Про підписання Плану заходів Програми діяльності ЮНІСЕФ в Україні на 2012–2016 роки : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 10.10.2012 р. № 763-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/763-2012-p#Text> (дата звернення: 14.11.2022).
9. Про реалізацію спільного з Міжнародним надзвичайним фондом допомоги дітям при Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) проекту щодо надання фінансової підтримки опорним закладам загальної середньої освіти для підготовки до 2022/23 навчального року : Постанова Каб. Міністрів України від 13.09.2022 р. № 1112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1112-2022-p#Text> (дата звернення: 14.11.2022).
10. Співробітництво України з ЮНІСЕФ. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2005. Т. 1, № 53. С. 43–47.

Баглай М.Р.,
здобувачка вищої освіти ступеня бакалавра
Львівського національного університету імені Івана Франка

УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ У ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ІТАЛІЇ У 2022 РОЦІ

Політичні відносини між Україною та Італією почали стрімко розвиватися зокрема після здобуття Україною незалежності та встановлення дипломатичних відносин 29 січня 1992 року. Італія була також однією з тих країн, які рішуче засудили російську анексію Криму в 2014 році та розгорнуті Москвою військові дії на сході України. Вона також приєдналася до зусиль ЄС кинути виклик Росії, підтримавши всі запроваджені пакети санкцій. Так, на одному із засідань парламенту міністр закордонних справ Італії Енцо Моаверо Міланезі заявив: «Уряд вважає, що правила міжнародного права повинні завжди поважатися. Італія не визнала регіональних влад, призначених у березні 2014 року, дотримуючись санкцій відповідно до ЄС» [1].

Тим часом, від початку російського вторгнення у 2014 році, Італія часто намагалася збалансувати політику ЄС зі своїми національними інтересами щодо Росії. Однак, варто зазначити, що, на відміну від попереднього, уряд Маріо Драгі зайняв більш чітку позицію щодо вторгнення Росії в Україну. До того ж, італійський уряд голосно підтвердив міцність трансатлантичного зв'язку між Римом і Вашингтоном [2].

Проте, ще більшого впливу внутрішньополітичний дискурс Італії зазнав у лютому 2022 року із початком повномасштабних військових дій Москви проти України. Загалом спротив Італії російській агресії виявився більшим, ніж деякі очікували, враховуючи історично близькі відносини двох країн, сильні економічні зв'язки та проросійську історію кількох її провідних політичних діячів, у тому числі в тодішньому кабінеті.

На початку червня цього року на позицію Італії також певною мірою вплинув візит прем'єр-міністра Маріо Драгі до Вашингтона, який підкреслив важливість трансатлантичних зв'язків у пошуку спільної мови щодо війни в Україні. Після зустрічі з президентом Байденом, Драгі закликав до припинення вогню та переговорів. Днем пізніше міністром закордонних справ Італії Луїджі Ді Майо з the Five-Star Movement (M5S) представив генеральному секретарю ООН мирний план із чотирьох пунктів, який майже одразу відхилив Кремль. Такий план також не вигідний і самій Україні, адже у другому пункті йшлося зокрема про те, що Україна буде нейтральною країною, безпеку якої гарантуватиме ще не визначена група країн. Третій пункт же ж підкреслював необхідність двосторонньої угоди між Росією та Україною щодо так званого уточнення майбутнього Криму та Донбасу.

Протягом 2022 року досить нечітка позиція Італії щодо Росії ґрунтувалася не лише на економічних інтересах, посилених її економічною вразливістю, але й на популістській, НАТО-скептичній та ЄС-скептичній ідентичності двох найбільших партій в італійському парламенті. 1 червня Маттео Сальвіні, найбільш пропутінський з італійських популістів, навіть оголосив, що полетить до Москви в одноосібній миротворчій місії, яку він, очевидно, не узгодив з урядом, адже зрештою ніякого візиту таки не відбулося. Водночас, жодних офіційних візитів на найвищому на високому рівні між Італією та Україною після початку нової фази російської війни згідно з інформацією, розміщеною на сайті посольства України в Італійській республіці, в Республіці Мальта та в республіці Сан Марино (за сумісництвом), не було [1].

На роль українського питання у внутрішньополітичний дискурс Італії уже значно вплинули цьогорічні парламентські вибори, за результатами яких лідерка правої партії «Брати Італії», Джорджа Мелоні, 22 жовтня склала присягу разом з міністрами коаліційного уряду. Сама Джорджа Мелоні запевнила, що її країна продовжить підтримувати Україну: «Італія стоїть і завжди стоятиме на боці хороброго українського народу, який бореться за свою свободу та повноправний мир. Ви не залишитеся на самоті». Володимир Зеленський уже привітав Мелоні й висловив сподівання на плідну працю. [3]

Щодо конкретних дій, до яких вдавався італійський уряд протягом цього року, то окрім гуманітарної підтримки, Україна також отримала уже п'ять пакетів військової допомоги. Ще в лютому уряд країни схвалив рішення поставити Україні ПЗРК Stinger, міномети та протитанкові комплекси «Мілан», великокаліберні кулемети «Браунінг» та легкі кулемети. Окрім того, в Україну надіслали каски, бронежилети та пристрої виявлення мін [4].

Також варто зауважити, що чималої ваги в цьому питанні мають погляди самих італійців. Опитування Ipsos 25–27 липня показало, що війною занепокоєні 75% італійців, проте лише кожен десятий вважає, що вона може перерости у нову світову. Італійців радше цікавлять економічні проблеми, податки, інфляція та ціни на енергоносії. Сам Кремль не раз запуслав масштабну інформаційну операцію в Італії, щоб заручитися підтримкою громадськості та поширити плутанину щодо своєї війни проти України. Як наслідок, далеко не всі італійці переконані, що Росія винна в насильстві в Україні. Дехто розглядає підтримку України з боку Європи та США як небезпечну ескалацію та палко наполягає на поступках України та мирі [5].

Отже, початок повномасштабної війни Росії проти України значно вплинув на внутрішньополітичний дискурс Італії та місце українського питання в ньому. Протягом 2022 року італійський уряд досить обережно та нерішуче допомагав Україні зокрема гуманітарною та військовою підтримкою, продовжуючи співпрацю з ЄС та США та в той же час намагаючись не відмовлятися від своїх національних інтересів. Нещодавня

зміна уряду вносить неясність щодо того, наскільки міцною залишиться підтримка України Італією, так як Джорджа Мелоні, як і її партія, славляться хамелеонністю і схильністю до різких змін політичних поглядів. Однак, за словами експертів, за умови грамотної та своєчасної політики, це може стати потенційною можливістю розвинути відносини між країнами на новому рівні.

Список використаних джерел

1. Сайти посольства України в Італійській республіці, в Республіці Мальта та в республіці Сан Марино (за сумісництвом) – [Електронний ресурс]. – URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/175-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-italijeju>
2. Членство в НАТО: як країни відреагували на заявку України – [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/07/infografika/polityka/chlenstvo-nato-yak-krayiny-vidreahuvaly-zayavku-ukrayiny>
3. Italy Begins to Tire of War in Ukraine – [Електронний ресурс]. – URL: <https://cepa.org/article/italy-begins-to-tire-of-war-in-ukraine/>
4. Italy Circulates 4-Point Peace Plan – [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.wsj.com/livecoverage/russia-ukraine-latest-news-2022-05-20/card/italy-circulates-4-point-peace-plan-h2o9EfwULf6P1mwDbjdn-h2o9EfwULf6P1mwDbjdn>
2. «Найближчі пів року зміни вектора не передбачаємо». Чого чекати Україні від політики нової прем'єрки Італії – [Електронний ресурс]. – URL: <https://suspilne.media/301850-najblizci-pivroku-zmini-vektoru-ne-peredbacaemo-cogo-cekati-ukraini-vid-politiki-novoi-premerki-italii/>

Кицела А.О.,

здобувач вищої освіти ступеня магістра

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

науковий керівник: **Грачевська Т.О.,**

кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

КОНСОЦІАТИВНА ДЕМОКРАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАБІЛЬНОСТІ

У сучасному світі існує усталений стереотип, що в плюралістичних суспільствах важко досягти стабільної демократії. Непереборні соціальні розбіжності, приналежність до різних ідеологій, релігій, націй, як правило, розглядаються як перешкоди для створення стабільних демократичних систем. Саме тому проблема вирішення та попередження існуючих та потенційних конфліктів між сегментами багатоскладових суспільств й на сучасному етапі належить до актуальних питань сучасного наукового дискурсу.

Значний внесок у дослідження питання побудови суспільств, заснованих на принципах стабільної демократії, належить американському вченому

голландського походження Аренду Лейпхарту. У контексті побудови стабільних демократичних суспільств науковець зазначав, що «досягти та підтримувати стабільне демократичне правління в умовах багатоскладового суспільства хоч і важко, але аж ніяк не неможливо» [1]. У своїй праці «Демократія у багатоскладових суспільствах» він зазначає, що стимул до створення емпіричної моделі консоціативної демократії йому дала «теоретична розробка проблем політичної стабільності, особливо класична типологія політичних систем Г.А. Алмонда» [1, с. 40]. Саме бажання доповнити та вдосконалити його класифікацію призвело до виникнення теорії консоціалізму, автором якої є А. Лейпхарт. Варто відмітити, що ця модель консоціативної демократії є результатом теоретичного узагальнення політичної практики низки європейських країн, таких як Нідерланди, Бельгія, Австрія та Швейцарія, яким, на думку А. Лейпхарта, зі сторони Г. Алмонда було приділено недостатньо уваги, незважаючи на високий рівень розвитку їх політичних систем та демократичних традицій. Перераховані держави привернули увагу вченого саме через ту обставину, що навіть за високої фрагментованості їх політичні системи залишалися стабільними [4]. Згодом теорія консоціалізму була розширена за рахунок дослідження практики реалізації моделі консоціативної демократії в інших державах, а також завдяки розробці спорідненої, але ширшої концепції «демократії консенсусу». Означена концепція пізніше також була доповнена таким важливим нормативним компонентом, як консоціативна інженерія, що інтерпретувалася як найбільш перспективний спосіб досягнення стабільної демократії в сильно сегментованих суспільствах [2].

Доцільно розглянути ефективність моделі консоціативної демократії на прикладі Бельгії. Вона є яскравим прикладом плюралістичного суспільства, оскільки характеризується наявністю багатьох сегментарних відмінностей, таких як територіальні, культурні, релігійні, мовні, етнічні та ідеологічні. Саме наявність конкуруючих суспільних структур і сприяла формуванню соціополітичних розмежувань, а пошук компромісів між ними у політичному процесі призвів до появи консоціальної моделі розвитку. Згідно твердженням А. Лейпхарта, успіх консоціальної моделі Бельгії полягає в тому, що окрім чотирьох основних характеристик вона включає в себе ще чотири супровідні елементи консоціалізму, такі як: поділ виконавчої влади (велика коаліція); баланс повноважень між виконавчою і законодавчою владою; збалансований бікамералізм та представництво меншин; багатопартійна система; багатовимірний характер партійної системи; пропорційне представництво; територіальний та нетериторіальний «федералізм» та децентралізація; взаємне право вето. Усі вони, на його думку, є ключовими для успішної реалізації теорії консоціалізму на практиці [3].

Варто зазначити, що на сьогоднішній день модель консоціативної демократії не втратила своєї актуальності у світі, де вже практично не існує

гомогенних суспільств та поступово формуються нові демократичні суспільства, вона, як і раніше, є доволі ефективним інструментом, що дозволяє запобігати виникненню соціальних протиріч та конфліктних ситуацій, які містять серйозні дестабілізаційні ризики.

Список використаних джерел

1. Лейпхарт А. Демократия в многосоставных обществах: сравнительное исследование / А. Лейпхарт; [пер. з англ. под ред. А. М. Салмина, Г. В. Каменской]. – М.: Аспект Пресс, 1997. – 287 с.
2. Andeweg R.B. Consociational democracy. Annual Review of Political Science. Palo Alto, 2000, N 1, P. 509–536.
3. Lijphart A. Conflict and coexistence in Belgium: the dynamics of a culturally divided society. – University of California. Institute of international studies, 1981. – 171 p.
4. Lijphart A. The politics of accommodation: Pluralism and democracy in the Netherlands. – Berkeley: Univ. of California press, 1968. – 222 p.

Крамарчук М.В.,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра

Миколаївського національного аграрного університету

науковий керівник: **Шишпанова Н.О.,**

кандидат економічних наук,

доцент кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки

Миколаївського національного аграрного університету

МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ ЯК ФОРМА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

На сьогоднішній день міжнародна міграція є невід'ємною складовою міжнародних економічних відносин через поглиблення інтеграційних та глобалізаційних процесів. Проте, точно вирішити має вона позитивний чи негативний вплив досі не можливо. Тому зростання масштабів трудової міграції на міждержавному рівні потребує певного регулювання та контролю задля забезпечення економічного розвитку країн.

Дослідженню та аналізу міжнародних трудових потоків присвятили свої роботи багато вчених та науковців. Серед них: Бербенець О.В., Длугопольська Т.І., Коваль М., Малиновська О.А., Чорний Р., Танасієнко Н.П. та багато інших.

Метою дослідження є з'ясування суті, причин і наслідків міжнародної трудової міграції, а також аналіз та висвітлення її значення в системі міжнародних економічних відносин.

Для подальшого аналізу необхідно для початку визначити дефініцію досліджуваного явища. Отож, під міжнародною трудовою міграцією розуміють процес переміщення осіб працездатного віку з однієї країни в іншу

з різних економічних та неекономічних причин [1, с. 13]. Майже кожна країна тим чи іншим чином відчуває на собі вплив міжнародної міграції. Різниця лише в тому, що економічно розвинені країни є країнами-реципієнтами, а країни, що розвиваються переважно є країнами-донорами трудових ресурсів.

Розглянемо, чим зумовлена міжнародна міграція. Загалом виділяють економічні та неекономічні причини міграції. Економічні причини переважно пов'язані з різним соціально-економічним розвитком країн світу. До них відноситься вищий рівень якості життя та оплати праці, можливості для розвитку в розвинених країнах; високий рівень безробіття, тривала економічна депресія, відсутність перспектив у країнах походження мігрантів. До неекономічних причин відносять політичні, національні, релігійні військові, екологічні, культурні та інші чинники [1].

Чисельність міжнародних мігрантів зростає щороку, наприклад, з 150 млн. осіб у 1999 році до 272 млн. осіб у 2019 році. Значну частку в цій кількості займають трудові мігранти – 62% (169 млн. осіб) у 2019 р.

Таблиця 1. Міжнародні трудові мігранти за регіонами та статтю у 2019 році, млн. осіб

Регіон	Чоловіки	Жінки	Разом	% до загальної кількості
Африка	8,8	4,9	13,7	8,1
Америци	23,5	19,9	43,3	25,6
Арабські держави	19,9	4,2	24,1	14,3
Азія і Тихий океан	14,9	9,1	24,0	14,2
Європа та Центральна Азія	31,8	32,0	63,8	37,8
Всього	98,9	70,1	169,0	100

Джерело: [2]

Проаналізувавши дані таблиці 1 можемо зробити висновок, що у 2019 році найбільша частка міжнародних трудових мігрантів знаходиться у Європі та Центральній Азії – 37,8% та в Північній і Південній Америках – 25,6%, у свою чергу найменша частка мігрантів в Африці – 8,1%. Слід також відмітити, що чисельність жінок мігрантів менша за чисельність чоловіків на 29%, що становить 28,8 млн. осіб.

У 2019 році 67% трудових мігрантів проживали в країнах з високим рівнем доходу – приблизно 113,9 мільйонів осіб. Ще 49 мільйонів трудових мігрантів (29%) проживали в країнах із середнім рівнем доходу, а 6,1 мільйона (3,6%) були в країнах з низьким рівнем доходу [3].

На початок 2020р. найбільш популярними для трудових мігрантів залишаються напрямки США (50,6 млн.), Німеччини та Саудівської Аравії (по 13,1 млн.), Великобританії (9,5 млн.), у свою чергу найменш

привабливими для трудової міграції є Соломонові острови (2,5 тис.), Науру (2 тис.), Тувалу (200 осіб) [4, с. 34].

Міжнародна міграція робочої сили має як переваги, так і недоліки. Здобутками для країн-імпортерів трудових ресурсів є економія коштів на підготовці кваліфікованої робочої сили; зменшення витрат на виробництво через дешеву робочу силу; розвиток за рахунок залучення до роботи молодих креативних іноземців; збільшення чисельності населення. На противагу їм стають втрати: поява проблем із працевлаштуванням та зайнятістю місцевого населення; можливі проблеми з нелегальною міграцією; втрати висококваліфікованих працівників при їх поверненні додому. До здобутків для країн-експортерів працівників можна віднести зменшення безробіття; грошові перекази мігрантів є джерелом надходження валюти до країни; повернення працівників з новими професійними навичками та знаннями, що допомагає підвищити кваліфікацію та досвід місцевих спеціалістів. Втрати країн-експортерів від міграції: відтік «мізків», висококваліфікованих працівників; втрата наймобільнішої частини трудових ресурсів – молоді; зменшення кількості населення та старіння нації.

Питання трудової міграції є актуальним для усіх держав світового господарства. Між економічно розвиненими країнами та країнами, що розвиваються існує певний зв'язок та взаємозалежність, адже перші надають робочі місця і можливості для розвитку, а другі є постачальниками трудових ресурсів. Слабке управління та функціонування ринку праці викликає проблеми з нерегульованою міграцією, дискримінацією, збільшенням нерівності. Тобто відсутність регулювання міжнародної трудової міграції може спричинити виникнення витрат для країн походження та країн призначення. На сьогодні Україна є країною-донором робочої сили. Проте завдяки зміцненню національної економіки, розвитку науки та технологій, підвищенню рівня життя населення вона може стати країною-імпортером трудових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Коваль М., Чорний Р., Юскевич-Красковська М. Міжнародна міграція трудових ресурсів. *Проблеми раціонального використання соціально-економічного, еколого-енергетичного, нормативно-правового потенціалу України та її регіонів* : міжнар. науково-практ. конф., м. Луцьк, 1 трав. 2022 р. С. 13–18.
2. ILO Global Estimates on International Migrant Workers. Results and Methodology. Third edition. Geneva: ILO, 2021. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_808935.pdf.
3. World Migration Report 2022: Chapter 2 – Migration and Migrants: A Global Overview. URL: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022-chapter-2>.
4. Длугопольська Т.І. Міжнародна міграційна політика: від теорій до імплементацій. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2020. № 12. С. 31–49.

Мироненко В.В.,
кандидат технічних наук, старший науковий співробітник,
Центр воєнно-стратегічних досліджень,
Національний університет оборони України імені І. Черняхівського
ORCID ID: 0000-0003-0236-4134

ТЕОРІЯ ЯДЕРНОЇ ГЕОПОЛІТИКИ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО БАЛАНСУ

Дослідження ракетно-ядерних програм у політиці провідних держав світу в сучасній політологічній теорії засвідчує значний рівень дискусійності, зумовлений неоднозначністю трактування ядерного потенціалу як інструменту стратегічного стримування, політичного тиску, ядерного примусу та трансформації міжнародної безпекової архітектури [4; 6]. Зокрема, різноманітність критеріїв визначення потенціалу держав, особливості доктринальної інтерпретації ядерної зброї та відмінності у практиках її політичного використання зумовлюють потребу в уточненні понятійно-теоретичного інструментарію дослідження ядерної геополітики.

З появою наприкінці першої половини ХХ ст. ядерної зброї відбувся перегляд традиційних уявлень про зовнішню політику, оскільки ядерний потенціал став не лише військово-технічним ресурсом, а й засобом геополітичного позиціонування, стратегічного стримування та впливу на поведінку інших держав. У сучасних умовах ця функція набуває особливої складності, оскільки ядерна зброя може використовуватися як чинник запобігання прямому воєнному зіткненню та інструмент ескалаційного шантажу, дипломатичного примусу та обмеження свободи політичних рішень інших суб'єктів міжнародних відносин [3; 4].

У сучасному розумінні ядерну геополітику доцільно трактувати як міждисциплінарний напрям політичного аналізу, що охоплює вплив ядерного потенціалу, ракетно-ядерних програм, режимів стримування, союзницьких гарантій, міжнародно-правових обмежень та інституцій безпеки на конфігурацію світового порядку. Такий підхід дозволяє розмежувати ядерну геополітику як теоретичну модель пояснення ролі ядерного чинника у міжнародних відносинах і як практику реалізації державами власних стратегічних, воєнно-політичних та дипломатичних інтересів у ядерній сфері [3; 6].

Геополітичне значення ракетно-ядерного чинника у політиці провідних держав оцінюється суперечливо. З одного боку, ядерне стримування розглядається як механізм запобігання прямій війні між ядерними державами, підтримання стратегічної стабільності та гарантування союзницької безпеки. З іншого боку, досвід російсько-української війни засвідчує, що ядерний потенціал може використовуватися як інструмент

політичного примусу, залякування, маніпуляції ризиком ескалації та впливу на міжнародну підтримку держави-жертви агресії [4].

Водночас позитивна оцінка ядерного стримування як стабілізуючого чинника має бути методологічно обмеженою, оскільки вона не враховує ризиків, пов'язаних із тактичною ядерною зброєю, ескалаційною риторикою та політичним використанням погроз застосування ядерного потенціалу. У сучасному безпековому середовищі особливої актуальності набуває проблема розмежування стримування як механізму запобігання війні та ядерного примусу як засобу політичного тиску. Саме тому російська ядерна риторика після 2022 року розглядається в сучасних дослідженнях не як класичне оборонне стримування, а як форма ядерного примусу, спрямованого на вплив на Україну, держави Заходу та міжнародні організації [3; 5].

У структурі теорії ядерної геополітики в контексті міжнародно-правового балансу ключове місце посідають стратегічна стабільність, ядерне стримування, розширене стримування, nuclear sharing, міжнародно-правові режими контролю над озброєннями та механізми запобігання ядерній ескалації. У сучасних умовах ці елементи розглядаються не лише як засоби підтримання балансу сил, а й як інструменти забезпечення європейської безпеки та функціонування союзницьких зобов'язань у межах НАТО [3; 5].

Водночас питання ядерної безпеки та захисту ядерної інфраструктури набувають самостійного значення в контексті фізичної ядерної безпеки, оцінювання зовнішніх ризиків і забезпечення стійкості держави до потенційних ядерних і радіаційних загроз [1; 2].

Отже, теорія ядерної геополітики у контексті міжнародно-правового балансу полягає у наукових інтерпретаціях ступеня і форм впливу ракетно-ядерних озброєнь на геополітичні доктрини держав з однієї сторони, а з іншої сторони – на стан міжнародного права та міжнародні взаємовідносини у сфері дипломатії. Варто зазначити, що ядерна геополітика все більше інституціоналізується як окремий напрям у сфері досліджень політичних інститутів і міжнародних відносин в умовах міждисциплінарної теоретичної концептуалізації.

Список використаних джерел

1. Гаврилюк В. І., Драпей С. С., Кайдик Б. В., Киришук В. І., Пархоменко В. В., Романова О. П., Самсоненко А. В., Катунін Є. І., Бойко А. В. Ризики у сфері фізичної ядерної безпеки України. *Ядерна фізика та енергетика*. 2021. Т. 22, № 4. С. 409–414.
2. Гунько Л. В., Задорожний В. П. Зовнішні ризики та затрати України щодо можливого відновлення її ядерного потенціалу. *Молодий вчений*. 2021. № 10(98). С. 18–21. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-10-98-5>.

3. Мельник Т. А. Ядерне стримування в Євроатлантичній системі безпеки : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04. Київ, 2021. 231 с.
4. Freedman L., Michaels J. *The Evolution of Nuclear Strategy*. 4th ed. London : Palgrave Macmillan, 2019. 786 p.
5. Kühn U., Péczeli A. Russia, NATO, and the INF Treaty. *Strategic Studies Quarterly*. 2019. Vol. 13, no. 2. P. 66–99.
6. Lowther A. B., ed. *Guide to Nuclear Deterrence in the Age of Great-Power Competition*. Louisiana : Louisiana Tech Research Institute, 2020. 454 p. URL: <https://ltri.org/wp-content/uploads/2020/12/Guide-to-Nuclear-Deterrence-in-the-Age-of-Great-Power-Competition.pdf>.

ЗМІСТ

Розділ 1 ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

Бєбія М.О., ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ПРОГРАМУВАННЯ ТА ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА.....	3
Божко Н.В., ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ДИСТАНЦІЙНИХ ІНТЕРНЕТ ТЕХНОЛОГІЙ (ВЕБ-КВЕСТУ)	5
Гринечко Т.В., Невмержицька О.В., РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ СПІВПРАЦІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМЕЙ ВИХОВАНЦІВ	7
Ємчук Т.В., Тошук І.О., ФОРМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ-ГЕОГРАФІВ В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	9
Кривобок А.С., Сейко Н.А., СОЦІАЛЬНО-СПРЯМОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ РЕЛІГІЙНИХ КОНФЕСІЙ В УКРАЇНІ	13
Прядко А.М., ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ФАХОВИХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ	15
Сень В.В., ІНТЕГРАЦІЯ СВІТОВИХ ІННОВАЦІЙ В СИСТЕМУ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	19
Сич А.Ю., Лук'янченко І.О., ДО ПИТАННЯ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ГОВОРІННЯ НА МАТЕРІАЛІ ТЕМИ <i>MASS MEDIA</i>	23
Черба В.М., Корягіна Т.В. ДО ПИТАННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	26
Чорна І.В., Коцур Т.О., ОСОБЛИВОСТІ ПОЄДНАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	30
Шевчук А.О., ІГРОВІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ	34

Розділ 2
КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

Примоченко М.Ю.,
ПРОБЛЕМА ПЕЙЗАЖУ В ЕПОХУ ПОСТМОДЕРНІЗМУ 38

Розділ 3
ГУМАНІТАРНІ НАУКИ
РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ. ФІЛОСОФІЯ.
КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

Калиновська І.М.,
ОЙКОНІМИ УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ
КАНАДСЬКОЇ ПРОВІНЦІЇ МАНІТОБА: ЕТНОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ..... 42

Попченко І.С., Потильчак О.В.,
СУСПІЛЬНО-ВИХОВНА СКЛАДОВА СКАУТСЬКОГО РУХУ
ЯК ТЕНДЕНЦІЙНА ОСНОВА СТВОРЕННЯ ПЛАСТУ 44

Шафранова А.В., Крилова Т.В.,
НЕПОВНІ РЕЧЕННЯ В ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ В АНГЛІЙСЬКІЙ
ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Ф.С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА
«ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ»)..... 47

Розділ 4
СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ
ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

Верцанова Н.Є.,
ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ БАТЬКІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ
З ДІТЬМИ В ПЕРІОД КРИЗИ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ 50

Дядій В.О., Буга Н.Ю.,
ОНЛАЙН-МЕРЧАНДАЙЗИНГ
ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ ВПЛИВУ НА СПОЖИВАЧІВ 52

Костюкевич В.В., Панишко Г.Т.,
РОЛЬ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА В СУЧАСНІЙ ПОЛІТИЦІ 55

Панасюк М.М.,
ЗЕЛЕНІ РОБОЧІ МІСЦЯ ЯК ШЛЯХ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОЛОГІЧНОЇ СТАЛОСТІ ТА ГІДНОЇ ПРАЦІ ДЛЯ ВСІХ 58

<i>Ткаченко Н.В., Жидачин А.Я.,</i> ГРУПОВИЙ ТИСК ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН.....	61
<i>Ткаченко Н.В., Жидачин А.Я.,</i> ПОНЯТТЯ «САМОСТІЙНІСТЬ» У КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ	63

Розділ 5 УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

<i>Оринчак О.М.,</i> РОЗРОБКА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄДИНОЇ ЦИФРОВОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БАЗИ У СФЕРІ НАДРОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ	66
<i>Салімонович Я.І., Зелінська А.М.,</i> ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ЯК ІНСТРУМЕНТУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	68

Розділ 6 ПРАВО

<i>Барановська М.С., Резникова М.О.,</i> ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ОХОРОНИ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ЗАПОВІДАЧА	71
<i>Вільховецький А.В.,</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ ЯК ЗАСАДА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	74
<i>Вітковський Р.Є., Шевяков М.О.,</i> СУЧАСНІ ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ПРОБЛЕМ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ	77
<i>Дударенко І.В., Герелюк О.Н.,</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДАКТИЛОСКОПІЧНОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ	79
<i>Євдокимов І.І., Шевяков М.О.,</i> МЕТОДИ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ «ФАНТОМНОЮ» ПАТРУЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ, ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ	82
<i>Коваль М.М.,</i> СУДОВИЙ НАКАЗ ПРО ПРИПИНЕННЯ АНТИСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ В ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.....	86
<i>Молодецька Д.Ю., Павлюченко Ю.М.,</i> ЩОДО ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕЧНОСТІ ТА ЯКОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ	88

<i>Свередюк Т.С., Мазур А.В.,</i> ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ	92
<i>Цирфа К.А., Спектор О.М.,</i> ПЕРЕХРЕСНИЙ ДОПИТ У МІЖНАРОДНОМУ КОМЕРЦІЙНОМУ АРБИТРАЖІ: РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ	95

Розділ 7 ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

<i>Ahundov E., Lendiuk Taras V.,</i> PROJECT MANAGEMENT FOR THE DISTRIBUTION NETWORK OF A START-UP COMPANY	98
<i>Власюк Б.С., Кублій Л.І.,</i> ЗАСОБИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗБЕРІГАННЯ ВЕЛИКИХ ОБСЯГІВ ДАНИХ	101
<i>Ковшар Р.О., Кублій Л.І.,</i> КЕРУВАННЯ ПОДАНЯМ ДАНИХ З РІЗНОРІДНИХ ДЖЕРЕЛ	104
<i>Смага О., Саченко А.О.,</i> УПРАВЛІННЯ МІКРОКЛІМАТОМ РОЗУМНОЇ ТЕПЛИЦІ ДЛЯ СТВОРЕННЯ АВТОМАТИЗОВАНОЇ АГРОФЕРМИ	106
<i>Худяков А.А., Сікора Я.Б.,</i> СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	109

Розділ 8 ЕЛЕКТРИЧНА ІНЖЕНЕРІЯ

<i>Дороніна О.П.,</i> ОГЛЯД СУЧАСНИХ БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЛІЧИЛЬНИКІВ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ	113
---	-----

Розділ 9 ВИРОБНИЦТВО І ТЕХНОЛОГІЇ

<i>Бондарук С.Л.,</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ БОРОШНЯНИХ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ НАТУРАЛЬНИХ БІОЛОГІЧНО-АКТИВНИХ РЕЧОВИН	117
---	-----

Розділ 10 СОЦІАЛЬНА РОБОТА

<i>Кудін М.О., Нагорна Н.С.,</i> ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА	120
<i>Самойлова О.А., Максьом К.В.,</i> СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	123
<i>Стародуб О.І.,</i> ПРОФІЛАКТИКА КІБЕРБУЛІНГУ В МОЛОДШІЙ ШКОЛІ	126

Розділ 11 СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

<i>Новосад Т.І.,</i> КЕЙТЕРИНГ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	132
---	-----

Розділ 12 МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

<i>Бабаджанян Г.Б., Коваленко В.В.,</i> ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА УКРАЇНЦЯМ ВІД ЮНІСЕФ	135
<i>Баглай М.Р.,</i> УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ У ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ІТАЛІЇ У 2022 РОЦІ	138
<i>Кицела А.О., Грачевська Т.О.,</i> КОНСОЦІАТИВНА ДЕМОКРАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАБІЛЬНОСТІ	140
<i>Крамарчук М.В., Шишпанова Н.О.,</i> МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ ЯК ФОРМА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	142
<i>Мироненко В.В.,</i> ТЕОРІЯ ЯДЕРНОЇ ГЕОПОЛІТИКИ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО БАЛАНСУ	145

Підписано до друку 08.12.2022. Формат 60x84/16. Папір офсетний білий.
Гарнітура «Charter». Друк цифровий. Ум. друк. арк. 8,72. 2-е вид., випр. і доп.
Зам. № 67. Тираж 50 прим. Ціна договірна.
Виходить українською та англійською мовою.

Видавництво «АА Тандем»
Адреса: 69006, м. Запоріжжя, вул. В. Лобановського, 27, кв. 69
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців: Серія ДК №2899

Віддруковано з готового оригінал-макета ФОП Москвін А.А.
Адреса: м. Київ, вул. Кирилівська, 47

Інститут інноваційної освіти. Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України
e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

**Видання здійснене за експертної підтримки
Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40**